

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Rok 2010

Gabriela KALLOVÁ

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Středisko ibero-amerických studií

Diplomová práce

Kallová Gabriela

Československá emigrácia v Argentíne

v textoch českých cestovateľov prvej

tretiny dvadsiateho storočia

Czechoslovak emigration in Argentina

in the texts Czech travelers in the first

decades of the 20th century

Praha 2010

vedúci práce: Prof. Dr. Josef Opatrný

Prehlásenie

Prehlasujem, že som túto diplomovú prácu s názvom: „Československá emigrácia v Argentíne v textoch českých cestovateľov prvej tretiny dvadsiateho storočia“, napísala samostatne a výhradne s použitím uvedených prameňov.

V Prahe dňa 10.1.2010

Kallová Gabriela

Bibliografická citácia

Československá emigrácia v Argentíne v textoch českých cestovateľov prvej tretiny dvadsiateho storočia: Diplomová práca/ Gabriela Kallová; vedúci práce: Prof. Dr. Josef Opatrný, Praha 2010, 98 strán.

Anotácia

Jadrom práce je analýza prací českých cestovateľov, eventuálne memoárov českých vystažovalcov do Argentíny, ktorí popisujú situáciu v tejto krajine v prvých troch dekádach 20. storočia. Jedná sa hlavne o práce cestovateľov Vladislava Forejta, Františka Čecha-Vyšaty, z memoárov publikácia Anny Kodýtkovej a Boženy Čvančarovej. Na základe týchto informácií, ktoré sa dostávali k českému čitateľovi často so značným časovým odstupom, sa práca snaží zrekonštruovať život našich vystažovalcov v tomto období a to ako ich motiváciu k odchodu, tak cestu za more. Kriticky hodnotí tento materiál a prináša závery reálnosti obrazu československého vystažovalectva, ktorý bol dostupný verejnosti v Československu medzi dvoma vojnami.

Východiskom pre túto prácu sú hlavne práce Ivana Dubovického, Rudolfa Míška a Bohumila Bažury, ktorí sa otázkou fenoménu vystažovalectva do tejto latinskoamerickej krajiny zaoberali vo svojich štúdiách.

Taktiež sa v krátkosti pozastavuje nad otázkami vystažovalectva obecné, ktoré bolo a do dnešných dní je fenoménom, ktorý ovplyvňuje vývoj národov a sveta.

Kľúčové slová

Emigrácia, Argentína, Rakúsko–Uhorsko, Československo, motivácia, agenti, plavebné spoločnosti, politika

Bibliographic citation

The Czechoslovak immigrants to Argentina in publications of Czech travelers in the first third of the Twentieth Century: Diploma project / Gabriela Kallová, supervisor: Prof. Dr. Josef Opatrný, Prague 2010, 98 pages.

Summary

The centre of the diploma project consists of analysis of publications of Czech travellers and the memoirs of Czech immigrants to Argentina, who describe the situation in this region in the first thirty years of 20th Century. This work is focused especially on publications of Czech travellers, such as Vladislav Forejt, František Čech-Vyšaty and memoirs of Anna Kodýtková and Božena Čvančarová. Such information's were introduced to readers with great delay. This project describes the way of life of our emigrants in that time, such as the motivation for trade or voyages. These publications are critically assessed and the project comes out with realistic picture of Czechoslovak emigrants that was accessible to the Czechoslovak public between two world wars.

The Diploma project is mainly inspired by work of Ivan Dubovický, Rudolf Míšek and Bohumil Baďura, who studied the phenomenon of immigrants to Latin American region.

The project deals also with the theme of immigration in general as a phenomenon that influences development of nations as well as the whole world.

Key words:

Immigration, Argentina, Austria-Hungary, Czechoslovakia, motivation, agents, shipping company, politics

Pod'akovanie

Ďakujem svojmu vedúcemu Prof. Dr. Josefovi Opatrnému, za jeho podporu a konštruktívne pripomienky k tejto práci. Taktiež moje poďakovanie patrí celému tímu Strediska ibero - amerických štúdií za podporu a ochotu poradiť.

Obsah

Úvod	7
1. Otázky štúdia migrácie obecné	12
2. Podmienky migrácie a migračná politika.....	17
2.1. Argentína, krajina prisťahovalcov.....	17
2.1.1. Imigračná politika Argentíny.....	18
2.1.2. Imigračná politika Argentíny na začiatku 20.storočia.....	20
2.2. Vystáhovalecká politika Rakúsko – uhorskej monarchie.....	22
2.3. Vystáhovalecká politika novej Československej republiky	24
3. Motivácia a propaganda.....	27
3.1. Obraz Argentíny v propagande Ferdinanda Misslera	28
3.2. Ferdinand Klindera a jeho obraz Argentíny	31
4. Československý vystáhovalec v Argentíne.....	41
4.1. Znak československého vystáhovateľstva	42
4.2. Hlavné centrá krajanov v Argentíne	44
5. Memoáre a cestopisy vystáhovalcov.....	50
5.1. František Čech – Vyšata	50
5.2. Vladislav Forejt Alan	64
5.3. Božena Čvančarová	77
5.4. Anna Kodýtková	84
Záver.....	89
Bibliografia.....	93
Prílohy.....	96

Úvod

Druhá polovica 19. storočia a prvé dekády storočia 20. boli v migračnej politike Českých a Slovenských zemí nazvané ako obdobie masového vyst'ahovalectva. Jednotlivci a neskôr aj celé rodiny odchádzali hľadať šťastie, bohatstvo a nový domov mimo územie Rakúsko-uhorskej monarchie. Hlavnou destináciou boli Spojené štáty americké, ktoré svojou liberálnou imigračnou politikou priťahovali fantáziu a nádeje mnohých zo starého kontinentu. Neskôr sa ale pohľady našinca obrátili aj k južnej časti Ameriky a to hlavne k Brazílii a Argentíne, kam sa, po sprísnení politiky prisťahovalectva v dvadsiatych rokoch do USA, obracali naši vyst'ahovalci. Ale zvýšený záujem o Argentínu sa dá pozorovať už pred zavedením kvótového systému v USA a to od roku 1906.

Motívom pre vyst'ahovanie boli veľmi často ekonomické problémy rodín, ale taktiež na druhej strane lákavé ponuky na druhej strane Atlantiku, ktoré sľubovali veľké možnosti, ktoré v Európe v tomto období neboli. Tieto sny a fantázie o „novom šťastí“, kde pre mnohých postačovali iba pracovité dlane, boli ešte často posilňované agentmi západoeurópskych plavebných spoločností, ktorí v mnohých regiónoch mali svojich agitátorov a distribúciu brožúrky. Títo sa množili práve v tomto období a to taktiež z dôvodov rozvoja námornej dopravy. Cesta za oceán parníkom sa stala bezpečnejšou, pohodlnejšou, rýchlejšou a na začiatku 20 rokov aj stále viacej dostupnejšou aj pre nižšie vrstvy spoločnosti.

Toto obdobie naskytá ale pár problémov pre štúdium tejto problematiky. Prvým je to, že vyst'ahovalectvo České, či Slovenské z dôb Rakúsko - Uhorska sa nedá presne vystihnúť, pretože sa nedá určiť národnosť. Zahraničné zdroje, ktoré prevzali úrady v Čechách evidujú prisťahovalcov iba ako Rakúšanov. Štatistické údaje z dôb Monarchie sú iba veľmi kusé z dôvodov toho, že Rakúsko - uhorská monarchia dlhodobo sa stavala negatívne k vyst'ahovalectvu a v niektorých rokoch dokonca cielene represívnym spôsobom k tým, ktorí prejavili záujem o emigráciu. Presný počet krajanov v zahraničí sa z týchto dôvodov nedá určiť ani po vzniku Československej republiky.¹ Po roku 1918 sa síce štatistické údaje spresňujú a bádatelia majú výhodnejšiu pozíciu, predsa ale chýbajú prehľady o počtu usadených krajanov z predchádzajúceho obdobia.

R. Míšek vo svojej diplomovej práci z roku 1965 tvrdí niečo podobné čo sa týka prameňov o živote krajanov na začiatku storočia. Vo svojej diplomovej práci

¹ Barteček, Ivo: *Vyst'ehovalectví do Latinské Ameriky*. In: *Češi v cizině* 9, Praha 1996, s. 172

„Československé vystěhovalectví do Argentiny (od roku 1922 do poč. 30 let)“ k záveru, že týchto materiálov je iba mizivé množstvo, a pokiaľ sú tak sa obmedzujú na jednotlivosti, ktorých výpovedné možnosti sú obmedzené. Mal na mysli pozvánky na niektoré akcie krajanských spolkov, spolkové legitimácie, fotografie a pár listov.² Jeho pesimistický pohľad ale trochu poopravuje Bud'ura B., ktorý sa vo svojej štúdiu dvoch výročných správach a kronike z Argentíny od Jana Jetmara venuje bližšej analýze a po pravde kriticky hodnotí malý počet prameňov použitých pre, na tu dobu, veľmi zaujímavú prácu.³

Pramenné zdroje k štúdiu vyst'ahovalectva R. Míšek rozdeľuje do týchto skupín:

a) aktá administratívnej povahy – správy príslušných úradov, štatistiky, evidencie pasov;

b) pramene prichádzajúce priamo do vyst'ahovalcov – denníky, listy, spomienky, beletristické diela pamätníkov a hmotné pamiatky (fotky a i.);

c) vtedajšia publicistika, zameraná na vyst'ahovalectvo či život krajanov v zahraničí.⁴

Pre autora tejto diplomovej práce ale zrejme neboli vhodným zdrojom práve memoáre a cestopisy, ktorých analýzou sa bude zaoberať táto práca. Priekopník štúdia vyst'ahovalectva v Čechách je Josef Polišenský, ktorý sa vo svojich prácach hlavne zamerával na štúdium fenoménu vyst'ahovalectva ako takého a na vyst'ahovalectvo do Spojených štátov.⁵ Podľa neho sa štúdium do 90. rokov 20. storočia sústreďovalo na informácie z fondov knižníc a archívov, ale menej na pramene, ktoré sa nachádzali v múzeách (napr. Náprstkovo múzeum). Výsledky sa sústreďovali na štatistické a úradné záznamy, ale menej na pramene, ktoré vypovedali o osudoch vyst'ahovalcov v ich novom domove.⁶ R. Míšek taktiež patril k nim. Ich práca má pre dnešné skúmanie tejto problematiky nezastupiteľnú funkciu a často tvorí dôležitý podklad pre solídnu analýzu prameňov tejto práce.

Cieľom tejto práce teda je odpovedať na otázku obrazu československého vyst'ahovalectva do Argentíny v prvých troch dekádach 20. storočia a to ako ho videli a popisovali vo svojich dielach českí cestovatelia, ktorí hľadali v tejto juhoamerickej zemi

² Míšek, Rudolf. *Československé vystěhovalectví do Argentiny (od roku 1922 do poč. 30.let)*. Diplomová práca, Praha: FF UK, 1965, str.10

³ Bud'ura, Bohumil. *K historii prvních spolků českých a slovenských vystěhovačů v Argentině*. In. *Sborník k problematice dějin imperialismu* 11, Praha: 1981, str. 280

⁴ Míšek. *Československé vystěhovalectví...* str.10

⁵ Polišenský, Josef. *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky I. a II.* Češi a Amerika, Praha: Karolinum, 1996, str. 119

⁶ Tamtiež str. 18

dobrodružstvo, ale aj v memoároch tých, ktorí v tejto zemi hľadali nový domov, lepší zárobok a pobývali tam dlhšiu dobu. Hlavným zdrojom analýzy budú pramene cestovateľov Františka Čecha -Vyšaty „Patnáct let v Jižní Americe“ a „Středem Jižní Ameriky“⁷ a Vladislava Forejta Alana a to „Amerikou s prázdnou kapsou“, „Od Kordiller k Mississippi“, „Bagdad volá Chicago“ a jeho pokus o román „Pampa Florida“⁸. Ďalej to budú memoáre vystaňovalkyň Anny Kodýtkovej „21 let v Argentíně“⁹ a Boženy Čvančarovovej „Na tvrdém úhoru“¹⁰. Každý z nich sa pohyboval v tejto krajine v skúmanom období, ale ich práce často vychádzali s určitým časovým odstupom a tak hodnotenie ich pobytu aj tejto krajiny bolo vykonané už v staronovom domácom prostredí. Analýza týchto zdrojov sa sústreďí ako na ich vlastnú motiváciu k vycestovaniu, tak na ich pobyt a život v tejto krajine a ich stretnutia s krajanmi a čo hovoria o ich živote a čo odporúčali tým, ktorí sa rozhodovali pre vystaňovanie do tejto krajiny. Každý z nich mal iný dôvod pre vystaňovanie, taktiež hľadal naplnenie iných očakávaní a dokonca aj rozdielny svetonázor, čo je jasne viditeľné u Kodýtkovej, mladej komunistke, ktorá bola aktívna v tejto strane aj v počas svojho života v Argentíne. Preto sa analýza sústreďí pozornosť aj na tieto vplyvy. Do akej miery tieto vplyvy prispeli k vierohodnosti ich svedectiev o živote vystaňovalcov v tejto krajine? Boli a sú teda informácie, ktoré prinášali tieto diela, ktoré nemali vysokú literárnu hodnotu, hodnotným informačným zdrojom pravdivosti obrazu o živote v tejto krajine?

Dôležitým zdrojom informácií pre vtedajšieho vystaňovalca boli taktiež oficiálne správy a postoje úradov. Preto sa práca pozastaví aj pri v úvodných kapitolách taktiež pri vystaňovaleckej politike Rakúsko-uhorskej monarchie a taktiež aj pri zmenách tejto politiky po vzniku Československej republiky. Argentína v určitom historickom období bola otvorená pre prijímanie prisťahovalcov a zvlášť jej náruč bola otvorená pre „pracovité národy“ z Európy, ktoré mali napomôcť jej osídľovaniu a hospodárskemu rozvoju. Preto sa na krátko zastavím aj u špecifikácii ich politiky a výhodách, ktoré pre každého

⁷ Čech-Vyšata, František. *V žáru pamp.* str. 217; *Divokým rájem.* str. 223; *Z tajů Kordiller.* s. 249. *Patnáct let v Jižní Americe.* Praha: nakladatelé Kvasnička a Hampl, 1927; *Středem Jižní Ameriky (Dojmy z cest),* Praha: Československá grafická Unie a.s, 1936, str.26

⁸ Forejt Alan, Vladislav. *Pampa Florida.* vyd. II. Praha: Alanovo nakladatelství, 1947, str.277; *Amerikou s prázdnou kapsou.* Praha: nakladatelství Vladimír Orel, 1946, str. 189; *Od Kordiller k Mississippi. Potulky českých novinářů- skautů po Americe.* Praha: Šolc a Šimáček, spol.s.r.o., 1930. str. 270 (ilustrace A.Kreutz); *Bagdad volá Chicago.* II vyd. Praha: Alanovo nakladatelství, 1947. str. 213

⁹ Kodýtková, Anna. *21 let v Argentíně.* vyd. I. Praha: Práce, 1951. str.213

¹⁰ Čvančarová, Boža. *Na tvrdém úhoru.* Praha: nákladem vlastním. Knihtiskárna J.Kuta, Praha XII., Korunní 30, 1930. str.102

prist'ahovalca táto politika prinášala. Tieto oficiálne hlásané výhody budú porovnané s realitou, ktorú popisujú naši cestovatelia.

Plavebné spoločnosti sa v tomto období rovnako činili, aby zvýšili svoje zisky, a preto pracovali na šírení informácií o možnostiach pre vyst'ahovalcov na Americkom kontinente. Na českom území boli šírené brožúrky s propagandou k vyst'ahovalectvu; v niektorých oblastiach boli „zamestnaní“ na ich šírenie a propagandu ďalší ľudia. Pre Argentínu veľmi agitoval F. Missler¹¹, ktorý nazval Argentínu „rajom pre vyst'ahovalcov“. Práca sa pozastaví aj pri kritickom pohľade na túto propagandu a porovná ju so zážitkami Ferdinanda Klindera¹², ktorý bol členom výpravy vyslanej Rakúsko-uhorskou vládou v roku 1910 do Argentíny.

Pre celkové pochopenie konkrétneho ľudského osudu vyst'ahovalca a dynamiky zmien, ktorými musel prejsť, poslúžia aj obecné štúdie o vyst'ahovalectve v úvode práce a to hlavne štúdiami Leoša Šatavy¹³ a Josefa Polišenského¹⁴. Tie sa taktiež dotknú obecné druhov motivácií pre vyst'ahovalectvo, ktoré budú podkladom pre poukázanie na motivácie jednotlivcov a skupín, s ktorými sa v analýze stretieme.

Štúdiom stredoeurópskej migrácie do Latinskej Ameriky sa zoberá Josef Opatrný editor zvláštnych čísel ročenky „Ibero-americana Pragensia“¹⁵, kde od roku 2000 až 2006 boli publikované zaujímavé štúdiá k tejto problematike. Ďalší historici a etnológovia združení okolo tejto ročenky a venujúci sa problematike vyst'ahovalectva do Latinskej

¹¹ Opatrný Josef: *Propaganda y contrapropaganda en los asuntos migratorios. Informaciones para los emigrantes en los textos de Ferdinand Missler, Ferdinand Klindera, František Čech-Vyšata y Anna Kodýtková*. In. Ibero-americana Pragensia – supplementum 13/2004, str. 33; Missler, F: *Spolehlivý rádce pro cestovatele do Ameriky*, Bremen. In. Opatrný Josef: *Ferdinand Missler I la propaganda pro-emigratoria*. Ibero-americana Pragensia-supplementum 10/2002 str. 180

¹² Klindera, Ferdinand. *Český rolník napříč Argentinou. Příběhy Rakouské výpravy do Patagonie*. Praha: "Svépomoc", vydavatelské a tiskařské družstvo zemědělců v království Českém, 1912. s. 553.

¹³ Šatava, Leoš: *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*. Acta Universitatis Carolinae Philosophica et historica Monographia CXI – 1985.1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1989 str.163

¹⁴ Polišenský, Josef. *Dějiny Latinské Ameriky*, Praha 1979, 835 s.; (s kol.); *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky, I. Obecné problémy dějin českého vystěhovalectví do Ameriky, 1848-1914*, Praha 1992, 56 s.; *Prameny a problémy dějin českého a slovenského vystěhovalectví do Latinské Ameriky*, in: *Češi v cizině I*, Praha 1986: 17-22;

¹⁵ Ed. Opatrný Josef et al. *Emigración centroeuropea a América Latina I*. Praha: Ibero-americana Pragensia- supplementum 8/2000 str.333; *Emigración centroeuropea a América Latina II*. Praha: Ibero-americana Pragensia- supplementum 10/2002 str.231; *Emigración centroeuropea a América Latina III.La propaganda proemigratoria y la realidad*. Praha: Ibero-americana Pragensia- supplementum 13/2004 str.190; *Emigración centroeuropea a América Latina IV.Emigración en testimonios y novelas*. Praha: Ibero-americana Pragensia- supplementum 17/2006 str. 189

Ameriky a to už od sedemdesiatych rokov minulého storočia sú František Kutnar¹⁶, Ivan Dubovický¹⁷ a Bohumil Baďura¹⁸.

Ďalšie dôležité informácie k tejto problematike v tejto práci sú získané z prací autorov publikujúcich v národopisnej knižnici „Češi v cizině“ a to hlavne Ivan Dubovický, ktorý venoval značný priestor štúdiu života krajanov v tejto zemi, okrajovo aj Ivo Barteček.¹⁹

Značné množstvo prameňov k vystaňovalectvu do Argentíny sa nachádza v Národnom archíve v Prahe. Ide hlavne o fondy Československého ústavu zahraničného (ČÚZ) a Ministerstva sociálnej péče (MSP) a Ministerstva zahraničných vecí Tieto pramene často poukazujú na najhlavnejšie lokality našich vystaňovalcov. Súboru prameňov, s ktorými pracoval pri svojej štúdiu Bohumil Baďura sa nachádzajú vo fondoch Základní knihovny Ústředí vědeckých informací Československé akademie věd. Sú to práce, ktoré z časti vzišli priamo z práce Českého národního sdružení v Buenos Aires, ktoré zachycujú s veľkou podrobnosťou činnosť tohto spolku za vojny a tesne po nej. Jedná sa o výročné správy tohto spolku za roky 1917 a 1918 a Kroniku z Argentíny.²⁰

¹⁶ Kutnar, František. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví, I-II*. Praha: SPN, 1973-1977; *Počátky hromadného vystěhovalství z Čech v období Bachova absolutismu*. Praha: ČSAV, 1964, s. 81

¹⁷ Dubovický, Ivan. *Češi v Americe. Czech in America*, Praha: Pražská edice, 2003, str. 53; *Právo a vystěhovalství*. In: *Češi v cizině*, 7, Praha 1993, s. 75-81; *La política emigratoria de Bohemia an relación con Argentina, 1848-1938*. Praha: Ibero-americana Pragensia, XXIII, 1989 str. 111-128; *Kolonizační pokusy v Argentině a meziválečná Československá republika*. In *Češi v cizině* 3., Ústav pro etnologii a folkloristiku ČSAV, Praha 1988. str. 193-236; *Formování českého a slovenského etnika v Argentině*. In *Češi v cizině* 4, Praha 1989 str. 131; *Krajanská kolonie Presidencia Roque Sáenz Peña (Příspěvek k počátkům československého vystěhovalství do Argentiny)*, in. *Češi v cizině* 2, Praha: 1987, s. 139- 181

¹⁸ Baďura, Bohumil. K historii prvních spolků českých a slovenských vystěhovalců v Argentině. In. Sborník k problematice dějin imperialismu 11, Praha :1981. str.279-332

¹⁹ Barteček, Ivo: *Vystěhovalství do Latinské Ameriky*. In: *Češi v cizině* 9, Praha 1996, str. 172

²⁰ „České národní sdružení“ v Buenos Aires, *Výroční zpráva o činnosti národní a ve prospěch Spojenců za rok 1917*. ZK-ÚVI ČSAV, sig. Tar.70. *Výroční zpráva o činnosti národní a ve prospěch Spojenců za rok 1918 a za dobu průměří; se speciálním oddělením pojednávajícím o Argentině*. Sig. TAr 71. Juan Jetmar. *Kronika z Argentiny*. (Kus národní historie o Argentině.) Buenos Aires 1922-1923. Ďalej viz. Baďura, Bohumil. *K historii...*

1. Otázky štúdia migrácie obecné

Obdobie, kedy začína venovať väčšia pozornosť migračným procesom v modernom veku je obdobie vzniku prvých veľkých migračných vln zo starého kontinentu do zámorských oblastí a to hlavne na americký kontinent. Zvýšenie počtu vystaňovalcov bolo hlavnou príčinou zvýšenia pozornosti týmto procesom a to ako z vedeckého hľadiska tak z politického a úradného. Tieto tendencie silneli práve v druhej polovici 19. storočia, kedy na európskom kontinente nastali veľké zmeny a Amerika, so svojou politikou otvorenosti pre prisťahovalcov, ponúkla často to, čo Európa nemala. V tomto období sa objavujú štúdiá a práce, ktoré sa snažili v prvom rade analyzovať motiváciu a dôvody odchodu toľkých vystaňovalcov, zvlášť vtedajších migračných vln. Objavili sa diela ako horliace proti vystaňovalctvu, tak aj štúdiá dokazujúce jeho spoločenskú podmienenosť a dôležitosť.²¹ Vzniká snaha definovať tieto procesy a dať im teoretický základ a vysvetlenie. Jednou zo širšie pojatých definícií migrácie: „... *migrace jsou historickým jevem předpokládajícím přesídlení jednotlivců nebo společenských skupin z jednoho zeměpisného prostředí do druhého, způsobené změnami v hospodářské-společenské skladbě, zprostředkovanými eventuálně změnami politickými a ideologickými.*“²²

Chápanie migrácie sa v priebehu času variovalo. Pojem „migrácia“ zahrňuje v sebe ako emigráciu (vystaňovanie) tak imigráciu (prisťahovalctvo).

Malý encyklopedický slovník definuje migráciu ako: “ ... *presídlení, zeměpisný pohyb jedinců nebo skupin. Rozlišuje se primární m., kdy jde o m. do dosud neosídlené oblasti, a sekundární m., která předpokládá kontakt s dosavadním obyvatelstvem, a teda adaptaci a akulturaci; vnitřní m., tj. m. v rámci jedné země či státu, a vnější m., kdy rozlišujeme emigraci a imigraci; m. dobrovolná, vázaná obvykle na představu zlepšení dosavadních životních podmínek, a násilné přesídlení; konečně konzervativní m., jejichž cílem je zachování dosavadního způsobu života, a inovační m., spojená obvykle s radikální změnou životního stylu přesídlivší populace.*”²³

Alebo novšia definícia: “ ... *přemístění; přesídlení; i m. obyv. - přemísťování lidí spojené zpravidla se změnou místa pobytu. Dělí se na nevratnou (s konečnou změnou místa a trvalého pobytu), dočasnou (presídlení na dlouhou, ale neomezenou*

²¹ Šatava, Leoš. *Migrační procesy a české vystěhovalství 19. století do USA*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, str. 34

²² Šatava Leoš: *Migrační procesy...* str. 33

²³ *Malý encyklopedický slovník*, 1. vyd. Praha: Academia, 1972, str. 711

dobu), sezónní (přemisťování během určitých období roku), kyvadlovou (pravidelné dojíždění za prací a do školy za hranice vlastního místa pobytu). Rozlišuje se m. vnější (za hranice státu) a vnitřní; k vnější patří emigrace (vystěhovalectví) a imigrace (přistěhovalectví), k vnitřní hl. pohyb obyv. z venkova do měst...²⁴

Ekonomický migrant → *človek, ktorý opúšťa krajinu pôvodu v snahe zlepšiť svoju ekonomickú situáciu, ktorá je v danej krajine nedostačujúca.*²⁵

Migrácia môže byť organizovaná štátom v rámci budovania infraštruktúry a hospodárskeho rozvoja²⁶ a to ako na strane krajiny, ktorá prisťahovalcov prijíma tak zo strany vlasti vysťahovalcov. Situácia na americkom kontinente v období „veľkej migrácie“ v 19. storočí²⁷ týmto procesom priala. Podľa niektorých autorov sa organizovaná kolonizácia objavila ako logický rámec vývoja, a hralo svoju špecifickú úlohu pri riešení populačných a hospodársko-ekonomických problémov:

„Organizovaná kolonizace (ve smyslu organizovaného odchodu a usídlování vlastních příslušníků na území poskytnutém jiným státem) znamenala pro kapitalistickou společenskou formaci vrcholnou formu řešení vystěhovalecké otázky. Odchod mnoha tisíců vystěhovalců byl trpěn jako nutné zlo, ale na rozdíl od dřívějších oficiálních postojů vplynulo úsilí o organizované usídlování ze závěrů, že i tato část národa může být domovskému státu nadále prospěšná, předavším z hlediska hospodářského, zůstanou-li zachovány alespoň některé vazby této menšiny ke staré vlasti, což zpravidla předpokládalo určitý stupeň její koncentrace.“²⁸

Šatava vo svojej staršej štúdiu spomína staršiu štúdiu Williama Petersena: A General Typology of Migration, American Sociological Review, 23, 1958, č. 3, Str. 356-266. Ten vymedzuje 4 typy migrácie:

a) Primitívna migrácia,.. je spojená s neschopnosťou človeka vyrovnáť sa s prírodnými silami a je ohrozená jeho existencia a nemá dostatočné technické prostriedky na zmenu týchto prírodných podmienok. Často sa jedná preto o sťahovanie celých národov.

²⁴ Ilustrovaný encyklopedický slovník. D.2., J-Pri, 1 vyd.Praha: Academia, 1981. s. 527:

²⁵ In - http://utecenci.alfaomega.sk/index.php?Itemid=43&id=27&option=com_content&task=view; 17.10.2009 Azylová klinika - právne poradenstvo a zastupovanie pre žiadateľov o azyl a azylantov"

²⁶ Tamtiež

²⁷ „V období této masové migrace mezi rokem 1800- 1923-4 se do USA přistěhovalo asi 33 milionů Evropanů různého etnického složení, zatím co do Latinské Ameriky jen asi 7-9 milionů, většina z nich do Argentiny a Uruguaye,...“ in Opatrný Josef. Amerika v proměnách staletí. Praha, Libri 1998, str. 342

²⁸ Dubovický Ivan. Kolonizační pokusy v Argentině a meziválečná Československá republika. In Češi v cizině 3., Ústav pro etnologii a folkloristiku ČSAV, Praha 1988. str. 193

b) Násilná migrácia a migrácia pod tlakom: hnacím motorom je štátna alebo funkčne podobne silná ekvivalentná spoločenská inštitúcia. Migrácii pod tlakom sa migrujúci má možnosť rozhodovať na rozdiel od násilnej.

c) Slobodná migrácia: základným elementom je slobodná vôľa migrujúcich. Medzi tieto radí autor európske zámorské emigrácie v 19. storočí. V prvom štádiu cestujú „pionieri“ – ľudia z vyšších kultúrnych vrstiev, väčšinou mladí romantici (neuspokojení intelektuáli, dobrodruhovia) a oni razia cestu migračnému prúdu, píše správy domov. Prvá fáza prechádza pozvoľna v skupinovú migráciu. Ich význam je v ďalšom impulze, ktorý dajú svojim doma.

d) Masová migrácia: po prerazení cesty sa migračný prúd stáva pozvoľna stabilizovaným modelom, určitým kolektívnym chovaním. Tuto už ustupuje hľadanie motívu u jednotlivca. Vtedy sa do určitej miery stáva dôvodom emigrácie emigrácia sama o sebe. Ďalšie okolnosti pôsobia odstrašujúco alebo ako výzva a pohnútko. Prechod do tohto štádia býva sprevádzaný zlepšenými dopravnými prostriedkami. Neskracuje sa iba „geografická“ vzdialenosť ale aj „spoločenská vzdialenosť“ a to tým, že v novej zemi je už dosť silná skupina kultúrne homogénnych stredísk, tak emigrant sa nemusí už toľko prispôbovať. Akulturácia vlastne nastáva už v starej vlasti, prostredníctvom správ a materiálov, sprostredkovaných staršími emigrantmi.²⁹

Tieto modely nám môžu pomôcť trochu nahliadnuť do motivácií a migračných procesov, ktoré absolvovali českí vystaňovalci v prvých troch desaťročiach minulého storočia. Aj keď sa nedá v prvom rade tvrdiť, že sa jednalo výsostne o slobodnú migráciu podľa tvrdenia Petersena, predsa v rozhodovaní zohrávala úlohu aj ekonomická situácia ale na druhej strane väčšina z nich už mala nejaké informácie od „pionierov“. Týmito pioniermi určite boli ich príbuzní, ktorí odišli do Argentíny na ešte pred I. svetovou vojnou a písali domov listy. Medzi dobrodruhov v tomto prípade môžeme na prvom mieste českých cestovateľov ako A.V. Frič, (ktorého pred svojou cestou navštívila aj A. Kodýtková), Holub, S. Vráz atď. Títo zrejme mohli byť príkladom pre cestovateľov F. Čecha-Vyšatu a V. Forejta Alana, pretože ich život v Argentíne pripomínal skôr hľadanie dobrodružstva, než snaha usadiť sa alebo zarobiť veľký kapitál. U našich vystaňovalcov, kde organizovaná emigrácia ani za Rakúsko-uhorskej monarchie tak ani pokusy novej československej vlády nijak nedopadli, prevládal systém formovania kolónií „svoj k svojmu“³⁰.

²⁹ Šatava. *Migrační procesy...* str. 41-44

³⁰ Dubovický. *Kolonizační pokusy...* str. 200

Čo sa týka časového rozvrstvenia skúmaného obdobia, tak pre túto prácu poslúži rozvrstvenie podľa Ivana Dubovického. Podľa neho sa vo vysťahovalectve Čechov a Slovákov do Argentíny dajú sledovať 3 hlavné fázy:

1) začala v posledných desaťročiach 19. storočia a skončila pred I. svetovou vojnou. Prichádzali skôr jednotlivci alebo menej početné skupiny, ktoré mnohí z nich veľmi rýchlo splynuli s okolitými národmi. V opozícii k týmto tendenciám ale začali od roku 1910 vznikať krajanské centra aj mimo hlavného mesta Buenos Aires. Kvalifikovaní robotníci a remeselníci boli prijímaní do strojných tovární (Tafí Viejo, Córdoba, Buenos Aires), nekvalifikovaní robotníci, nádenníci a ostané skupiny dostávali prácu na petrolejových poliach (Comodoro Rivadavia, Rosario) alebo na stavbách železníc, zavodňovacích kanálov a iných stavieb (Rosario, Santa Fe, Córdoba atd). Vo väčších mestách si mnohí našli prácu ako remeselníci všetkého druhu, živnostníci, obchodníci.

Pristáhovalci v centrách s poľnohospodárskym zameraním sa v novej vlasti stretali často s úplne inými klimatickými podmienkami než z akých prišli. Na založení týchto centier sa však podieľali už dlhšiu dobu usadení krajanovia. Ich pozvánky domov privolali ďalších krajanov. K týmto patrili hlavne kolónia Veronika v provincii Buenos Aires, menšie osady v Misiones a najväčšie centrum v Chaco, Presidencia Roque Saens Peña.³¹

V tejto fáze sa dajú vyčleniť výraznejšie prelomy- prvý po roku 1905, keď bol nárast vysťahovalcov krajanov zvýšený predovšetkým agitáciou Misslerovej vysťahovaleckej kancelárie v Brémach a v Buenos Aires. Druhý nárast po roku 1910 v súvislosti so zhoršením hospodárskych pomerov v Európe.³²

2) Od roku 1923 – do roku 1931, ktoré sa dá nazvať ako etapa masového vysťahovalectva a súviselo predovšetkým s prijatím reštrikčných zákonov o pristáhovalcoch v USA. Takzvaný kvótový systém, ktorý bol zavedený v rokoch 1923-1924 stanovoval pre každú národnosť alebo štát iba percentuálne odvodený počet pristáhovalcov, ktorý sa vypočítaval z počtu pristáhovaných pred prvou svetovou vojnou. Tieto opatrenia tak zvýšili počet pristáhovalcov do zemí Latinskej Ameriky a Kanady.³³

³¹ Dubovický, Ivan. *Formování českého a slovenského etnika v Argentině*. In *Češi v cizině* 4, Praha 1989 str. 131, 132

³² Fabián, F.: *Zdatnost Čechoslováků v Argentině*. *Hospodář* 5. 6. 1931, Omany, Nebraska. Uloženo v SÚA Praha, fond ČÚZ, karton 33. in *Češi v cizině* 4, Praha 1989 str. 132.

³³ Opatrný, Josef. *Amerika v proměnách staletí*. Libri: Praha, 1998. str. 344

Podľa oficiálnych štatistík v týchto rokoch odišlo do Argentíny 25 000 československých príslušníkov, ale počet prisťahovalcov nakoniec bol vyšší. To spôsobili ďalšie skupiny Slovákov z Rumunska, Maďarska a Juhoslávie a Čechov z Volyne.

3) Obdobie „doznievajúceho“ vystažovalctva po roku 1931 bolo spôsobené argentínskou emigračnou politikou, ktorá bola od roku 1931 obmedzila prisťahovalctvo na minimum. V období 1931-1937 sa vystažovalo zhruba 3000 československých príslušníkov, ale skutočný počet prisťahovalcov bol zase vyšší z dôvodov sekundárnej emigrácie krajanov z iných európskych zemí a juhoamerických zemí. Od počiatku krízy sa zvýšila reemigrácia. V ďalšom období, zvlášť po podpísaní Mníchovského diktátu kleslo vystažovalctvo na nulu.³⁴

Všetky predchádzajúce definície sa dajú vysledovať pri hlbšom štúdiu problematiky vystažovalcov do Argentíny a ich správach. Tento pohľad na definície nám pomôže v kontexte tejto problematiky sa lepšie orientovať a priblížiť sa k lepšiemu pochopeniu motiváciu a k vystažovalctvu, aj keď zo zámoria neprichádzali výlučne pozitívne správy. Prijímajúca krajina ale, na oplátku, musela vytvoriť určité podmienky, ktoré tomuto fenoménu priali. Preto je dôležité sa pozrieť na Argentínu a jej ambície na tomto poli.

³⁴ Dubovický. *Formování českého...* str. 133

2. Podmienky migrácie a migračná politika

2.1. Argentína, krajina prisťahovalcov

Druhá polovička 19. storočia pre Argentínu znamenal rýchly hospodársky rast. Ten bol ovplyvnený viacerými faktormi: prílivom zahraničných, hlavne britských, investícií, medzinárodného obchodu a prílivu emigrantov.

Britský kapitál v 80. rokoch bol vysoký, a okolo roku 1890 predstavoval 157 miliónov libier. Symbolom britskej hospodárskej intervencie sa stala železnica. Jej začiatok sa datuje do roku 1857 kedy bolo otvorených prvých desať kilometrov železnej dráhy, v roku 1890 už presiahla 9 tisíc kilometrov. Objem zahraničného obchodu vystúpil z 37 miliónov pesos v zlate v roku 1861 na 250 miliónov v roku 1889. Taktiež závratne rýchlo rástol aj počet obyvateľov zeme a to z 1,1 miliónov v roku 1857 na 3,3 miliónov v roku 1890, pričom rast v provinciách na pobreží riek bol podstatne vyšší ako vo vnútrozemí. V roku 1895 tri štvrtiny Argentíncov žili v piatich provinciách a to v provincii Buenos Aires, Córdoba, Entre Ríos, Santa Fe a Corrientes. Bolo to obdobie, kedy stúpil význam pampy, ako nového srdca argentínskeho exportu. Lákala a priťahovala prisťahovalcov ako z vnútrozemia tak z Európy. Emigrácia zo starého kontinentu prežíval najväčší rozkvet. V päťdesiatych rokoch to bolo 5000 európskych prisťahovalcov ročne, v osemdesiatych rokoch to už bolo 50 000 a v roku 1889 boli pokorené všetky rekordy a Buenos Aires sa vylodilo 200 000 prisťahovalcov.³⁵

V roku 1889 bola v pestovateľskom poľnohospodárstve zamestnané iba 3% obyvateľov provincie Buenos Aires a celé zem bola závislá na dovozu obilia z USA a Chile. Za dvadsať rokov sa však Argentína zmenila na jedného z najvýznamnejších pestovateľov obilia a ľanu. Zatiaľ čo na začiatku päťdesiatych rokov sa obilie skoro nepestovalo, v deväťdesiatych rokoch obilné pole tvorili 2,5 miliónov hektárov v provinciách Entre Ríos, Santa Fe, Cordoba a veľká časť provincie Buenos Aires. Kolonizácia znamenal veľké príležitosti pre pracovnú silu. Bola potreba kopat' studní, stavať ohrady, vysádzať stromy, stavba veterných mlynov. Tieto požiadavky boli šancou pre poľnohospodársky zameraných pracovníkov z Európy z tradičných

³⁵ Chalupa, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999 str. 9

poľnohospodárskych oblastí ako Nemcov, Švajčiarov, Poliakov, Francúzov, Talianov. Využívala sa systém zmluvnej kolonizácie.³⁶

2.1.1. Imigračná politika Argentíny

V Argentínskej ústave z roku 1853 čítame, že jedným z hlavných úloh republiky je: „...zajistiť blaho svobody pro nás, naše potomstvo, a pro všechen lid světa, který by se chtěl usadit na argentinské půdě.“³⁷ Vplyv na tento prístup a posudzovanie prisťahovalectva mala teória Juana Bautisty Alberdiho (1810-1884), argentínskeho básnika a politika. Bol veľkým zástancom imigrácie a podpory populačného rastu vôbec: „Počet obyvatel je měřítkem schopností našich vládců. Prezident, za jehož mandátu se každých deset let nezdvynásobí počet obyvatel v zemi, promarnil čas v nepodstatných detailech a hloupostech.“³⁸

Ústava z roku 1853, na tvorbu ktorej mal veľký vplyv tento človek, zakotvovala federatívne usporiadanie štátu, mimo iného hovorila aj o podpore zvyšovania počtu európskych prisťahovalcov, rozvoj dopravných sietí a podpore nových priemyslových odvetví a to v snahe väčšej diverzifikácie národnej ekonomiky a zrušenie vnútorných ciel medzi jednotlivými provinciami. Cudzinci, ktorí sa usadili v zemi, boli zbavení povinnosti slúžiť v národnom vojsku.

Z týchto dôvodov prebiehala cielená vládna kampaň zacielená na prácechtivých prisťahovalcov s cieľom, využiť ich vlohy pre rozvoj neosídlených častí krajiny, v prvom rade to bola pampa. V tomto bode bola Argentína atraktívna, ponúkala dostatok ornej pôdy, prírodné podmienky a nádejnú hospodársku budúcnosť, pretože poľnohospodárska produkcia sa na európskom kontinente ale aj na amerických trhoch dobre uplatňovala.

Zákon č. 817 z roku 1876 zaistoval čerstvo prisťahovaným ochranu a podporu zo strany štátu ktorá zahrňovala stravu a ubytovanie v aklimatizačnom období, a výber práce podľa vlastného prania, pritom aj dopravu na zvolené miesto hradil štát.

To všetko prispievalo k tomu, že sa Argentína v prvej polovici 20. storočia stala po USA druhou zemou, ktorá prijala najväčší počet európskych vysťahovalcov. V rokoch

³⁶ Napr. v r. 1853 podpísal vláda provincie Corrientes zmluvu s tisícovkou rodín francúzskych imigrantov o tom, že sa usadia a zvelebia určenú časť provincie. Mnohé provinciálne vlády uzatvárali tieto kolonizačné zmluvy prostredníctvom svojich agentov priamo na starom kontinente, takže európski prisťahovalci dostávali parcely často ešte predtým, než si sadli na loď a odišli do Argentíny. Tamtiež str. 12

³⁷ Chalupa. *Dějiny Argentiny...* str. 9

³⁸ Tamtiež str. 152

1857-1943 dorazilo do Argentíny 6 628 506 imigrantov, z nich 3 476 392 ich v zemi zostalo natrvalo.

Tento rozdiel spôsobila tzv. lastovičím prísťahovalctvom – „inmigración golondrina“ – migrácia sezónnych robotníkov. Zhruba 80% prísťahovalcov pochádzalo z románskych zemí (2 974 000 Talianov, 2 086 000 Španielov, 242 000 Francúzov).³⁹

V prvých mesiacoch a rokoch po usadení obvykle dostávali prísťahovalci štátny príspevok, ktorý im bol vyplácaný až do doby, keď už boli schopní stáť na vlastných nohách a začať splácať svoje dlhy. Najtypickejšou oblasťou kolonizácie bola provincia Santa Fe. Noví prísťahovalci nemali byť konkurenciou pre usadených dobytkárov na farmách, ale mali obsadzovať neosídlenú pôdu a vytvárať tak nárazníkový pás medzi nepokojnou hranicou indiánskeho územia a tradičnými „estanciermi“ (farmármi). Problémy s vytláčaním „indios“ z ich územia prijatím nových kolonistov sa dá tiež radiť do jedného z motívov politiky v celej Amerike, ako vytlačiť pôvodné obyvateľstvo z výhodných pozemkov.⁴⁰ Taktiež zvýšenie počtu prísťahovalcov znamenalo zvýšenie príjmu daní do pokladní provincií.

Argentínsky štát prísťahovalcov podporoval. Hneď po príjazdu do štátu im zaručoval niekoľkodenné ubytovanie a stravu zadarmo, z vecí a majetku, ktorý si so sebou prinášali, nemuseli platiť cla ani poplatky. K tomu ešte v sezóne, kedy prísťahovalci pomáhali pri žni, im štát platil dopravu. V rokoch 1871-1914 dorazilo do Argentíny 5,9 miliónov emigrantov, z nich 3,1 miliónu sa v zemi usadilo natrvalo. Celkovo Argentína prijala v rokoch 1830-1950 10% všetkých imigrantov, ktorí dorazili z Európy na americký kontinent. Viac ako 80% emigrantov zakotvených v Argentíne pochádzalo zo Stredomoria: polovicu tvorili Taliani, štvrtina Španieli, ďalej Turci, Rusi, Francúzi, Portugalci a ďalšie národy. Noví prísťahovalci sa odvážili aj do neosídlených častí krajiny.⁴¹

Stúpajúcu produkciu argentínskeho vývozu mäsa a obilia má na svedomí nakoniec zdanlivo bezvýznamný vynález ostnatého drôtu, ktorý od sedemdesiatych rokov 19. storočia umožnil dobytkárstvo na pampách a na severoamerických prériách vo veľkom. Stal takto spolu s železnicami, chladiarňami (frigoríficos) a prísťahovalcami znakom

³⁹ Tamtiež str. 10

⁴⁰ Lema, Miguel. *Por qué América necesitaba de inmigrantes Europeas*. In *Ibero-americana Pragensia – supplementum 10/2000* str. 9-19.

⁴¹ Chalupa. *Dějiny Argentiny...* str. 159

novodobého hospodárskeho rozvoja Argentíny.⁴² Vláda tak postupne na začiatku 20. pristupovala ku kolonizácii voľných teritórií hlavne na severu krajiny a to v provinciách, kde sa najviac usadili naši kajúania ako Chaco, Misiones, Formosa.

2.1.2. Imigračná politika Argentíny na začiatku 20. storočia

Začiatok 20. storočia pre Argentínu ale bol naplnený strachom zo stúpajúcej nespokojnosti robotníkov a z niekoľkých otvorených nepokojov na robotníckom poli. A tak sa imigračná politika Argentíny začala meniť v období prezidenta Julia A. Rocy, kedy robotníci začali reklamovať zlepšenie svojich ekonomických, sociálnych podmienok. Tieto si presadzovali množstvom nepokojov a otvorených protestov. Na politickej rovine za začal boj. Jedni videli hlavný problém v prisťahovaleckých kolóniách a sociálnym zložením týchto kolónií, pretože medzi mnohými prisťahovalcami sa do zeme prisťahovalo aj veľa socialistov a anarchistov. Preto si štát začal ospravedlňovať svoje právo na vyhostenie prisťahovalcov. Vznikol jeden z prvých zákonov na reštrikciu prisťahovalctva a to Zákon o pobyte vydaný v roku 1902,⁴³ ktorý zakazoval vstup do krajiny všetkým, ktorý sa hlásili k týmto hnutiam na starom kontinente. V roku 1904 nasledovali ďalšie návrhy reštrikčných zákonov.

V priebehu prvej svetovej vojny a hneď po nej bola nastala nová situácia. Vojna spôsobila vážnu krízu v priemysle z dôvodu nedostatku kapitálu a reštrikcií vývozu na stupeň na začiatku vojny v roku 1914. Situácia pokračovala aj v prvých rokoch po vojne a bola spojená s vysokým počtom nezamestnaných a sociálnych konfliktov, ktoré viedli nakoniec v januári 1919 k politickej kríze. Otvorená migračná politika, ktorá sa datovala medzi rokmi 1852-1914 sa v tomto bode obrátila a vláda prezidenta H. Yrigoyena prijala dva dekréty z roku 1916, ktoré upravovali článok 32 Zákona o imigrácii z roku 1876. Tieto dekréty, okrem vlastníctva pasu s fotkou, stanovili ako podmienku prisťahovania, úradné overenie o beztretnosti v zemi pôvodu, zdravie a to ako fyzické tak aj mentálne. Tento posledný fakt bol často zneužívaný úradníkmi pri vstupe na pôdu Argentíny a tvorilo veľký priestor pre korupciu. Samozrejme strach pred anarchistami a marxistami pretrvával aj naďalej.⁴⁴

⁴² Dubovický Ivan, *Krajanská kolonie Presidencia Roque Sáenz Peña (Príspevek k počátkům československého vystěhovalectví do Argentiny)*, in. *Češi v cizině 2*, Praha: 1987, s. 140

⁴³ Vera de Flasch, María Cristina; Manachino de Pérez Roldán, Isabel. *La inmigración centroeuropea a la Argentina. Cordoba en los años veinte*. In *Ibero-americana Pragensia – suplementum 10/2002* str. 161

⁴⁴ Devoto, Fernando. *La llave del cristal: El estado argentino y la inmigración centroeuropea entre dos postguerras (1919-1949)*, in. *Ibero-americana Pragensia-suplementum 8/2000* str. 10

V tomto období rástla v širšej miere politika zvýšenej regulácie prisťahovalectva. Aj keď v roku 1923 prezident M. T. de Alverar navrhol vyjasnenie pravidiel pre prijímanie, či odmietanie prisťahovalcov, (zostávali v platnosti tie z roku 1919, ale navrhovali znížiť hornú vekovú hranicu na 55 rokov, ťažší vstup samotných žien s deťmi mladšími ako 15 rokov a nedovoľovala vstup najnižším sociálnym vrstvám – žobrákom, alkoholikom, prostitútkam a politickým aktivistom), tento zákon nakoniec parlament neprijal.⁴⁵

Úpravy z toto roku sa nakoniec vrátila k starým nariadeniam zákona z roku 1876, ktorý dával plnú moc argentínskym funkcionárom rozhodovať o tom, komu dovoľia vystúpiť z lode a komu nie. Dôvody mohli byť zdravotné alebo sociálne. Zdravotné potvrdenia postupom času odpadli, ale nie z dôvodov uvoľnenia politiky, ale jeho neúčinnosti a tak sa kontroly diali priamo pri výstupe z lode. V skúmaných memoároch sa o zdravotných prehliadkach pozastavuje Forejt- Alan a Čech – Vyšata a to ešte na území Európy v Brémach. Tento štýl nebol až natoľko rigoróznym, ako zaviedli USA v tom istom období, ale zároveň bol málo transparentný. Spojené štáty so svojím zákonom o kvótach z toho istého roku priniesli do Argentíny ďalšie množstvo imigrantov a to ako z Európy tak aj zo samotných USA. Skupiny odmietnuté pre vstup do USA sa teraz hrnuli smerom do Argentíny, čo malo za následok, že v roku 1923 počet vstupov do zemi sa zvýšil takmer na 200 000 a že počet prisťahovalcov z centrálnej Európy bol medzi nimi viditeľný (v roku 1921 – 3240 stúpol v roku 1922 na 6.409, a v roku 1923 na 17 619). Aj tak v porovnaní s prisťahovalectvom z južnej Európy, Talianov a Španielov, prisťahovalci z centrálnej Európy boli aj tak percentuálne veľmi nízko. V roku 1923 talianski a španielski prisťahovalci tvorili 72% z celkového prílivu. Najpočetnejšou skupinou z centrálnej Európy bolo poľské etnikum.

V ostaných rokoch príliv všetkých prisťahovalcov išiel dekadentne dole, ale prisťahovalectvo z centrálnej Európy sa zvyšoval a to v roku 1926 a 1927 na 25 000. Bolo to 16,1% z prisťahovalcov v tom roku. Ak Poliaci stúpali z 5% z roku 1923 na 12% v roku 1927, tak prisťahovalci z Československa klesli z celkového prúdu medzi rokom 1923 - 24 z 3% na 1%, vrátili sa v roku 1927 na 3%.⁴⁶

Pre mnohých emigrantov bola Argentína „krajinou zasľúbenou“ vďaka dostatku úrodnej pôdy a sľubne vyzerajúcej hospodárskej budúcnosti. Klady tejto oblasti pozdvihol československý veľvyslanec v Argentíne, ktorý tam pôsobil medzi dvoma svetovými

⁴⁵ Devoto. *La llave ...* str. 11

⁴⁶ Tamtiež. str. 13

vojnami, Vlastimil Kybal: „ *Jižní Brazílie, Uruguay a Argentina vyvolávají jiný zájem než tropické země severní, neboť jsou to země otevřené zemědělství, průmyslu, obchodu a proto i emigraci.*“⁴⁷

Počet emigrantov sa zvyšoval na celom kontinente. Najobecnejšie príčiny vysťahovalectva boli ekonomická situácia, hlad po pracovných silách, klimatické podmienky, a imigračná politika. Nemalý vplyv mali aj informácie, ktoré sa k našincovi dostali a tak sa budeme zaoberať postupne ako politikou v „madre patria“, tak aj pro-emigračnou propagandou.

2.2. Vysťahovalecká politika Rakúsko – uhorskej monarchie

Celkový ráz vysťahovalectva od roku 1848 bol veľmi poznačený rozdielnou situáciou v Európe a na americkom kontinente. Amerika mala veľké možnosti a hlad po pracovných silách a po nových osadníkoch, ktorí by zaplnili neosídlené územia a Európa sa v polovicike 19. storočia zmietala v následkoch dlhodobej hospodárskej krízy, ktorá zasiahla všetky vrstvy spoločnosti. Európske krajiny sa stavali k týmto výzvam rôzne, a každá z nich bola nútená nejakým spôsobom čeliť alebo reagovať na silnejúcu migráciu⁴⁸. Ale každý emigrant sa musel vyrovnáť so svojim odchodom z „madre patria“ ale aj s predpismi zeme, do ktorej mal zacielené.

Hlavné zmeny nastali po roku 1848, kedy sa poľnohospodárske obyvateľstvo, ktoré bolo doteraz pripútane k pôde, mohlo odrazu sťahovať slobodne. Je nutné poznamenať, že hlavnou príčinou tohto pohybu bola ich zhoršená ekonomická situácia, ktorá po zrušení „roboty“ v roku 1848 nastala. Prinieslo to odstránenie zvyškov feudalizmu, ale náhrada, ktorú museli roľníci zaplatiť za vykúpenie z roboty, znamenal pre mnohých z nich veľmi znateľné zhoršenie ekonomickej situácie.⁴⁹ Prejavilo sa to nie iba vo vnútri monarchie, ale taktiež smerom vonku. V roku 1851 sa hovorilo o „vysťahovaleckej horúčke“⁵⁰ z niektorých regiónov Česka a hlavnou destináciou boli Spojené štáty. Tento spontánny

⁴⁷ Kybal, Vlastimil. *Po československých stopách v Latinskej Americe*. Olomouc: 2003, str. 42

⁴⁸ Polišínský, Josef. *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky I. Obecné problémy dějin českého vystěhovalectví do Ameriky, 1848-1914*. Praha: Karolinum, 1992 str. 9.

³⁶ Dubovický Ivan. *Češi v Americe. Czech in America*, Praha: Pražská edice, 2003 str. 14

⁵⁰ Polišínský, Úvod do studia... : „ *Od roku 1851 začali úřady sledovat počty vystěhovalců z jednotlivých krajů, popř. pocházejících Prahou nebo pohraničními železničními stanicemi.... 1852 se podle Fr. Kutnara vystěhovalo z Čech kolem 6 000 osob.... Podle neúplného výkazu prezidia místodržitelství se roku 1852 nejvíce stěhovali lidé z kraje plzeňského (547), pak z krajů Pardubice 168 vystěhovalců, ... Roku 1856 se lidé stěhovali už skoro z celých Čech, daleko více z českých než německých krajů.*“ str. 10.

pohyb „zdola“ zaregistrovala aj vláda a preto sa tomuto fenoménu musela viacej venovať. Zodpovednými boli Ministerstvo polície a taktiež Ministerstvo vnútra. Ale nejednalo sa o zmenu k pozitívnejšiemu stanovisku.⁵¹ Za tzv. Bachovho absolutizmu neexistovala jednotná politika v oblasti vystažhovalectva. Bola to skôr dvojkoľajka – preťahovanie medzi Ministerstvom polície a cisárskymi nariadeniami napr. v otázke vydávania cestovných pasov a ďalších nariadení týkajúcich sa vystažhovalectva.⁵² Je možné taktiež uvažovať o tom, že tento chaos mal odradiť každého, kto by sa chcel vystažhovať. Vystažhovalectvo v tomto období bolo v prvom rade zapríčinené hlavne ekonomickými problémami v Monarchii, ktorá stále viacej nedokázala vytvárať priaznivé podmienky a to ako sociálne, tak ekonomické.

Vláde vadilo okrem iného aj to, že s možnými navrátilcami, ktorí odišli prekonať finančnú krízu a vrátili sa do vlasti, prinášali do Čiech „rozvratné myšlienky slobody“. Taktiež stroskotaní navrátilci, ktorí pred vycestovaním často predali všetko svoje imanie a vracali sa ešte vo väčšej biede, ako odišli, stávali nemalým problémom pre spoločnosť. Aby zabránili návratu týchto emigrantov, nútili ich podpísať protokol, v ktorom sa mali zrieknuť svojej národnosti a prisľúbiť, že sa nikdy nevrátia do vlasti. Tomu ale predchádzalo splnenie všetkých povinností voči štátu a odslúženie vojenskú službu.⁵³

V protiklade k tomuto modelu však stáli iné európske veľmoci, ktoré sa svojou politikou snažili podporiť vznik krajských komunít v novom svete a takto nadviazať a použiť nové ekonomické vzťahy vo svoj prospech. O tejto problematike sa zmieňuje aj F. Klindera: *„Ačkoliv se z Rakouska-Uherska od r. 1909 vystěhovalo do Argentiny 64.252 osob, z nichž mnohé domohly se tam skvělého postavení a blahobytu, netvoří tam po způsobu příslušníků jiných států žádný kompaktní celek, ... musí se rakouští vystěhovalci, nemající ústavu takového, uchýlovati do bank jiných států, kdež jejich úspory pro otčinu, jakož i pro společné podnikání příslušníků naší říše, jsou ztraceny. Mimo to jest jim – hlavně z počátků – zápasiti s velkými obtížemi, které sami sebou zabraňují, aby v nové vlasti mohli býti nějakým způsobem užiteční rodné zemi své.“*⁵⁴ Mnohí námezdní robotníci, najatí na prácu na „estanciách“, mali formálne svoje práva zabezpečené zmluvou s vlastníkom, prakticky zmluvy ale nefungovali a tak neexistoval prostriedok, ako sa dovolať vlastných práv. Mnohí volili útek a pokúšali sa domáhať práv a ochrany na

⁵¹ Dubovický, Ivan. *La política emigratoria de Bohemia an relación con Argentina, 1848-1938*, Iberoamericana Pragensia, XXIII, 1989 str. 112.

⁵² Ďalšie podrobnosti k tejto tématike vid'. Polišíenský, *Úvod do studia...* str. 9-20.

⁵³ Dubovický. *La política...* str. 113.

⁵⁴ Klindera, Ferdinand. *Český rolník napříč Argentinou. Příběhy Rakouské výpravy do Patagonie*. Praha: "Svépomoc", vydavateľské a tiskárské družstvo zemědělců v království Českém, 1912 str. 5

konzuláte Rakúsko - Uhorska, ale väčšinou bezvýsledne. Pre rakúsku vládu to nebola výzva k činu, ale naopak, používala všetky tieto prípady ako anti-propagandu vyst'ahovalectva. Všetku vinu za tento osud zvaľovala na kolonistov a odmietala prevziať minimálnu zodpovednosť za vlastnú politiku v tomto smere. V roku 1904 na túto tému otvorene poukazuje časopis Český vystěhovelec. Ten vytýka vláde nezájem o aktívnu vyst'ahovaleckú politiku, ktorá iným národom zaistila bohaté a prosperujúce kolónie na miestach, pred ktorými vládne kruhy Rakúsko - Uhorska varovali. Pasivita vlády viedla nepriamo k podielu na zlej situácii mnohých našich krajanov v nových zemiach a nevytvoreniu centier, ktoré mali vhodné podmienky.⁵⁵ Jediný pokus, ktorý sa odohrával v roku 1910 na ponuku argentínskej vlády pri kolonizácii územia v provincii Chubut, kde vedúcim výpravy bol F. Klindera, taktiež nedopadol kladne.

Sociálne rozvrstvenie vyst'ahovalcov v čase variovalo. Najprv odchádzali iba stredné a bohatšie vrstvy roľníkov, ktorí mali na zaplatenie prepravy za oceán. U chudobnejších odchádzal zvyčajne iba jeden člen rodiny, otec alebo najstarší syn, a oni potom za prvé ušetrené peniaze zaplatili prepravu ostatným členom rodiny. Významné percento vyst'ahovalcov bolo z radov mladých mužov, ktorí sa takto chceli vyhnúť vojenskej službe.⁵⁶

Sedemdesiate roky 19. storočia boli prielomové, pretože lodná doprava zažila rozvoj. Vývojom parných lodí a došlo k zníženiu ceny lodných lístkov aj k skráteniu cesty za oceán. To rozšírilo skupiny vyst'ahovalcov taktiež o príslušníkov najchudobnejších vrstiev, kam patrili čel'adníci z dedín a robotnícke vrstvy z miest a taktiež mladé dievčatá, ktoré si často zaplatili cestu z vena a slúžili v bohatých amerických rodinách. Do tohto obdobia vyst'ahovalectva sa radia aj príslušníci českého socialistického hnutia.⁵⁷

2.3. Vyst'ahovalecká politika novej Československej republiky

Československo sa muselo po vojne stabilizovať, ale emigračnú politiku sťažovala reemigrácia, ktorá prišla po založení nového štátu.⁵⁸ Podľa odhadov v polovici 20. rokov sa

⁵⁵ Dubovický Ivan. *Kolonizační pokusy v Argentině a meziválečná Československá republika*. In. Češi v cizině, Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1988 str. 195

⁵⁶ Dubovický Ivan. *Češi v Americe Czech in America*, Praha: Pražská edice, 2003 str. 15

⁵⁷ Tamtiež str. 15

⁵⁸ Dubovický, Ivan: *Právo a vystěhovelectví*. In: Češi v cizině, 7, Praha 1993, s. 75-81. V tejto štúdii taktiež hodnotí vyst'ahovaleckú politiku ČSR.

do vlasti vrátilo až 200 000 osôb⁵⁹ a to ako z USA a Ruska, taktiež z Rakúska. Toto číslo jasne ukazuje, s čím sa musela mladá republika vyrovnávať. Hospodárska situácia ale nebola nijak priaznivá, a tak prvé desaťročie novej republiky znamenal paradoxne zvýšenie emigrácie.

Československo sa cítilo byť zodpovedné za stanovenie novej migračnej politiky a tak vo februári roku 1922 prijala Zákon č. 71/1922 Zb. Ten povoľoval vystažovalctvo v rámci platných predpisov. Tento zákon uvádzal, že: „*Vystěhování samo o sobě nemá v zápětí ztráty státního občanství*“ a taktiež definoval termín „vystažovalec“: „*Vystěhovalcem je ...,kdo odchází z území ČSR ..., aby hledal výživy, nebo s úmyslem již se nevrátiti...*“⁶⁰

Hlavné právne úpravy zakotvili vystažovaleckú slobodu s jediným obmedzením bola branná povinnosť. Štátu ale zostala možnosť zakázať vystažovalctvo tam, kde by bol vážne ohrozený život, sloboda alebo majetok vystažovalcov. Taktiež zákon stanovoval taxatívne, kedy je možné vystažovalctvo nepovoľiť a to dokonca z hospodárskych dôvodov.⁶¹

Otvorenie sa vystažovalcom sa ukázalo taktiež v pri oslavách Kongresu Krajanských spolkov v roku 1919 v Prahe, ktorá navrhla vytvorenie kancelárie na obranu záujmov vystažovalcov. Na Ministerstve sociálnych vecí vznikol Odbor pre emigráciu a neskôr sa založil Inštitút pre emigračné ekonomické vzťahy. Napriek tomu, že vystažovalctvo aj naďalej bolo problémom pre krajinu, vysoká nezamestnanosť, ktorá sa návratom toľkých vystažovalcov ešte zvýšila, bola ťažším problémom a ohrozovala spoločnosť. Preto sa Československá vláda, prostredníctvom Československého zahraničného inštitútu pokúšala o rôzne kolonizačné projekty s cieľom založiť československé kolónie v Európe, Ázii a Latinskej Amerike, ktoré ale skončili vo väčšine prípadov neúspechom.⁶²

Legislatívne zmeny pokračovali aj v neskoršom období. Ďalší zákon z roku 1928 potvrdil to, že cestovné pasy vydávali aj naďalej okresné alebo štátne policajné úrady.

⁵⁹ Opatrný, Josef. *Emigracion checa a Argentina en los textos de viajeros y novelas en las primeras décadas del siglo XX: El caso de Vladislav Forejt Alana*, in. Ibero-americana Pregensia - supplementum 17/2006. Praha: Karolinum, 2006. str. 44

⁶⁰ Dubovický. *Právo a vystěhovalectví...* str.12.

⁶¹ Tamtiež str. 12

⁶² Opatrný. *Emigración checa...* str. 45

Platnosť pasu nemohla byť dlhšia než päť rokov. Vo vydanom pase mohli byť zapísané aj deti mladšie 15 rokov a manželka.⁶³

⁶³ Dubovický. *Právo a vystěhovalectví...* str. 13

3. Motivácia a propaganda

Politické a hospodárske podmienky na oboch stranách Atlantiku boli dôležitým faktorom pre jednotlivca, ktorý sa rozhodoval pre vyst'ahovanie. Nemalú zásluhu ale pri voľbe cieľovej krajiny vyst'ahovalca zohrával v tejto dobe informácie od príbuzných. Rozmach v tomto období zaznamenala aj cieľená propaganda, ktorá sa ku konkrétnemu človekovi dostávala v podobe letákov a brožúrok.

Prvá propaganda v tomto období sa týkala správ o nálezu zlata v Kalifornii. Tieto správy sa šírili ako z tiku (Pražské noviny roku 1855 priniesli *Kratochvilnou píseň o blahu v Americe*),⁶⁴ tak aj od tovarišov prichádzajúci zo západnej Európy. Hneď na to sa v celom Rakúsko - Uhorsku rozšírila obrovská propaganda amerických železničných a európskych lodných spoločností.⁶⁵ Tieto ovplyvnili vyst'ahovateľstvo a to ako v oblasti geografickej, taktiež v kvantite vyst'ahovaných. Zaujímavé je pozorovať rozdielnosť informácií, ktoré sa k ľuďom v tejto dobe dostávali. Agenti prepravných spoločností získavali viacej „regrútov“ na vyst'ahovateľstvo v krajoch s veľkou preľudnenosťou (vysoko početné rodiny), a tam taktiež získavali dostatočné množstvo pomocníkov, ktorí sa o distribúciu potrebných letákov, brožúrok a informácií postarali. K tejto „službe“ sa často nechali nahovoriť obchodníci, úradníci, učitelia, krčmári ba aj duchovní.⁶⁶

Po nastolení kvótového systému v USA a noriem selektívnej povahy sa, ktoré sa začali rozmáhať už pred rokom 1924 (napr. v roku 1906 prijali USA ustanovenie o povinnom finančnom minime, ktoré musel mať v hotovosti u seba prisťahovalec po pristáaní u brehov USA). To všetko malo vplyv na rozhodovanie sa emigranta, ktorým smerom sa nakoniec obráti. Často mnohí z nich sa doma rozhodli pre USA, ale agenti lodných spoločností ich v niektorom z európskych prístavov často prehovorili a vyst'ahovalec odcestoval nakoniec do Argentíny. Neistota prijatia v USA a silná agitácia agentov viedla často už vtedy našich vyst'ahovalcov k uprednostňovaniu Južnej Ameriky.

⁶⁴ Tamtiež str. 14

⁶⁵ Tamtiež str. 14

⁶⁶ Dubovický, Ivan. *Krajanská kolónia Presidencia Rique Sáenz Peña (Príspevek k počátkům českého vystěhovalectví do Argentiny)* In. *Češi v cizině 2*, Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1987, str. 148

3.1. Obraz Argentíny v propagande Ferdinanda Misslera

Jednou z hlavných osobností tejto agitácie bol agent severonemeckého Lloydů v Brémach Ferdinand Missler. Jeho letáčky či brožúrky, ktoré sa začiatkom storočia dostali na územie Čiech a Moravy sa stali zrejme hlavným informačným zdrojom a lákadlom pre vystáhovalcov do Argentíny. Využil hlad po pôde a silný vzťah k tomuto „bohatstvu“, ktorý na našom území bol silný.⁶⁷

Po tom, čo jeho plán založiť českú kolóniu v Georgii vo Spojených štátoch padol, otočil svoju pozornosť k Argentíne a otvoril si svoju kanceláriu v Buenos Aires na ulici Florida 735. Ním vydané letáky pod názvom „*Spolehlivý rádce pro cestovatele do Ameriky*“ boli veľmi rozšíreným informačným kanálom na našom území, ktorý informoval čitateľov o podmienkach prisťahovalcov. Hlavným propagovaným miestom ostali Spojené štáty, ale jeho záujem sa sústredil aj Argentínu a to hlavne po krachu jeho plánu v Georgii. Veľmi podrobne sa venuje propagande tejto zeme a jej provincií,⁶⁸ Argentínu vyzdvihne pre Spojenými štátmi : „*La emigración a Argentina tiene la ventaja de que el gobierno argentino no tiene las misma leyes de inmigración que America del Norte, no impide el desembarco de pobres e inválidos, siempre que sean capaces de hacer algún trabajo, y no pide la presentación de dinero en efectivo; cada persona puede desembarcar, nadie es rechazado y devuelto. Al contrario, el gobierno argentino ofrece a los inmigrantes muchos favores ya desde el primer día del desembarco, y está listo para ayudarles no solamente con consejos sino también con hechos.*”⁶⁹ („Vystáhovalctvo do Argentíny má tú výhodu, že vláda Argentíny nemá rovnaké imigračné zákony, ako vláda Spojených štátov amerických, nezakazuje vylodenie chodobných a invalidov, len keď sú schopní pracovať, nežiada finančné minimum v hotovosti; každý človek sa môže vylodiť a nikto nie je odmietnutý a poslaný k návratu. Naopak, argentínska vláda ponúka prisťahovalcom veľa služieb od prvého dňa vylodenia a je pripravená pomáhať vám nie iba radami ale aj skutkami.”)

Ako jednu z najdôležitejších znakov tejto pomoci vidí Missler možnosť nocľahu prvých päť dní v imigračnom hotely v Buenos Aires grátis, ďalej možnosť si priniesť so sebou nie iba veci osobnej spotreby, ale aj potrebné nástroje a to bez platenia cla. Čo sa

⁶⁷ Dubovický, Ivan. *Kolonizační pokusy v Argentině a meziválečná Československá republika*. In. Češi v cizině, Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1988 str. 195

⁶⁸ Missler, Ferdinand. *Spolehlivý rádce pro cestovatele do Ameriky*, Bremen. In. Opatrný Josef: *Ferdinand Missler I la propaganda pro-emigratoria*. Ibero-americana Pragensia-supplementum 10/2002 str. 180

⁶⁹ Missler. *Spolehlivý rádce* ...str. 181

týka ďalšej pomoci vyzdvihuje možnosť využitia vládnej ponuky pri hľadaní vhodnej práce bez toho, aby ste boli povinný tieto ponuky prijať a zdarma prepravu z Buenos Aires do vnútrozemia do nového zamestnania.

Aj pri porovnávaní cien lodných lístkov vyhrala Argentína. Z Brém do Nebrasky v USA stojí lodný lístok dvojnásobok ceny čo lístok z Brém do Buenos Aires. Samozrejme že jazda pre celú rodinu sa takto vysoko predraží. Lodné spoločnosti pre cestu do Južnej Ameriky ponúkali pre deti zľavy.

Brožúrka popisuje Argentínu ako „*raj pre prisťahovalcov*“ a tento názov sa obsahu skutočne vyrovná. Na pätnástich stránkach informovala krátko o rozlohe krajiny, obyvateľoch, administrácii krajiny, zvykoch. Tvrdil: „*La vestimenta, los muebles, el estilo de vida y todas las costumbres son totalmente europeas.*“⁷⁰ („*Oblečenie, nábytok, životný štýl a všetky zvyky sú úplne európske.*“) Podčiarkuje, že práva prisťahovalcov sú rovnaké ako obyvateľov Argentíny zahrňujúc právo kúpiť pozemok a zakladať firmy.

Poslednú časť letáku venoval podrobnému popisu prírodných podmienok v Argentíne a vyzdvihovaniu možností rýchleho zamestnania a rovnako rýchleho zbohatnutia: „*Es un país lindo y fértil, con vida normal, de clima saludable y templado, muy propicio para los inmigrantes checos. Nadie necesita adaptarse a un clima diferente, cambiando sus costumbres para preservar su salud. El paisaje de allí no es montañoso, sino de llanura con suelo fértil y barato, propicio para el cultivo de todas las plantasNingún país en el mundo tiene tantas tierras extensas y fértiles, abundantes de pastos, como Argentina.*“⁷¹ („*Je to krásna a úrodná zem, s normálnym životom, s miernym a zdravým podnebiem, veľmi vhodným pre českých prisťahovalcov. Nikto sa nemusí adaptovať rozdielnemu podnebiu meniac svoje zvyky, aby si zachoval zdravie. Krajina nie je hornatá, je to rovina s úrodnou pôdou a nízkymi cenami za ne vhodná na kultiváciu všetkých druhov rastlín... Žiadna zem na svete nemá toľko rozsiahlych a úrodných území, takéto množstvo pastvín ako Argentína.*“)

Podnebie, podľa Misslera, je skvelé. Iba tri mesiace sú vysoké teploty a to zvlášť v centrálnej Argentíne a na severe, ale v priebehu ostaných deviatich mesiacov je tam príjemné „jarné“ počasie. Pôda je tam samozrejme vysoko úrodná porovnateľná s úrodnosťou nílskej nížiny.⁷²

⁷⁰ Tamtiež str. 182

⁷¹ Tamtiež str.181

⁷² Tamtiež str. 182

Na ďalších stránkach sa venuje popisu niektorých provincií ako Santa Fe, Mendoza, Salta, Córdoba, Entre Ríos, Santiago del Estero a ich hlavným poľnohospodárskym produktom. Missler najviac odporúča provinciu Enter Ríos s pôdou vysokej výnosnosti a priaznivým počasím, kde nie je potreba stavať žiadne stajne pre dobytok. Zem sa môže obrábať celý rok a: „*todos los colonos laboriosos son ricos.*“⁷³ („...všetci pracovití osadníci sú bohatí.“) Okrem tejto provincie ešte odporúča Patagóniu a Misiones. Taktiež poukazuje na možnosti pohodlnej dopravy, t.j. vlak alebo parníky. Nakoniec neodporúča hneď po príchode do Argentíny nakupovať pôdu, ale pre dobré zaučenie sa „tomuto remeslu“ v novom prostredí, radí zamestnať sa na statku, aby sa človek zaučil a taktiež si zarobil na nákup vlastného pozemku.⁷⁴

Vo svojich riadkoch nezabudol ani na remeselníkov. Kováči, murári, tesári, mechanici, mäsiari, mali možnosť zohnať tie najlepšie zamestnania bez problémov. Taktiež uvádza výšky možných zárobkov v týchto odvetviach, ale iba v provinciách.

Na tieto „rozprávkové“ výhody ešte nadväzuje reklama na plavbu jeho spoločnosťou s výpočtom výhodných cien plavby ich parníkmi z nemeckých prístavov do Buenos Aires. Parníky vyplávali dva krát do mesiaca a boli maximálne pohodlné: „...*el viaje... es agradable e interesante, porque el barco para en muchos puertos europeos bonitos y en islas del Atlántico. La estancia en el vapor es agradable, cómoda, y abunda la buena comida.*“⁷⁵ („... cesta... je príjemná a zaujímavá, pretože loď zastavuje v mnohých krásnych európskych prístavoch a na ostrovoch v Atlantiku. Pobyt na parníku je príjemný, pohodlný, a plný dobrej stravy.“)

V závere ponúka zaslanie svojej brožúrky zadarmo pre každého, kto by sa chcel viacej informovať o Argentíne. Povšimnutiahodnou výhodou podľa neho je aj to, že služby jeho kancelárie sú v českom jazyku, zdôrazňujúc, že hlavným motívom jeho angažovanosti je pomoc krajanom.

Napríklad kancelária Antonín Šťastný, ktorá mala svoje sídlo v Prahe v ulici Hyberská naproti vlakovkej stanici, z ktorej odchádzali vlaky do Brém, písal v jednom zo svojich letákov charakteristické slová o tom, že nie je potreba chodiť do cudzích agentúr, že všetky informácie sa dajú získať v Prahe. Tieto slová plné vlastenectva mali určite

⁷³ Tamtiež str. 183

⁷⁴ Tamtiež str. 183

⁷⁵ Tamtiež str. 182

odozvu v čase, keď sa formovali nové hranice v Európe.⁷⁶ Taktiež je zrejmé, že táto propaganda bola zacielená na ľudí s nižším vzdelaním, alebo bez vzdelania a znalosti iných jazykov.

Aká bola presná motivácia pána Misslera pri písaní týchto riadkov sa asi už dnes nedozvieme, ale mnohé z výhod sa vo svedectvách našich vystáhovalcov, ako uvidíme aj ďalej v tejto práci, ukázali v inom svetle.

Taktiež sa o propagandu povzbudzujúcu vystáhovalctvo sa zaslúžil aj Jozef Pastor, ktorý pôsobil ako agent v Hamburgu. Ten už v osemdesiatych rokoch 19. storočia publikoval v Hamburgu mesačný časopis „*České osady v Americe. Měsíčník pro české vystěhovalce naše a zaoceánské krajany*“. A taktiež J. Jetmar: „*Do Argentiny a do Brazílie*“. Praha 1906.⁷⁷

Informácie, ktoré sa dostávali k našincovi v tejto dobe ale neboli iba pozitívneho rázu. Mnohé informácie prinášali varovanie a odhováranie pred nebezpečným podnikom vystáhovalctva a povzbudzovali radšej zostať a bojovať doma.

3.2. Ferdinand Klindera a jeho obraz Argentíny

Autor obsiahlej publikácie pod názvom „*Český rolník napříč Argentinou. Příběhy Rakouské výpravy do Patagonie*“⁷⁸, ktorá vyšla v roku 1912, sa k vystáhovalctvu do Argentíny stavia odlišným spôsobom ako Missler. Ferdinand Klindera sa v roku 1910 stal vedúcim členom výpravy, ktorá bola vyslaná parlamentom Rakúsko-uhorského impéria, aby zistila vhodnosť podmienok pre možný rozvoj poľnohospodárstva v regióne, ktorý ponúkala vláda Argentíny na predaj pri príležitosti stého výročia vyhlásenia jej nezávislosti. Celá výprava, vrátane cesty z Európy a späť domov, trvala takmer šesť mesiacov a bolo to obdobie mesiacov február až júl roku 1910. Ponúkaným regiónom bolo územie nazývané „*Colonia de Chubut*“ a to konkrétne 40 km pozdĺž oboch brehov rieky Chubut medzi 66° a 70°

⁷⁶ Opatrný, Josef. *Propaganda y contrapropaganda en los asuntos migratorios. Informaciones para los emigrantes en los textos de Ferdinand Missler, Ferdinand Klindera, František Čech-Vyšata y Anna Kodýtková*. In: *Ibero-americana pragensie – supplementum* 13/2004 str. 33

⁷⁷ Opatrný, Josef. *Emigración checa a Argentina en los textos de viajeros z novelas en las primeras cuetras d'ecadas del siglo XX: El caso de Vladislav Forejt Alan*. In: *Ibero-americana pragensia – supplementum* 17/2006 str. 35

⁷⁸ Klindera, Ferdinand. *Český rolník napříč Argentinou. Příběhy Rakouské výpravy do Patagonie*. Praha: "Svépomoc", vydavatelské a tiskařské družstvo zemědělců v království Českém, 1912. s. 553

západnej šírky. Je nutné poznamenať, že to bol prvý a posledný pokus Rakúsko-uhorskej vlády o pozitívny prístup k nožnej organizovanej emigrácii a malo sa jednať o kolóniu etnicky homogénnu.⁷⁹ Podľa informácií, ktoré argentínska strana dala Kruppovi, územie bolo vhodné nie iba na chov dobytka, ale taktiež na pestovanie obilia.⁸⁰

Hlavným motívom napísania tejto obsiahlej správy nebola vláda, ale bol to výsledok priania jeho známych. Tí ho presvedčili o veľkom záujme u čitateľov časopisu „Venkov“ o Argentínu. Nakoniec ho k tomu povzbudilo aj „Ústřední zemědělské knihkupectví“, ktoré sa zaviazalo že autorov popis vydá vo forme knihy, aby sa dostal k čo najširším vrstvám ľudí žijúcich na dedine a tak, aby pomohol k šíreniu: „...*jak zeměpisných, tak politických i národohospodářských vědomostí českého lidu, jenž stále o Argentině slyší a čte, aniž by však co věděl o jejím rozsahu, podnebí, obyvatelstvu a o její hospodářské síle.*“⁸¹ Obsahuje 553 strán a je to precízne vypracovaný podrobný popis jeho cesty z vlasti až do Argentíny a naspäť. Veľká pozornosť je venovaná územiu Chubut a jeho možností resp. prekážok k poľnohospodárskej produkcii. Jeho rozprávanie je podložené množstvom fotiek a ilustrácií a to hlavne zvierat, ktoré neboli známe v českom prostredí, tak aj o inom spôsobe života (napr. chytanie koní lasom, život a oblečenie gauča atď.). Taktiež sú pridané podrobné mapy a v závere je podrobná mapa ponúkaného územia v provincii Chubut. Tento ilustračný aparát dodáva tomuto dielu dojem vierohodnosti a transparentnosti predkladaných informácií.

Výprava sa uskutočnila na podnet Artura Kruppa, veľkopriemyselníka, ktorý bol zároveň členom panskej snemovne. Podľa F. Klindery, mal skutočný záujem, aby sa kapitál Rakúsko - Uhorska vložili do dobrého podniku a že sa pričíní na utvorení kolonizačnej spoločnosti podľa anglického a francúzskeho príkladu a skúseností . Popisuje ho ako nanajvyš humánneho človeka s žiadnymi postaranými úmyslami:

„Proto také bylo snahou pana A. Kruppa po návratu z Argentiny, aby získal pro kolonizační projekt – jenž vzhledem k humánním, ubohých vystěhovalců všech národností rakouských se dotýkajícím snahám, právě tak jako s ohledem na výhodné uložení

⁷⁹ Klindera. *Český rolník...* str. 3-9

⁸⁰ Tamtiež str. 8.

⁸¹ Tamtiež str. 1

rakouského kapitálu do výnosných podniků železničních a žádoucí oživení budoucích styků obchodních mezi oběma říšemi působících, našel v osobě jeho neúnavného a veškeré oběti schopného vedrovaitele – nejenom skupinu dostatečnými prostředky vládnoucích kapitalistů, nýbrž aby i v době co možno nejkratší odebrala se z Rakouska do Argentiny výprava k prozkoumání území nabízeného ke koupi.“⁸²

F. Klindera sa stal vedúcim členom výpravy vďaka viacerým okolnostiam. Za prvé bol členom výkonnej rady politickej strany Česká strana zemědělská, ktorá bola oslovená vtedajším ministrom poľnohospodárstva, aby našla odborníkov schopných posúdiť vhodnosť daného územia. Požiadavky, ktoré mal splňať boli, aby bol agronómom a inžinierom, odborníkom v zavodňovacích a melioračných prácach. Ďalším faktorom bolo, že v čase prípravy expedície bol F. Klindera usadeným poľnohospodárom v Spomyšli, blízko Roudnice a úspešným pestovateľom cukrovej repy a kukurice. A v neposlednej rade mal jazykové a technické zručnosti. V mladosti vyštudoval technické školy a pracoval ako technický inžinier v Taliansku a v Španielsku, kde pracoval ako hlavný inžinier pri montáži dvoch fabriek. Odtiaľ veľmi dobre ovládal jazyk, ako španielsky tak aj nemecky; poznal prostredie južnej Európy; taktiež bol schopný posúdiť potrebu technického zariadenia napr. pre zavlažovanie v argentínskou vládou ponúkanom regióne.⁸³

Prvú kapitolu autor venuje vysvetleniu dôvodov uskutočnenia výpravy. Zvláštnym druhom písma je tam zvýraznená veta, v ktorej dostáva inštrukcie od pána Kruppy, : „.....vysvětloval mi způsob jeho provedení, zdůrazňuje několikráté, že za žádných okolností ne bude a nesmí se snad vystěhováleckému ruchu činiti propaganda, která by hlavně rakouské zemědělství připravovala o další – beztak již v současné době se nedostávající – dělnictvo....“⁸⁴ Ďalej mu vysvetlil, že sa bude podporovať sezónna migrácia do daného územia, ako je podporovaná južnými európskymi štátom, napr. Talianskom v období zimy u nás a leta na južnej pologuli. Aby sa v marci prípadne apríli mohli ženci vrátiť naspäť. Cieľom teda nebolo založenie kolónie za každú cenu, ale zabezpečiť úspešnú budúcnosť našich vystaľovalcov a tak dať základy živších obchodných stykov medzi Argentínou a Monarchiou.

⁸² Tamtiež str. 7.

⁸³ Opatrný, Josef. *Proyecto de una colonia agrícola checa en Argentina: El viaje de Ferdinand Klinera*. Praha: Ibero-americana Pragensia, XXVIII, 1994 str. 135

⁸⁴ Klindera. *Český rolník...* str. 9

Klindera vo svojich riadkoch venuje pozornosť ceste z Európy do Ameriky. Je dosť dôkladný popis a to ako vlakov, lodí, prístavov a diania v nich, vybavenia lodí a pod. a všetko doplnené mnohými fotkami. Z Hamburgu vyplával 25. marca 1911. Aj keď sa jeho miesto v 1. triede parníka „Kráľ Fridrich August“ z Hamburgu sa nedá s cestou bežného človeka príliš porovnávať, predsa tieto riadky v sebe skrývajú potrebné informácie pre Stredoeurópana, pre ktorého cesta cez oceán patrila k veľkej neznámej. Lodná doprava, jej náklady, prístupnosť pre masy a s tým spojené problémy sa odrážali v silnom konkurenčnom boji medzi jednotlivými plavebnými spoločnosťami, na ktoré často doplácali práve migranti.⁸⁵ Spolucestujúci boli väčšinou Nemci ale aj Rakúšania, ktorí sa plavili hlavne do Chile, Argentíny a Brazílie za obchodnými cieľmi. Medzi nimi stretol aj krajanu paní Bertu Lehkou, ktorá cestovala do Tucuman do cukrovaru, kde jej manžel pracoval ako „šéf kancelárie“. Odprevádzal ju inžinier Jaroslav Šmejkal, pracovník pražských strojární Breitfeld, Daněk a spol., ktorý sa tam mal byť prijatý do práce.⁸⁶ Ten sa stal Klinderovým priateľom a sprievodcom na prvých vychádzkach po Buenos Aires. Nie všetci sa hlásili k svojmu pôvodu, poniektorí sa za neho hanbili. Aj Klindera sa nad takýmto spolucestujúcim rozčuľuje, našiel si ho iba náhodne v zoznamu cestujúcich a vyhľadal ho osobne:

“Vladimír B..., cestuje na Tenerifu. Vyhledal jsem prostřednictvím vrchního stewarda tohoto pána, jenž prohlásil, že jest továrníkem, že mnoho již cestoval, a že se přes Maroko a Itálii hodlá vrátit – ne do Čech, nýbrž do Německa, protože prý život v Čechách jest příliš nudný a nemožno mu temnějším poměrům přivyknouti. Ačkoliv mne výrok tento zarazil, představil jsme mu druhé krajany, projevil zároveň přání, abychom se v jídelně sesedli k jednomu stolu. Přání toto narazilo však na živý odpor pana B., neboť prý choť jeho nerozumí česky a nemohla by se rozhovoru našeho účastniti.”⁸⁷

V Buenos Aires hneď začal pripravovať výpravu do ponúkaného územia. Využil pomoc a služby Jana Langeru, ktorý bol bankským špecialistom, ktorý pracoval už viac ako dva roky pre Argentínsku vládu a cestoval po krajine za účelom kontroly prác pri vyhľadávaní zdrojov vody.⁸⁸ Pomoc tohto člena výpravy si Klindera vysoko vážil. Ďalej sa k výprave nakoniec pridali aj inžinier Oskar Šamšula pôvodom z Prostějova, ktorý pracoval v Argentíne pre rakúsku firmu Cwicklitzer v meste Mendoza. Táto firma stavala studne a priehradu v okolí Mendoza. O tomto krajanovi Klindera tvrdí, že roky štúdia a 2

⁸⁵ Viac o tejto problematike v: Polišínský. *Úvod do studia...*

⁸⁶ Klindera. *Český rolník...* str. 32

⁸⁷ Tamtiež str. 34

⁸⁸ Tamtiež str. 91

roky práce pre rakúsku firmu spôsobili, že česky už takmer zabudol : „.. a že otázku národné príslušnosti si asi nikdy mnoho hlavu nelámam, prispôsobuje sa poměrům, v nichž se nacházet.“⁸⁹ František Krejčí, taktiež pôvodom z Moravy, sa pridal k výprave a vo výprave plnil funkciu furmana a mal na starosti zvieratá.

Zvláštna pozornosť je venovaná inkriminovanému územiu v kapitolách tvoriacich viac ako dvesto strán. Začína popisom anglických kolónii v Chubut, kam sa dostal parníkom Mendoza z Buenos Aires. Klindera v knihe sleduje celú cestu výpravy z prístavu Rawson do Trelew a do Gaimanu, Boca de la Zanja do Las Plumas, ďalej do Paso de los Indios, Rincón de los Leones, zájazd do údolí Gualjaine. Jeho pozornosti skutočne neujdú osudy prisťahovalcov do tejto zeme a tak popisuje taktiež situáciu anglických kolonistov v provincii Chubut. Pozastavuje sa u ich ťažkom boji o prežitie na začiatku kolonizácie a pomoc domorodých kmeňov. Klindera vysoko hodnotí udržanie si ich národného, t.j. anglického, jazyka a odpor učiť sa španielsky, čo pre silné obchodné styky s Anglickom a dobré ekonomické postavenie bolo možné udržať. Klindera to považoval za vlastenecké uvedomenie hodné všetkej chvály, pretože prisťahovalci iných národov (ani Nemcov nevynímajúc) sa pravidelne, už v druhom pokolení, odnárodňujú.⁹⁰

V Trewel sa stretol s ďalším z krajanov, ktorým bol lokálnym policajným dôstojníkom. Matěj Gebhard, pôvodom z Kutnej Hory, človek so srdcom dobrodruha, ktorý Klinderovej výprave dal vstupné informácie o tomto drsnom a nebezpečnom kraji, ktorý sa vyznačovala svojou nízkou osídlenosťou. Tento dôstojník bol dezertérom z rakúskeho námorníctva sa v Argentíne tešil vysokej dôstojnosti. V roku 1899 bojoval so stovkami argentínskych dobrovoľníkov v Juhoafrickej republike. Po prepustení zo zajatia sa vrátil do Argentíny, kde znova pracoval u pechoty a kavalérie. Táto práca ale pre neho nudná a tak sa nechal preveliť k polícii a do provincie Santa Cruz, kde mali problémy s pašeráckymi bandami. Za jeho statočné činy dostal národné vyznamenanie a bol prevelený na Ministerstvo vojny, kde pracoval na reorganizácii vojska. Do tejto oblasti sa odstal nakoniec po tom, čo v andskej oblasti začali „operovať“ banditi, ktorí sa nezastavili pred ničím. Gebhard, v tej dobe už s hodnosťou major, so skupinou policajtov dostali za úlohu tieto skupiny zničiť.⁹¹

Klindera konštatoval, že široko ďaleko v tejto oblasti nebol usadený ani jeden krajan. A pobyt u jediného prisťahovalca zo strednej Európy, ktorého Klindera stretol,

⁸⁹ Tamtiež str. 109

⁹⁰ Tamtiež str. 166

⁹¹ Tamtiež str. 175

Otca Valnetinova, zvaného „Padre Cretton“ popisuje takto: *Vstoupili jsme do jediné světlíčky, jež byla kuchyní, jídelnou i ložnicí zároveň a byla vystavena z kulatých, svisle vedle sebe postavených kmenů, mezi nimiž spáry zaplácány byly mazanicí. Stropu nebylo, nýbrž pouze střecha z rákosí zhotovená...*“⁹² Výprava si ale pohostinnosť tohto prísťahovalca a jeho susedov, pôvodom z Francúzska, severnej Európy a iných kútov, užívali dlhšiu dobu. Susedia žili od seba vzdialení niekoľko desiatok kilometrov.

Od nich sa Klindera dozvedel aj podrobnosti ohľadne rodinných zvykov. Pohreby v týchto končinách neboli zvykom. Pokiaľ niekto zomrel, väčšinou príčinou smrti bola vražda alebo pád z koňa, než na nejaké choroby. Mŕtvy sa zahrabe pod strom, kňaz, plač, rakva, a kvety, s tým sa v týchto odľahlých končinách nikto nezabýval. O sociálnom postavení ženy nehovoril pozitívnejšie veci; bola učená iba k „pobaveniu muža“ a ku každoročnému rodeniu detí. Od rána do noci tvrdo pracujúca a neustále ohrozená tým, že bude mužom opustená a bez možnosti sa dovolať spravodlivosti s húfom detí, vydaná osudu napospas. Ako poznamenáva Klindera, Francúz mal na mysli domorodé ženy, ktoré žijú s Európanmi v konkubináte.⁹³

Neodkladne po návrate do Rawson sa venoval písaniu podrobných výsledkov jeho pozorovaní o ponúkanom území. Všetko je dôkladne doplnené podrobným popisom územia, pôdy, rieky a prítokov a taktiež emóciami, ktoré v ňom dané územie a celá výprava vyvolávala. V závere je podrobná mapa územia okolo rieky Chubut a nadväzujúceho územia na západe.

Jeho záverečná správa obsahovala sklamanie a rozčarovanie. Očakávalo sa, že väčšinu ponúkaného územia o rozlohe 20 000 kilometrov štvorcových sa bude dať intenzívne poľnohospodársky využiť. Na konci expedície F. Klindera napísal, že k intenzívnemu obrábaniu je vhodné iba pár údolí v okolí rieky Chubut a ešte aj z nich by bolo treba vybrať iba časť, pretože v niektorých je zemina nevhodná pre poľnohospodárstvo. Je piesčitá a kamenistá pretože je otvorená na záplavy z Chubut a okolitých riečok, ktoré so sebou prinášajú tieto kamene. Taktiež sa našli malé údolia vhodné jedine na využitie ako pasienky. Podmienkou týchto úvah ale bolo umelé zavodňovanie údolí, pretože inak sa nedalo čeliť veľkému suchu, ktoré sa vyskytovalo periodicky päť až šesť mesiacov ročne. Územie bolo viacej podobné klíme stredného Talianska ako Rakúsko–Uhorska. Najväčšie možnosti využitia daného regiónu videl v chovaní oviec. Uvádza však dva faktory, ktoré znižovali výnos tohto podniku a to vysoké

⁹² Tamtiež str. 275

⁹³ Tamtiež str. 304

vstupné náklady na výstavbu oplotenia, ktoré sa zvyšovali vzhľadom na predraženie dovozu tohto materiálu, a na druhej strane izoláciu provincie od ostatného územia Argentíny a nedostatok komunikácií aj vo vnútri provincie. V závere hodnotenia poznamenal: „*Shrnul-li jsem v mysli své všechno to, co bylo o Chubutu ve Vídni i v Buenos Aires bylo mluveno s tím, co z vlastí zkušenosti utkvělo mi nesmazatelně v paměti, nemohl jsem se nijak nadchnout pro myšlenku kolonizace, ačkoliv území ono bylo tak levně ke koupi, že by se při tom nebylo mohlo nic ztratit.*“⁹⁴

To ale nebolo jediné územie, ktoré autor navštívil. Pred výpravou do Patagónie navštívil provincie Rio Negro a Neuquén spoločne so svojimi druhmi z výpravy s pánom Langerom a pánom Šamšulou, aby poznali život a podmienky poľnohospodárov v tomto regióne. Klindera neprejavuje vo svojej knihe nadšenie nad územím Pamapa Central. Sťažuje si na monotónnu krajinu, ktorej pozemky boli predané iba špekulatívne vysoko, ale ktorú nikto poriadne neobhospodaruje.⁹⁵

Taktiež bol v Mendoze a to ako v hlavnom meste, tak aj v jej okolí a v tejto časti Ánd. Neskôr zašiel do La Platy na „Estanciu La Belén“.⁹⁶ Jeho pochmúrne hodnotenie z južnej časti Argentíny, z provincie Chubut, sa v týchto oblastiach zmenili a hodnotenia tohto skúseného poľnohospodára zneli nadšene. To dosvedčuje aj značný počet tabuliek a číselných hodnôt o obchode Argentíny a jej poľnohospodárskych komodít s Európou, ako napr. pšenica, chov a kríženie zvierat a plemien atd.

Neskrýva svoje okúzlenie hlavným mestom Buenos Aires, kde navštevoval nádherne osvetlené centrum a slávne a bohaté štvrte ako Palermo či cintorín Recolecta, kde boli pochovávaní najslávnejší a najbohatší občania tohto štátu. Nezabudol spomenúť, že argentínsky admirál Petr Vácha bol českého pôvodu. Nenechal si ujsť ani vystúpenie zápasníka Gustava Frišteckého v Teatro Cassino.

Pri degustácii najznámejšieho argentínskeho piva Quilmes Klindera píše, že pivovar Quilmes nakupuje všetok chmeľ na výrobu piva z Podbaby blízko Prahy a ďalší pivovar v hlavnom meste Pilsen zase dováža chmeľ z Moravy.⁹⁷ V tomto bode vidí ďalšie možnosti pri rozšírení hospodárskych a ekonomických vzťahov.

Je vzácne aj jeho svedectvo o iných zvykoch a hodnotách s ktorými sa stretol. A tieto potom často porovnáva so spôsobom života vo svojej vlasti. Napríklad takto

⁹⁴ Tamtiež str. 348

⁹⁵ Tamtiež str. 114

⁹⁶ Tamtiež str. 461

⁹⁷ Tamtiež str. 118

vysvetľuje, pre nás dnes už známe slovo „mañana“ : „ ... u nás žijeme v domnënce, že v celé Americe panuje po celý rok nečilejší shon, pričëmž čas počítá se na minuty, ba vteřiny, že zdravá soutěž zaručuje konsumujícím třídám rychlé a pečlivé obsloužení, jsme u velikého omylu, neboť to platí snad pro Severní Ameriku, neplatí však pro její jižní část. Zde ještě ve větších městech jest poněkud živěji v ruchu obchodním, venku však všude panuje v každém ohledu hříšná nedbalost a čas nemá tam žádnou cenu. Proti našemu tak výstižnému přísloví : „ Co můžeš udělati dnes, neodkládej na zítra“, panuje tam všude jen jedině slůvko, kterým nás odbývali úředníci i obchodníci, inteligentní i nádeníci: mañana, mañana (zítra, zítra)..... Prožluklé slůvko „mañana“ pronásledovalo mne po celé cestě, uvádějíc mne často v zoufalství, když viděl jsem, jak den po dni mívá, aniž bychom učinili krok ku předu. Byla to trpká škola trpělivosti, kterou se musil každý z nás ozbrojit v také míře, že na konec rovnala se úplně apatii. Nebyloť možné předělat stoleté zakořeněné zvyky celého kraje a národa, a nezbyvalo, než – třeba s těžkým srdcem – se jim poddat.“⁹⁸

Klindera sa v závere sa venuje aj kritike vlády a byrokracie Rakúsko - Uhorska a porovnáva ho s ostatnými štátmi Európy, ktoré profitovali na čulom obchodnom ruchu s Argentínou.⁹⁹ Celkom podrobne sa tomu venuje v kapitole „Vzorná farma La Belén“, kde podáva podrobné informácie výnosov z dovozu a vývozu obilia do jednotlivých štátov Európy. Laxná politika Rakúsko - Uhorska je príčinou škôd pre celú Monarchiu. Aj keď autor a vzápätí vysvetľuje politiku Nemecka, ktoré sa uzavrelo dovozu obilia z Rakúsko – Uhorska a uzavrelo vhodné zmluvy s Argentínou, na druhej strane to porovnáva s malými štátmi ako Belgicko a Holandsko, ktoré sú na tom taktiež lepšie v porovnaní s veľkou stredoeurópskou Monarchiou. Jeho kritika sa obracia na malú podnikavosť rakúskych obchodníkov a priemyselníkov, ktorí sú prepätí šetrní a ustrašení z úplne neznámych pomerov cudzích trhov a nič nepodnikajú v tom, aby získali ďalšie možnosti.

Jeho rozmrzenie je nacielené aj proti zastaranému byrokratickému zriadeniu konzulárnych úradov: „Na konzulární akademii vídeňské nehledělo se na kvalifikaci uchazeče, nýbrž na jeho rod a mnohý uchazeč přijat byl tam jen proto, že před rodovým jeho jménem pyšnilo se nepatrné „z“, kdežto odmršťování byli zhusta lidé nadaní, kteří by se zajisté byli dovedli v úřadě náležitě uplatnit.“¹⁰⁰ Kritizuje aj podriadenosť konzulátu, teda obchodného úradu, veľvyslanectvu. Jediným dôvodom, podľa neho, je iba šetrnosť,

⁹⁸ Tamtiež str. 177, 178

⁹⁹ Klindera: „ V posledním čase se snaží i Německo nabýti v Argentině odbytiště...vývoz z Německa reprezentovavší v r. 1897 pouze 8.95 millionů pesos oro (=42.88 mill. K), stoupl v r. 1909 na 44.5 millionů pesos oro (=212.26 mill. K).“ str. 4

¹⁰⁰ Tamtiež str. 494

ktorá v konečnom dôsledku sa prejavuje neefektívne. Kritiky neušetril ani úradníkov, o ktorých tvrdí, že sú už medzi nimi aj nadaní ľudia, ale stále musia zápasit' so starými zvykmi, z nich najhoršia je: „... *ta, ktorá jim zabraňuje osobne prohlédnout a prostudovat hospodářské nebo průmyslové poměry země, v níž určeno jim bylo působit, aby na základě studia tohoto mohli pak pracovat ve prospěch státu, který zastupují.*“¹⁰¹

Pri čítaní uverejnených zápiskov F. Klindery nejde nesúhlasiť s tým, že argentínskou vládou ponúkané územie nevidel vhodným pre sľubované poľnohospodárske aktivity.¹⁰² Na druhej strane obsah je úctyhodnej knihy poukazuje aj na možnosti a rezervy, ktoré boli pre ľudí naklonených k vysťahovalectvu v tejto dobe určite výzvou a prinášali pozitívne očakávania od sťahovania sa do tejto zeme. Nehovoriac o tom, že sa pri svojom pobyte stretol s množstvom kvalifikovaných a úspešných krajanov, ktorí svoje schopnosti uplatnili vo svoj prospech a ekonomicky sa posunuli do vyššej sociálnej vrstvy. Autor nebol slepý na obrovské možnosti, ktoré sa v Argentíne ponúkali.

Napriek týmto informáciám sa v závere z jeho pera nedočkáme žiadneho odporúčania pre emigráciu: „*Všem těm, kdož zabýváte se úmyslem se vystěhovat, radím důtklivě, rozvažte si bedlivě krok takový a nedejte se zaslepit nadějí na nalezení nějaké zaslíbené země, která neexistuje! Vystěhovaectví, pokud není odůvodněno přelidněností země nebo potřebou osadití za výhodných podmínek a všestranné podpory státu jeho zámořské kolonie, nebo pokud se týká jen přebytku inteligence nemohoucí se uplatnit ve své vlasti, vystěhovaectví samo jest pouze výronem choroby vnitřního organizmu země, v níž se vyskytuje.*“¹⁰³ Táto choroba by sa mala liečiť, pretože to prináša hospodársku nerovnováhu a liečiteľom by mala byť vláda.

Klinderova a Misslerova Argentína sa v určitých bodoch od seba význačne líšila. Obraz o vysťahovalectve do tejto krajiny bol Klinderovým pričinením postavený na reálnejšiu rovinu. Hlavne popis odľahlého územia, ktoré ponúkala vláda Argentíny pôsobí odradzujúco a to hlavne „opustenosťou“ a fyzickou izoláciou, do ktorej by sa boli noví osadníci dostali. A nebola nádej ani na vysoké výnosy v malých údoliach.

¹⁰¹ Tamtiež str. 495

¹⁰² Opatrný, Josef. *Emigración checa a Argentina en los textos de viajeros y novela en las primeras cuatrodécadas del siglo XX: El caso de Vladislav Forejt Ala*. In *Emigración centroeuropa a América Latina*. Praha: Ibero-americana Pragensia- supplementum 17/2006 str. 43; taktiež Opatrný, Josef. *Proyecto de una colonia agrícola checa en Argentina: El viaje de Ferdinand Klinera*. Praha: Ibero-americana Pragensia, XXVIII, 1994 str. 148

¹⁰³ Klindera. *Český rolník...* str. 551

Napriek tomu jeho nadšenie z hlavného mesta, stretnutia s úspešnými Čechmi a popis možností rozľahlých území na severe Argentíny, neboli až tak odradzujúcim svedectvom o tomto „raji vystáhovalcov“. Do určitej miery svedčil v prospech Misllerových letáčikov.

Jeho strach o vystáhovalca sa premieta do kritiky politiky a zahraničnej diplomacie Rakúsko – Uhorska a nie je sám, kto to kritizuje. Ako uvidíme ďalších kapitolách, F. Čech-Vyšata mal podobne negatívne skúsenosti.

Niet pochýb o tom, že tento prameň priniesol človekovi, premýšľajúcemu o vystáhovanie do tejto krajiny, užitočné a reálnejšie informácie než letáčky p. Misslera.

4. Československý vyst'ahovalec v Argentíne

Zvýšený záujem o Argentínu sa dá pozorovať už pred zavedením kvótového systému v USA a to od roku 1906. Objavili sa o tom aj úradné záznamy na Ministerstve vnútra. Možným dôvodom je, že Argentíne dávali prednosť zvlášť poľnohospodári túžiaci po vlastníctve pôdy a v tomto období začali fungovať propagandistické materiály F. Misslera. Podľa podrobných odhadov zahraničných krajanov a na základe sčítania ľudu v ČSR z roku 1920, žilo v roku 1925 v Argentíne asi 8000 Čechov a Slovákov, v Brazílii 1500, v Kanade 24 840 a v USA vďaka migrácii pred prvou svetovou vojnou 1 242 662 krajanov.¹⁰⁴

Počet československých imigrantov v Argentíne sa zvyšoval práve v tomto období a to zvlášť v severných provinciách. Osídľovanie týchto provincií bolo spontánne a nemali na ňom podiel ani vláda Argentíny ani Československa.¹⁰⁵

Argentína sa potýkala s problémom vysokej reemigrácie, pretože v provinciách nebola schopná vytvoriť vhodný systém kolonizácie. Prist'ahovalec, ktorý prichádzal s minimálnym kapitálom, si mohol pôdu iba prenajať na obdobie piatich rokov a po uplynutí ju musel skultivovanú spravidla vrátiť majiteľovi. Nemal totižto na zaplatenie ročného nájmu, nákup osiva atd. Dlh narastal a postavenie kolonisti sa často nelíšil od postavenia otroka. Argentína takto nebola schopná zabezpečiť dostatočnú poľnohospodársku produkciu a zabrániť úniku kapitálu, ktorý tak nezostal investovaný na domácej pôde. Zmenu malo priniesť zacielenie na osídľovanie doteraz neosídlených teritórií (na severu Chaco, Misiones, Formosa) a týmto aj zabezpečiť odliv počtu obyvateľstva z veľkých miest, ktoré sa stávali centrami robotníckych nepokojov a nárastu sociálnych problémov. Preto sa Argentína obracala na štáty s nadbytkom poľnohospodárskeho obyvateľstva, čo bola južná a východná Európa. Osídľovanie na severe Argentíny bolo podporené výstavbou železničnej siete, ktorá sa začala stavať na začiatku 20 storočia. Takto vznikla najväčšia a najvýznamnejšia česká poľnohospodárska kolónia v Presidencia Roque Sáenz Peña.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Klíma, Stanislav. *Čechové a Slováci za hranicami*. Praha: J. Otto, 1925 str. 6-7

¹⁰⁵ Dubovický, Ivan. *Kolonizační pokusy v Argentíně a meziválečná Československá republika*. In: *Češi v cizině*, 3, Praha 1988 str. 203

¹⁰⁶ Dubovický. *Kolonizační pokusy...*str. 196

4.1. Znaký československého vyst'ahovalctva

Vyst'ahovalci z našich regiónov sa usadzovali v Buenos Aires, kde sa od roku od roku 1903 pokúšali aj o zakladanie spolkov s väčšou či menšou úspešnosťou.¹⁰⁷

Mnoho z nich však v hlavnom meste nemohli nájsť zamestnanie a tak odchádzali stále viacej do vnútrozemia, kde často pracovali ako námezdní robotníci. Došlo k rozptýleniu po krajine. Hlavným motívom bolo získať dobre platené zamestnanie. Ešte pred prvou svetovou vojnou vznikali čisto robotnícke kolónie v dielňach železničnej dráhy Tafí Viejo alebo Córdoba, petrolejové polia apod. Kvalifikovaní robotníci, inžinieri a konštruktéri sa pritom mali lepšie a boli stabilnejšie postavení, než nekvalifikovaní. Množstvo krajanov zanechávalo svoje pôvodné povolania, hlavne v období pred I. svetovou vojnou. Budovali sa nové železničné spojenia až na sever teritória a ponúkali sa nové pozemky, zo začiatku, za vhodných podmienok. Do tohto obdobia sa datuje vznik prvých poľnohospodárskych centier v roku 1912 osada Verónica, v roku 1913 rodiny Šašvatová a Novotná položili základy najvýznamnejšej českej kolónie v Argentíne v Presidencia Roque Sáens Peña v Chacu. To bolo obdobie, kedy bolo ešte možné získať za výhodných podmienok pôdu, ale aj dobré pracovné miesto v továrňach. Na vedúce miesta sa často dostali vzdelaní a kvalifikovaní krajanovia, ktorí vďaka svojim odbornostiam boli vážení a uznávaní odborníkmi.¹⁰⁸ Tí boli nápomocní svojimi odporučeniami pre robotníkov - krajanov.

Po vypuknutí vojny hrozilo robotníkom, že budú prepustení z práce, pretože boli považovaní za príslušníkov nepriateľskej veľmoci. Na zlepšení postoja verejnosti mali zásluhu aj verejné vystúpenia krajanov proti Habsburskej monarchii a za vytvorenie samostatného Československa. Týmto sa v spolkovej činnosti viacej formovalo aj národné uvedomenie ale aj postoj Argentíncov voči prisťahovalcom. Verejnosť dostala prvýkrát možnosť si uvedomiť, kto sú Česi a Slováci.¹⁰⁹

Typickým znakom českých prisťahovalcov, na rozdiel od ostatných, bol rodinný charakter prisťahovalctva. Mnohí z nich do tohto podniku investovali často všetko, čo doma mali. Aj keď po vojne tvrdili, že by sa najradšej vrátili domov, ich investície do pôdy, pôžičky ich k pôde pripúťali na dlhšiu dobu. Agrárna politika Argentíny pred vojnou

¹⁰⁷ Baďura, Bohumil. *K histórii prvých spolků českých a slovenských vystěhovalců v Argentíně*. In: Sborník k problematice dějin imperialismu, sv. 11, Praha, 1981 str. 310

¹⁰⁸ Dubovický, I. *Formování českého a slovenského etnika v Argentíně*. In: Česi v cizině 4, Praha 1989 str. 134

¹⁰⁹ Tamtiež str. 135

bola výhodná a mnoho krajanských rodín výhodne nakúpili veľké pozemky a investovali do nákupu strojného vybavenia.

Prist'ahovalci v tzv. „veľkej vlne“ 20. rokov už neprichádzali s rodinami, ale skôr samostatne, s cieľom zarobiť peniaze a vrátiť sa domov. Medzi nimi bolo menej kvalifikovaných robotníkov bez finančných prostriedkov. Tieto rozdiely potom boli znateľné na spolkovom živote, ktorý sa takmer úplne rozdelil na starých a nových prist'ahovalcov, každý z nich mal iné ciele a často nastávali nepríjemné rozbroje vo vnútri spolkov.¹¹⁰

Argentína sa snažila bojovať s vysokou reemigráciou od začiatku masovej emigrácie, ale dôležité je, že práve Česi a Slováci boli považovaní za jednu z najstabilnejších etnických skupín a za výborných poľnohospodárov. V tomto bode je nutné podotknúť, že mnohí z prist'ahovalcov zmenili svoje profesie a to podľa ponuky práce, ktorá sa vyskytovala. Veľmi často to ale boli ľudia s vyučeným a s remeslom a malými podnikateľmi, ktorí často nemohli v mnohých oblastiach konkurovať španielskym a talianskym robotníkom.¹¹¹ Našinci v tomto historickom období mali vysoký vzťah k vlastníctvu pôdy a pozemku a preto mnohí z nich sa snažili na americkom kontinente k nej aj dostať. Predstavovala pre našinca status a bohatstvo ako aj istotu do budúcnosti.

Krajanské kolónie sa po vojne v začali zväčšovať, a to ako počtom, tak aj z hľadiska teritoriálneho rozmiestnenia. Rozšírili sa na sever Argentíny a to do provincií Chaco a Misiones, neskôr aj Formosa. Výhodné pozemky na úrodných územiach a v blízkosti miest už boli obsadené. Iba ojedinele sa vyskytli tak výhodné podmienky už v osídlených teritóriách ako ponúkal štát na v okrajových teritóriách, ktorým bolo sever Argentíny. Naši prist'ahovalci nemali finančné prostriedky a tak odchádzali za týmito pozemkami. Okrem toho, vláda Argentíny mala záujem o trvalé osídlenie a exploráciu územia. Zaviedla preto systém individuálnej kolonizácie, ktorý nedovoľoval zakladanie veľkostatkov a rozloha nesmela presahovať 100 hektárov. Taktiež tento systém zabraňoval vytvárať v okolí kolonizačné projekty súkromného rázu.¹¹²

Usadzovanie z väčšej časti našich krajanov prebiehalo živelne, mechanizmom

¹¹⁰ Tamtiež str.135; taktiež Čech-Vyšata, František. *Z Tajů Kordiller. Patnáct let v Jižní Americe*. Praha: nakladatelé Kvasnička a Hampl, 1927 str 76 a nasl. Medzi krajanmi v Taří Viejo si chváli ich súdržnosť a žiadne sváry.

¹¹¹ Baďura. *K historii prvých...* str. 308

¹¹² Tamtiež str. 203

„svůj k svému“,¹¹³ čomu napomáhali listy vystaňovalcov svojim príbuzným do vlasti. Po I. svetovej vojne sa starostlivosť o krajanov, hlavne tých novo prichádzajúcich starali krajané spolky zvlášť v Buenos Aires. Takmer každý zo spolkov mal vo svojich stanovách zakotvenú povinnosť starať sa o prichádzajúcich krajanov a varovať ich pred neserióznymi kolonizačnými podnikmi. Snaha o založenie vystaňovaleckej kancelárie v rokoch najvyššieho vystaňovalectva ale nedopadla kladne¹¹⁴ a tak mnohé frustrácie z negatívne končiacich kolonizačných pokusov viedlo k väčšej snahe, aby bola zriadená.

4.2. Hlavné centrá krajanov v Argentíne

Existovali dva typy centier a to mestské, s prevažujúcim počtom robotníkov a poľnohospodárske kolónie s prevažujúcim percentom roľníkov

Mestské centrá:

Centrum v Buenos Aires bolo prvým a najdôležitejším centrom. Je ťažké vystopovať pred I. svetovou vojnou, kedy tam prišli prví krajanovia. Iba málo z nich sa hlásilo k svojej krajine pôvodu, keďže často to boli jednotlivci s rakúskym pasom. Tak aj prvé spolky, ktoré vznikli, neboli založené na vysokej vlasteneckej motivácii. Mnohí z vystaňovalcov zrejme, ako vyplýva zo svedectiev vtedajších pisateľov, nemali pocit vlasti v pomyslení na Rakúsko-uhorskú monarchiu. Známe sú prvé aktivity centra a to na začiatku 20. storočia. Už v roku 1905 vznikol *Robotnícky Spolok*, rok na to spolok *Slavia*, ktorý fungoval v hlavnom meste už od roku 1903 a bol založený cestovateľom Fričom, krajčíróm Brúhou a Dr. Stachem. Niekoľko zakladateľov *Slavie* sa odštiepilo a založilo neskôr *Besedu jihoamerických Čechů v Buenos Aires*. „Slobodo - myšlienkári“ sa združili v *Slobodnej komunite*, speváci v *Ohlase* a v roku 1908 bola založená asociácia *Dobytek*, ktorá bola neskôr premenovaná na *Chudoba Zlámané Lhoty*. Na prvý pohľad sa dajú byť začiatky sľubné, ale náplň týchto spolkov bola zo začiatku zacielená iba na zábavu, hranie kariet a pitky. Program prešiel menšími zmenami v roku 1908, kedy bol založený *Československý Klub*, neskôr *Československý Klub* a to združením *Besedy*, *Zlámanej Lhoty* a *Slavie*. Zároveň v tomto roku bol založený *T.J.Sokol*. Až po prvej svetovej vojne sa dajú rozpoznať aj vlastenecké povedomie, alebo zvýšené prejavy v tejto oblasti. Tieto aktivity zastrešovalo hnutie *České národní sdružení*.¹¹⁵

¹¹³ Tamtiež str. 204

¹¹⁴ Tamtiež str. 204

¹¹⁵ Dubovický, Ivan. *La policía emigratoria de Bohemia en relación con Argentina, 1848 – 1938*. In. Ibero-americana prapencia. Praha:1989, str. 122

Robotníci v Buenos Aires boli zamestnaní hlavne v textilnom priemysle, ďalej pracovali ako čašníci, remeselníci a malí podnikatelia. To bola najohrozenejšia skupina pri prepúšťaní zamestnania v priebehu I. svetovej vojny, pretože majitelia fabrík boli často Rusi, Angličania a Francúzi. V agitácii za týchto robotníkov sa veľmi angažovalo práve České národné združenie ale aj jej odnož na iných miestach Argentíny, napr. v Tafí Viejo. Zároveň tieto aktivity nám podávajú cenné informácie o komunite Čechov a Slovákov v Argentíne. Aj po vojne sa kolónii darilo a skosila ju až hospodárska kríza 30. rokov.

Najstaršou kolóniou tvorenou českými vystaňovalcami sa dá pokladať kolónia v meste Tafí Viejo, v provincii Tucuman, kde bola potreba kvalifikovaných robotníkov a to v továrni na výrobu lokomotív firmy F.C.C.N.A. (Ferrocarril Central Norte Argentino). Prvým krajanom v tomto meste bol A. Pazour, ktorý v roku 1905, využíjúc agitácie F. Misslera, odcestoval do Buenos Aires. Tam spoločne s ďalšími siedmimi krajanmi odmietol prácu, ktorú mu ponúkli v imigračnom hoteli. Skončil nakoniec v menovanej fabrike, kde v tejto dobe bol riaditeľom český Nemeč z Pelhřimova p. Vackerhauser, ktorého rođinu Pazour poznal osobne. Druhý deň boli všetci zamestnaní.¹¹⁶ To malo rozhodujúci vplyv na ďalší usídľovanie krajanov v tejto oblasti. V roku 1911 sa podnik rozrastal, budoval dielne na opravu lokomotív, ktoré vyžadovali značný počet kvalifikovanej práce. V roku 1910 sa v Buenos Aires konala svetová výstava, kde bola účastná aj vagónka Kopřivnice a na výstavbu pavilónu bola vyslaná asi stovka robotníkov. Časť z nich sa rozhodla zostať v Argentíne hneď po skončení svojej práce v Buenos Aires. Druhá skupina sa rozhodla o návrat do Argentíny po tom, čo zistili, že železiarne neboli schopné zabezpečiť dostatok práce. Dostalo sa im podpory zo strany zamestnávateľa, dokonca sa organizovali pre nich kurzy španielčiny. Tak sa od mája roku 1911 dostala do Tafí Viejo prvá organizovaná skupina štrnástich robotníkov a jednej ženy. Postupne sa sem dostávali ďalšie skupiny krajanov a to ako z Čiech, tak aj z iných kútov Argentíny, neskôr prichádzali za nimi aj ženy a deti.¹¹⁷ V roku 1927, keď bol na návštevu v tejto komunite p. Hýža, hovoril o 100 osobách krajanov bez príslušníkov rođín.¹¹⁸

¹¹⁶ Tamtiež str. 123

¹¹⁷ Dubovický. *Kolonizační pokusy...* str. 197, 198

¹¹⁸ Dubovický. *La polica...* str. 124

Ďalšie robotnícke centrá vznikali aj v iných mestách, napr. Córdoba, kde sa taktiež prejavila preferencia zamestnať „svojich“ ľudí. Krajanovia, ktorí už boli dobre postavení v Argentíne si často pokladali za povinnosť odporučiť členov svojho národa, kde to len bolo možné. M. Marek, vedúci dielne anglických železníc zamestnával českých robotníkov na stabilných a dobre platených miestach a taktiež J. Gosiar z firmy spracovávajúcou cement. V roku 1930 sa počet našincov v tomto meste nakoniec vyšplhal približne k 2000.¹¹⁹

Náklonnosť k českým robotníkom sa taktiež prejavila aj na ďalšom mieste a to na ropných poliach v Comodoro Rivadavia, kde boli preferovaní hlavne vyučení stavební robotníci. Uplatnili sa aj nevyučení robotníci. V tomto podniku bol riaditeľom R. Silveyra, ktorý mal kladný vzťah k našincom. Ako spojivo zrejme slúžila pani M. Pražská, ktorá bola zamestnaná ako administratívna pracovníca u pána riaditeľa.¹²⁰

Veľkého uznania sa taktiež dočkali naši robotníci v ďalšej kolónii v meste Rosario, kde pracovali tesári, murári a nádenníci. Pri návšteve F. Hýži v roku 1927 komunitu tvorilo okolo stovky našich krajanov a v ďalších rokoch ešte pribúdali.¹²¹

Menej uspokojivá bola situácia v komunite v Berisso, kde bolo veľká chladiarenská fabrika na spracovanie mäsa, tzv. „frigorífico“. V nej bola väčšina, z tisícky zamestnancov, Česi a Slováci. Medzi nimi pôsobili ako učiteľky zakladateľky školy na konci dvadsiatych rokov M. Štěpková a B. Čvančarová.

Malé kolónie robotníkov sa dajú nájsť v mnohých ďalších mestách takmer v každej provincii.

Poľnohospodárske komunity:

Mnohí kajanovia ale príchodom do Argentíny zmenili svoje „remeslo“ a začali sa živiť kultiváciou pozemkov, aj keď sa predtým v Čechách živilí iným remeslom. Tento fenomén dal priestor vzniku týchto silných centier.

Kolónia Veronica v provincii Entre Ríos je považovaná za prvú krajauskú poľnohospodársku kolóniu v Argentíne. Vznikla z iniciatívy milionára M. Tornquista, ktorý bol vlastníkom tisícov hektárov pôdy v tomto regióne a rozhodol sa v roku 1912, že

¹¹⁹ Tamtiež str. 124

¹²⁰ Tamtiež str. 124

¹²¹ Tamtiež str. 124

ich zaľudní a mal vypracovaný dokonalý plán. Rozparcelované pozemky, vypracovaný plán mesta a budúcej železničnej dráhy. Každý si mohol zabrat' toľko pôdy, koľko bol schopný zaplatiť v piatich ročných splátkach. Bola to výhodná ponuka a tak prichádzalo veľa kolonistov z rôznych národností, medzi nimi prišlo aj sedem rodín našich krajanov, ktorí ale už v Argentíne pobývali dlhšiu dobu.¹²² Vojna nakoniec prekazila plány aj na tomto mieste, stúpili ceny poľnohospodárskych potrieb, odbyt kukurice viazol(väčšina z nich pestovala práve kukuricu), dokonca jeden rok nič nezožali, ale zmluva ich pripútala k miestu a tak museli zostať v kolónii. „...neměli ani tolik prostředků, aby si opatřili stavební dříví na domy, takže si nakonec postavili jednoduché boudy. Jen drát na ohrazení pozemků stál prý více než celý pozemek.“¹²³

Vojnu sa nakoniec podarilo prečkať a niektoré rodiny sa pekne vzchopili¹²⁴, ale najväčšia skupina krajanov sa prisťahovala za krízy. Vyčerpanie pôdneho fondu nakoniec zastavil ďalší prísun kolonistov. Generácie narodené v tejto kolónii a mladší príslušníci sa nakoniec museli sťahovať inam za prácou a zárobkom.¹²⁵

Najväčšou a najvýznamnejšou kolóniou roľníkov bola kolónia v blízkosti Presidencia Roque Sáenz Peña v provincii Chaco. Zakladateľom tejto kolónie je rodina Šašvatových a Novotných. Rodina Petra Šašvaty emigrovala najprv do Spojených štátov v roku 1903, a chcela sa tam venovať hospodáreniu. V Texase sa zoznámili so spôsobom kultivácie bavlny. V roku 1912, po frustrácii v Texase, sa vysťahovali do Argentíny s plánom pokúsiť sa začať pestovať bavlnu tam. Pri hľadaní vhodných pozemkov sa spojili s rodinou Novotných a nakoniec vybrali pozemky v provincii Chaco. Táto provincia sa stala významným bodom pre našincov, ktorí prichádzali do Argentíny. Do roku 1916 do tejto kolónie sa prisťahovali ďalšie rodiny, a to ako z vlasti tak z iných miest Argentíny. Do konca I. svetovej vojny sa tam usadilo 23 rodín s viac ako päťdesiat osôb.¹²⁶ Väčšina sa venovala pestovaniu bavlny a žila na farmách mimo mesto. V meste žilo iba pár krajanov, ktorí pracovali v službách ako malí remeselníci ale ich počet narástol hlavne po roku 1926, keď narástol aj počet kolonistov a v meste bola väčšia potreba ich služieb a boli

¹²² Dubovický. *Kolonizační pokuy ...* str. 198

¹²³ Tamtiež str. 198

¹²⁴ „...rodina Baletků vlastnila počátkem třicátých let už několik set hektarů půdy, F. Chudoba měl nejlépe prosperující obchod a krajan Pešek postavil první hotel a kino.“ Tamtiež str. 198

¹²⁵ Tamtiež str. 199

¹²⁶ Dubovický. *La políca...* str. 126

schopní si zarobiť približne tie isté peniaze, ako sa dalo zarobiť z predaja bavlny. Taktiež ich práca bola menej riskantná, ako pestovanie bavlny.¹²⁷

Spôsob pestovania bavlny, ktorý zaviedol Šašvata v Chacu nakoniec sa ujal aj u iných kolonistov a dosiahol úspechov aj na zahraničných trhoch. Vďaka tomu sa ceny bavlny v rokoch I. svetovej vojny zvýšili. A to bolo magnetom pre mnohých ďalších, ktorí sa po vojne do Chaca hrnuli za „bielym zaltom“. Medzi rokmi 1922-23 s prísťahovala skupina asi 100 Slovákov z Gorna Mitropolja z Bulharska, kde zrejme urobil propagandu argentínsky veľvyslanec. Postupne prichádzali ďalší a to ako z Československa, tak z Južoslávie, Bulharska a Maďarska a iných národností. V čase začiatkov p. Šašvaty sa bavlna pestovala na 2800 hektároch, ale v roku 1918 to bolo už na 11.000 hektároch a po I. svetovej vojne sa stala hlavným poľnohospodárskym produktom Chaca.¹²⁸

Z pamätí prvých kolonistov vieme, že sa kolónia mohla rozrásť už pred vojnou, ale hlavný problém bola na starne vlády Rakúsko - Uhorska. Príchodom ďalších rodín po vojne nastali sociálna diferenciácia vo vlastníctve pozemkov. Osadníci sa sťažovali na neprítomnosť dievčat, ktoré boli neodmysliteľnou súčasťou založenia vlastnej kolónie. Každá rodina sa snažila žiť samostatne, ako to iba šlo a vypomáhali si iba v období žni. Ženy a deti mali vysokú hodnotu okrem iného boli taktiež lacnou pracovnou silou na poli. Česi ale nemali dôveru v ženy iných národností. Ako píše J. Novotný vo svojich pamätiach: *„En aquel tiempo faltaban las muchachas, especialmente las de confianza porque los emigrantes de Checoslovaquia aún no iban acá, aquí en Argentina encontrar a una muchacha de confianza lo no era tan fácil.”*¹²⁹ (*Vtedy chýbali dievčatá, zvlášť tie, ktorým by sa dalo dôverovať, pretože prísťahovalci z Československa sa ešte neprichádzali v takomto množstve na to miesto a nájsť dôveryhodnú ženu nebola ľahké.*) Pre našincov bolo dôležité, aby žena bola dobrou domácou pani. Z týchto dôvodov krajanovia uzatvárali manželstvá medzi sebou a príbuzenské vzťahy sa tak medzi nimi posilňovali a v neposlednom rade, sa rodiny čo do počtu rozrastali. Po prvej svetovej vojne jedenásť rodín z prvých dvadsiatich troch boli v blízkom príbuzenstve vďaka uzavretým manželstvám. Kolonizácia bola takto znesiteľnejšia a to hlavne z dôvodov potreby vzájomne pomoci na hospodárstve v období náborových prác.

V dvadsiatych rokoch sa vie o malých pokusoch organizovanej kolonizácie, ale skôr sa jednalo o krajanov z Volyne. Tí sa usadili v Misiones, v blízkosti mesta Posadas,

¹²⁷ Tamtiež str. 126

¹²⁸ Tamtiež str. 127

¹²⁹ Tamtiež str. 129

taktiež menšie osady v Cerro Azul alebo Olegario V. Andrade, kde sa usadili spoločne so silnou vlnou Poliakov.¹³⁰ Ďalším miestom bola oblasť Bajo Hondo, kde sa usadili hlavne skupiny z Rumunského Nadlaku, Kovačice a z iných miest Bulharska a Juhoslávie.¹³¹

Tieto komunity boli známe ja našim cestovateľom, hlavne F. Čech-Vyšata dôverne poznal komunity, kde fungovala spolková činnosť a V. Forejt Alan si obľúbil komunitu kolonistov v Chacu, ktorým venoval aj svoj pokus o román „Pampa Florida“. So životom v Buenos Aires, Berisso a Misiones mali skúsenosť B. Čvančarová a A. Kodýtková. V ďalšej časti sa pozastavíme pri ich svedectvách o živote v krajine prisťahovalcov, Argentíne.

¹³⁰ Tamtiež str. 127

¹³¹ Dubovický. I. *Kolonizační pokusy...* str. 207

5. Memoáre a cestopisy vyst'ahovalcov

5.1. František Čech – Vyšata

„Promiň, dobrý hospodári, ale moje miesto je venku, na cestách a nikoliv na tvé estancii, moje zraky chtějí vidět skutečná jezera a nikoliv jen oči tvojí dcery, chci se prodírat pralesy a slézati věčné ledovce a nikoliv v teplé světnici přepočítavati výtěžek letošních žní.“

(„V žáru pamp“ str. 113, Vyšata o sebe..)

Cestopisy tohto vyst'ahovalca, cestovateľa a dobrodruha, ktorý cestoval do Argentíny tri krát a stále sa nakoniec vrátil do Čiech, prinášajú veľké množstvo informácií nie iba o Argentíne, ale takmer o celom juhoamerickom kontinente. Pri čítaní jeho cestopisov sa čitateľ dostáva často k otázke zmyslu jeho túlania sa a vníma nepokoj a nemožnosť sa usadiť na jednom mieste. Pokiaľ sa zdržal na jednom mieste, tak to bolo iba za účelom zárobku, ktorý spotreboval na ďalšiu cestu po kontinente. O to väčšiu hodnotu majú jeho svedectvá o živote v týchto končinách, a v neposlednom rade o živote našich krajanov. Práve v riadkoch, ktoré píše, sa ukazuje jeho vlastenecké a sociálne srdce. Často hovoria o živote našincov v Argentíne. Vyšata ich aktívne vyhľadával. V kolóniách burcoval krajanov k národnému uvedomeniu, ktoré v majoritnej spoločnosti umieralo. Veľmi mu záležalo na znášanlivosti medzi krajanmi a články, ktoré vydával, podporovali spolkovú činnosť a to hlavne Buenos Aires.¹³²

Tohto cestovateľa, ktorý strávil 27 rokov cestovaním od Amazonky po Ohňovú zem Jozef Kunský nazval „krajánkem z pamp a Chaca“¹³³. Narodil sa 14. februára 1881 v Chlumanoch na Prachaticku. Kraj to bol „svetácky“, z ktorého veľa otcov rodín odchádzalo za prácou do iných kútov Monarchie. Medzi ne patrila aj jeho otec, ktorý pracoval ako murár a často odchádzal za prácou hlavne do Viedne. František bol od malička nadaný, a tak v škole ho najviac bavil dejepis a kreslenie a zbožňoval čítanie dejepisných kníh. K nim sa neskôr pridali cestopisy od Holuba, Vráza a Kořenského a dobrodružné fantázie Verna a Máya. Ešte ako školáka ho otec posla do „Němiec“, kde pracoval ako pastier dobytky, ale účelom bolo, aby sa naučil nemčinu. V Českých

¹³² Kunský, Josef. *Čeští cestovatelé*. Druhý díl. Praha: Orbis, 1961 str. 301

¹³³ Tamtiež str. 301

Budějoviciach sa učil za truhlára, ale to nedokončil a skončil doma na hospodárstve až do svojich 18. rokov. Potom sa mal vyučiť v Prahe, ale, ako píše vo svojich pamätiach, miesto toho chodil po pražských krčmách a žobral o peniaze, o prácu nestál. Vrátil sa domov, kde sa z neho stal slávny harmonikár a spevák. Skúšal sa zamestnať u murárov vo Viedni, ale vydržal tam iba jednu sezónu a vrátil sa domov, kde sa aj cez odpor rodičov oženil s „nehodnou ženou, toužící po městě.“¹³⁴ Odsťahoval sa s ňou do Viedne, kde však ona ho opustila a sklamaný Vyšata sa znova vracia domov. V tomto rozvrátenom stave sa rozhodol, že sa vydá do sveta, aby zabudol na svoje nešťastie v láske.¹³⁵ V roku 1910 odchádza do Južnej Ameriky, aby v nej našiel zabudnutie svojho nešťastia a cestuje po nej dlhých 27 rokov.

Jeho prvá cesta viedla, ako mnohých ďalších vystáhovalcov z našich krajín, vlakom z Prahy do Drážd'an a z Brém cez Lisabon, Kanárske ostrovy, Rio de Janeiro a Santos pristál v Buenos Aires 20. 4. 1910. Cestoval na lodi Gotha severo-nemeckej spoločnosti Lloyd. Na ceste sa zoznámil s krajanmi, ktorí mali rovnakí cieľ cesty, najviac ich bolo z Moravy z okolia Dubňan. Skupinka bola početná asi 60 duší, väčšinou bola tvorená mladými slobodnými dievčatami. Tieto mali, podľa Vyšaty, najoptimistickejšiu budúcnosť zo všetkých, pretože žien, belošíek, bolo v Južnej Amerike v tomto čase málo a tak mali šancu uzavrieť výhone manželstvo. Väčšina spolucestujúcich bola v dedín.¹³⁶ Pred nalodením absolvovali prehliadku pasov, lekársku kontrolu, očkovanie atd. V tretej triede cestovalo skoro 400 vystáhovalcov a to hlavne Rusi, Maďari, Slováci a Česi. Vyšata podotýka, že hlavným dôvodom vystáhovalectva bol nedostatok obživy na starom kontinente, ale na druhej strane kritizuje nepripravenosť na tak závažné životné rozhodnutie: „*Jelo se nazdařbůh a bez nejmenšího zkoumání možností, jež tomu nebo onomu vystěhovalci může cizina poskytnuti. Náhoda byla jejich vůdčí hvězdou a nejisté štěstí pevnou vírou. Byli zde rolničtí synkové, kteří v této zemědělské zemi mohli skutečně dobytí úspěchů a přece jsem mnohé z nich našel později v zubožených, ba i katastrofálních poměrech. Příčin ztroskotání bylo několik...*“¹³⁷

Jeho priateľom, s ktorým sa ešte niekoľkokrát stretol aj v Argentíne, bol František Jančík spolu s rodinou pochádzal z Hané na Morave. Ten doma predal všetko čo mal, kúpil

¹³⁴ Kuský. *Čeští cestovatelé...* str. 301

¹³⁵ Tamtiež str. 301; taktiež Čech – Vyšata, František. *V žáru pamp. Patnáct let v Jižní Americe*. Praha: nakladatelé Kvasnička a Hampl, 1927 str. 3

¹³⁶ Tamtiež str. 7

¹³⁷ Tamtiež str. 8

lístok od výrečného agenta a cestoval „po hanácku, totiž nazdařbůh“¹³⁸ Doma pracoval ako krajčír a jeho žena taktiež. Odchádzal s nezlomnou nádejou, že ho jeho remeslo uživí aj za Atlantikom.

Po troch týždňoch plavby ich čakalo vylodenie v Buenos Aires. Po absolvovaní colnej kontroly boli emigranti nasmerovaní do „vysťahovaleckého hotela“, ktorý tak vychvaľoval Missler vo svojom pro-emigračnom letáčku. Vyšata ale prvú noc popisuje ako noc hrôzy: „*Místo spánku jsme všichni vlastně až do ranního úsvitu lovili všemožnou havěť, kterou v podobných ulicích můžeme najít. Bylo to velkolepé a velkorysé vraždění vší, blech, štěnic, ba i myš a kryš, které se zde promenovaly tak klidně, jako kdesi v rodném kanálu. Kdo by byl chtěl spát, nemohl, neboť i kdyby měl hroší pokožku, soustředěnému útoku argentinských parazitů neodolal.*“¹³⁹ Argentínska vláda tento starý hotel nakoniec zbúrala a neskôr bol postavený modernejší hotel. Na ďalšie dni sa ubytovali v známom hoteli na ulici 25 de mayo v hotely Hamburg, ktorý patril krajanovi H. Křikavovi. Tam sa schádzali často mnohí krajanovia. Našli tam odpočinutie, informácie od starousadlíkov a na začiatok pomoc pri hľadaní práce a tlmočníkov. Aj tak si Vyšata sťažuje, že informácie sa dosť líšili a každý radí podľa svojho názoru. Často to spôsobovalo dezorientáciu pre mnohých prichádzajúcich.

V hlavnom meste nezostal dlho, ale s malou skupinou robotníkov sa nechal najat' na kultivovanie južnej časti Chaca. Nespútaná príroda vábila ho natoľko, že si nechcel pripustiť žiadne myšlienky na neúspech alebo frustráciu. Skupinku tvorili ľudia zo strednej a východnej Európy, neznalí prostredia a často s veľkým strachom z pralesa, neznámych zvierat, domorodcov atď. Cesta viedla na sever najprv dopravnými prostriedkami ale posledné štyri dni náročného pešieho pochodu do kolónie. V zmluve, ktorá bola podpísaná už v kolonizačnom oddelení emigrantského úradu v Buenos Aires, bolo iba krátko uvedené, že každý z mužov dostane 40 pesos, žena 20 pesos mesačne. K tomu bola zahrnutá aj strava a ubytovanie. Vyšata, vďaka znalosti nemeckého jazyka, vyjednal na mieste u zriadenca, pôvodom Švéda, ďalšie podmienky. Nakoniec dodatok zmluvy, kde stálo, že súhlasia so zamestnaním „za tunajších podmienok a to vo všetkých prácach“, sa im stal kameňom úrazu. Práca bola nanajvýš otrokárska a podnebie tak neznesiteľné pre našinca, že sa nakoniec skupinka rozhodla k riskantnému úteku z „pazúrov otrokára“,¹⁴⁰ ktorý sa našťastie vydaril. Vrátili sa cez Resistenciu a Rosario do hlavného mesta

¹³⁸ Čech-Vyšata. *V žáru...* str. 5

¹³⁹ Tamtiež str. 22

¹⁴⁰ Tamtiež str. 32

Argentíny. V kapitolách, kde sa ale venuje úteku cez prales, popisu krásy prírody, zvere, a nepríjemností v podobe močiarov a moskytov. V týchto riadkoch dá sa vypozerovať jeho okúzlenie panenskou prírodou.

Cestou pralesom sa Vyšata dozvedá, že nie všetci boli iba ekonomickými vystaľovalcami, ale veľkú mieru na zanechaní života vo vlasti mala propaganda agentov plavebných spoločností. Takto na to spomína pani Poláková: *„Bylo to za krásného večera, když se Poláková rozesnila o jejich pěkném domku s malou zahrádkou, který měli ve své vlasti. Muž byl zaměstnán v dole a spokojeně, rád se staral o svou rodinku. Tu vpadl do jejich vísky agent zámořské dopravní společnosti, který v brzku několik rodin přemluvil k přeplavbě do zámoří. Tomuto útoku však Polákovi odolali, ale pak náhle počali přicházet z Brém jeden prospekt za druhým, vypočítávány skutečné případy, kdy vystěhovalci zbohatli takřka za jednu noc a – červ byl nasazen. Celé noci přemýšlela o tom, stále bojujíc, až podlehla. Dobrý její muž ovšem poslechl, prodal domek a teď jsou zde v tomto postavení...“¹⁴¹*

Do mesta Rosario dorazil v hroznom stave a tak musel hľadať prácu, aby prežil. Jeho pokus hľadať pomoc na rakúskom konzuláte popisuje Vyšata dosť vyhotene a svedčí o tom, že skutočne oficiálne úrady nemali najmenší záujem pomáhať svojim vystaľovalcom. Konzul mu radil, aby išiel kradnúť a nechal sa pritom chytiť políciou, určite si takto zabezpečí „stravu a ubytovanie“.¹⁴²

Pri jednej príležitosti sa dostal k harmonike a so svojím spoločníkom Karolom si začal zarábať na svojich cestách hraním a spievaním. Až keď pri jednom incidente o ňu prišiel, bol nútený sa usadiť v meste Campana na severozápad od Buenos Aires, kde sa živil rok stolárčinou.

Po roku ho jeho tulácke srdce zaviedlo do centrálnych oblastí Argentíny, do oblastí slávnych pámp, kde sa živil námezdnými prácami na okolitých farmách. Usadil v meste General Acha, kde sa spriatelil s donom Attilom Paoli, talianskym prisaľovalcom, ktorý Vyšatu po celý čas u seba ubytovával. Z tejto „základne“ podnikal cesty na všetky svetové strany. Bol vášnivým lovcem zvere.

Tento život ho okúzlil, v jednej stati sa venuje popisu života „gauchos“ a „vaqueros“. Vyšata uvádza štatistiky z roku 1922, podľa ktorých sa na týchto rovinách o rozlohe 144 tisíc kilometrov štvorcových chovalo 1.330 000 kusov hovädzieho dobytku,

¹⁴¹ Tamtiež str. 61

¹⁴² Tamtiež str. 65

1.660 000 oviec, asi 50.000 prasiat, 100.000 kôz a takmer pol milióna koní. Bohužiaľ táto časť krajiny trpí nízkymi zrážkami a tak požiar bol v tomto mieste častým javom. Obilie vďaka tomu často prišlo navnivoč.¹⁴³ Tento kraj Vyšatovi učaroval, voľný život prenikol jeho život a on zdomácnel v tomto prostredí až do konca roku 1912. O žiadnom krajanovi však na tomto najbohatšom území Argentíny nepíše. Vlastníkmi boli väčšinou Kreolci, Španieli. Z východnej Európy stretol iba Rusov.¹⁴⁴

Po štyroch rokoch pobytu v Argentíne začalo Vyšatu všetko tiahnuť domov, predal svoje úlovky, ktoré ulovil v pampách a za utržené peniaze sa vrátil do Čiech s nádejou, že sa obnoví jeho spoločný život s manželkou. Tieto pokus sa ale nezdaril a tak začiatkom apríla 1914 znova odchádza do Argentíny.

V San Carlos Sud, malom mestečku pri Santa Fe, bol zamestnaný v pivovare až do vypuknutia prvej svetovej vojny. V tejto provincii boli usadení väčšinou Švajčiari, pestujúci pšenicu a zaoberajúci sa chovom dobytky. Prácu si tu našiel na radu krajanov z Buenos Aires. Vedel, že v tomto pivovare pracuje Jan Bosák, pochádzajúci z Lužan u Blatné v Čechách. S týmto krajanom navštevovali spoločne krajský spolk v neďalekom hlavom meste provincie Santa Fe, kde ich vtedy žilo asi dvadsať a viedol ich „vlastenec Alexander“, o ktorom píše Vyšata, že utiekol z Rakúska pred vojenskou povinnosťou a na smrť nenávidel Habsburgovcov.¹⁴⁵ Schádzali sa v krčme krajana Mirwalda a každý večer viedli debaty o vlasti a politike. Jedného večera ich takto zastihla správa o vypuknutí I. svetovej vojny. Na tomto mieste Vyšata ukazuje seba samého ako človeka so silnými vlasteneckými citmi, pre ktorého narukovať na frontu a bojovať za Monarchiu znamenalo zradiť vlast’.

Bosák, Alexander a ďalší dostali výpoveď z práce, pretože ich zamestnávateľ považoval za Rakúšanov, napriek tomu, že sa krajanovia snažili vysvetliť, že sú Česi. Vyšata ale nachádzal medzi krajanmi aj menej zaniatených vlastencov a tak uvádza, že mu nastala iná povinnosť: „...burcovat naše vlašné krajany, bouřit je proti Rakousku, které již po tři sta let rdousilo naši svobodu. Měl jsem v sobě ony prvky revoluce a odporu již z domova, z Kozinova kraje a ztužil jsme si je ve Vídni, kde jsem plně zažil všechna ponížení a příkoří českého tovaryše. Tomuto svému poslání jsme zůstal věren po celou dobu svého pobytu

¹⁴³ Tamtiež str. 80

¹⁴⁴ Tamtiež str. 80

¹⁴⁵ Tamtiež str. 121

*v Jižní Americe a jsme dnes šťasten, že alespoň tak i já jsem do krásného věnce svobody své vlasti vetkl svůj chudý kvítek.*¹⁴⁶

Udalosť I. svetovej vojny bola určitým predelom v živote našincov v Argentíne. Nájst' prácu bolo ešte ťažšou úlohou, ako predtým. V nemeckých firmách boli Česi odmietaní, že sú to zradcovia. Údajne v konflikte, ktorí prebiehal hlavne v Európe, bojujú iba vlašne alebo dezertujú, či prebiehajú na druhú stranu. Dalo sa získať akési potvrdenie na rakúskom konzuláte, že človek je dobrým občanom Rakúska a že má všetky povinnosti voči Monarchii splnené a s tým sa uchádzať o prácu v nemeckej továrni. Ale Vyšata podotýka, že potom sa nemohol ukazovať medzi krajanmi a aj jeho zamestnávateľ na neho hľadel s nepriazňou. Boli ale aj takí, ktorí aj v tejto dobe nepriazne, hladu a biedy svoju hrdosť a vlastenectvo nezapredali.¹⁴⁷

Po tom, čo bol vyhodенý zo zamestnania a márne hľadal zamestnanie s rakúskym pasom v Buenos Aires vo francúzskych a anglických firmách, odišiel do brazílskeho Porto Alegre za svojim krajanom Bosákom. Tam pracoval deväť mesiacov v pivovare. Znova stretol krajanov a medzi nimi Otta Šimáčka z Blatené v Čechách, ktorý sa tiež potuloval po celej Amerike. Keď sa už konečne rozhodol, že sa vráti do Čiech, prišla vojna. Z Argentíny musel odísť za prácou do Brazílie, kde pracoval ako ekonóm v hotely Binder, ovládal osem jazykov.

Na inom mieste popisuje krutý osud krajan Jelínka z Českých Budějovic, ktorého stretol v Brazílii a ktorého poznal ešte z mesta Rosario v Argentine, kde bol zamestnaný v strojárstve. Neskôr prijal ponuku brazílskej vlády, ktorá ponúkala pozemky v štáte Paraná. Spoločne so svojou manželkou pracovali tvrdo na kultivácii tohto pralesa, ale neznalosť podnebia a nebezpečný prales pána Jelínka pripravila o obe dcéry a manželku. On sám, vnútorne zlomený, sa vracal do vlasti. A ako Vyšata na konci kapitoly uvádza, v Českých Budějoviciach sám tragicky ukončil svoj život.¹⁴⁸

Strava a podnebie v Porto Alegre Vyšatovi ťažko podlomili zdravie, bol nútený sa odsťahovať do Rio de Janeiro, kde znova sa živil prácou v pivovare až do začiatku roku 1917. To sa znova vrátil na cesty po argentínskych pampách so svojím sídlom v General Acha. Tento krát sa zabýval lovom zvere v širokom okolí. Ale aj tu sa stále vypytoval, či náhodou sa nenachádza niekde v okolí nejaký krajan. Na ceste k Rio Colorado stretol

¹⁴⁶ Tamtiež str. 128

¹⁴⁷ Tamtiež str. 136

¹⁴⁸ Tamtiež str. 153

v jednej osade „Rakušáka“ ako o ňom hovorili ľudia. Nakoniec to bol krajan, ktorý sám seba nazval že je Rakúšan z provincie Čechy. Volala sa Rudolf Čejka, bol v Argentíne od roku 1912 a pracoval na rôznych miestach. Poznal Patagóniu a tak podal Vyšatovi dobré informácie o tomto kúte zeme. Vydržal tu iba pár mesiacov a znova sa vydal na cestu, tento krát na juh do San Carlos de Bariloche a k jazeru Nahuel Huapi.

Vrátil sa do Buenos Aires ku krajanom, kde pracoval v spolčkovej činnosti a zamestnal sa v najslávnejšom argentínskom pivovare Quilmes, o ktorom tvrdil, že tam varili najlepší mok v Južnej Amerike. V čele Českého národného združenia bol v tej dobe inžinier František Zelenka a kancelária sídlila v ul. Cochabamba 531, kde bol Vyšata denným hosťom a aktívnym členom.¹⁴⁹

Túlavé topánky zase odviaľali Vyšatu na „estanciu“ do provincie Corrietes neďaleko mesta Mercedes. Na tejto farme nakoniec nebol dlho, ale podarilo sa mu zabezpečiť pozemok na hospodárenie pre svojho priateľa z prvej cesty do Argentíny, Jančíka, ktorý sa stále trápil v hlavnom meste bez stáleho zamestnania.¹⁵⁰

Po niekoľkých mesiacoch sa vybral po rieke Parana do provincie Misiones a mesta Posadas, našiel útočisko u krajanov (stretol Slezana Blažeje Javornického, ktorý sa narodil neďaleko Těšína, ktorý sa cítil byť viacej Poliakom, ako Čechom. Pri ďalšej návšteve Vyšaty už bol vedúcim organizátorom krajanov v okolí Posadas) a s ich pomocou prebrázdil pralesy v tomto okolí. Navštívil aj zrúcaniny jezuitských misií v okolí San Ignácio a to Jesús a Trinidad.

Keď si chcel Vyšata odpočinúť, stále sa vracal do Santa Fé, kde bola živá krajanská komunita. Približne štyridsaťčlenná skupina, väčšina zamestnaná ako stavební robotníci, ktorých zárobok, aj keď iba sezónny, bol veľmi slušný. Uvádza aj niekoľko mien, zamestnanie a miesto pôvodu v Čechách.¹⁵¹

Cestoval po iných mestách severnej Argentíny a všade navštevoval krajanské komunity. V Rosario sa zoznámil s dvoma krajanmi, Otčenáškom a Veselým, ale Vyšata si sťažuje, že aj keď tam žilo viacej krajanov, v národných citoch boli vlažní a stáli často aj proti sebe so svojou známou nevraživosťou a nesvornosťou.¹⁵² V Córdobe bol v dobrom kontakte s vedúcim Národného združenia Kalom Markom, rodákom z Tábora. V tomto období roku 1919 žilo v tomto meste asi 20 rodín krajanov, Národné združenie malo asi 12

¹⁴⁹ Čech – Vyšata, František. *Divokým rájem. Patnáct let v Jižní Americe*. Praha: nakladatelé Kvasnička a Hampl, 1927 str. 5

¹⁵⁰ Tamtiež str. 8

¹⁵¹ Tamtiež str. 40

¹⁵² Tamtiež str. 50

členov a sídlo bolo u Marka. Vyšata píše: „Byla to těžká práce, přivést zdejší krajany, z 80% negramotné, k nějaké národnostní činnosti, nebo docela k finančním obětem. Téměř ve všech odbočkách byly rozpory a difference, někdy velmi těžké, jež se mnozí pokoušeli odstraniti docela násilnostmi. Jest to bolestná stránka naší předválečné emigrace,...“¹⁵³

Vyšata svoju angažovanosť v Českom národnom združení popisuje v jednej kapitole pod názvom „Dva roky práce na národa roli“.¹⁵⁴ Tam uvádza, že koncom vojny toto Združenie vydávalo krajanom potvrdenie o československej príslušnosti. Malo slúžiť pre zamestnávateľov, títo ale nie vždy reagovali pozitívne a nebrali to ako vierohodné potvrdenie.¹⁵⁵ To už znova pracoval v Buenos Aires v pivovare Pilsen a cestoval ako vyslanec Českého národného združenia (ČNZ) do okolia. Tak navštívil aj kolóniu Veronika, južne od La Platy, kde bolo asi 20 českých, väčšinou poľnohospodárskych, rodín. Vyšata ich dával za príklad jednoty a svornosti, ale zrejme k tomu prispelo aj to, že väčšina z nich boli praktizujúci členovia Jednoty českých bratří.

V rokoch 1919 až 1921 Vyšata bol poradcom v ČNZ pre všetkých nových krajanov, ktorých počet sa aj podľa slov autora knihy zvyšoval, hľadajúcich svoje nové šťastie v Argentíne. Predsedom ČNZ bol v tej dobe učiteľ Jan Pulkrábek (o ňom sa zmieňuje vo svojich článkoch taktiež Forejt Alan). Zároveň v tomto období bol založený Československý konzulát v Buenos Aires. Vyšata píše, že sa zmenilo zameranie ČNZ z politického smerovania na hospodársko-kultúrnu činnosť. Taktiež spolky *Československý klub* a *Sokol* sa rozvíjali, aj keď Vyšata podotýka, že ich činnosť bola ohrozená novo prichádzajúcimi krajanmi. Boli teda zakladané knižnice a čítárne, spolkové klubovne, založený futbalový klub a spolok *Tatran*, a všade bol svieži a živý ruch.¹⁵⁶

Túžba ho tiahla do Kordiller a tak v marci 1923 sa vybral vlakom do Chile cez úpätie najvyšších juhoamerických veľhôr. Cez hlavné mesto Chile a Valparaiso a Antofagastu sa nakoniec na chvíľku usadil v Limache, kde pracoval znova v pivovare. Začiatkom roku 1924 sa na päť mesiacov usadil v chilskej časti Ohňovej zeme, keď predtým loďou Magellan dosiahol Punta Arenas a Usuhuaiu, najjužnejšie argentínske mesto, ktoré v tej dobe slúžilo ako trestanecká kolónia. Zima ho vyhnala naspäť do hlavného mesta. Cestou popisuje južné časti Argentíny, ako napr. Puerto Deseado, v ktorom na palubu lode pristupovalo mnoho robotníkov, ktorí sa vracali domov

¹⁵³ Tamtiež str. 50

¹⁵⁴ Tamtiež str. 58

¹⁵⁵ Tamtiež str. 56

¹⁵⁶ Tamtiež str. 60

po 3-4 mesačnej sezóne porážok oviec. Na tieto práce ich vysielali „frigorífica“.

V Comodoro Rivadavia stretol krajanov, Čeled'a, Vodrážku a Brázdu. Z ich rozprávania sa dozvedel, že je tam silná kolónia Čechov a Slovákov, asi 300 ľudí, zamestnaných na robotníckych miestach v petrolejových baniach. Údajne sa o dobré miesta v týchto baniach pokúšali aj naši inžinieri, ale boli vyštvaní tunajšími Nemcami a Poliakmi. V Puerto Madryn na loď pristúpil ďalší krajan Kusák, klampiar, ktorý pacoval 2 roky v železniariach v Trelew a mal namierené do USA. Vyšata takto všade na svojich cestách stretával krajanov a dozvedal sa osudy: „*Jest opravdu zvláštní, jak jsme po celém světě rozprášeni, kde všude najdeme krajany. Snad všude tam, kde jsme na svých bludných toulkách zavítali, jsme našel některého krajana, vyštvaného poměry z vlasti a hledajícího své štěstí v dálné, nehostinné cizině.*“¹⁵⁷

Z jeho ciest priniesol zbierku minerálov a knihu s fotkami z Punta Arenas a okolia Magallanes a chcel ich prostredníctvom Československého konzulát v Buenos Aires venovať Zemskému múzeu v Prahe. Bol ale s prekvapením odmietnutý a tak jeho zbierka skončila v Museo histórico natural v hlavnom meste Argentíny. U krajanov v hlavnom meste zistil, že počas jeho cesty do Chile, začal vychádzať časopis „Čechoslovák“. Začali ho vydávať krajanovia Bílý a Vyskočil a redaktor Svoboda z neho urobil dokonca týždenník za cenu veľkých finančných strát. Vyšata vysoko hodnotí, že do toho vložil celý svoj kapitál.¹⁵⁸ V tomto časopise publikoval aj Vyšata a taktiež v tomto období už písal do ďalších časopisov.

Jeho ďalšie plány boli nasmerované do Bolívie a tak sa snažil našetriť znova peniaze na svoje cesty. Našiel si prácu na mieste „v smere svojej cesty“ na farme Alvaréz na severe Argentíny, kde pracoval ako účtovník. Po prvej výplate sa vybral do provincie Tucuman kde navštívil krajanov v Tafí Viejo. Našiel tu živú pobočku ČNZ, kde bol predsedom krajan Raška. Väčšina krajanov pracoval v dielňach F.C. del Estado od roku 1912 a mnoho z nich zastávalo funkcie predákov. Darilo sa im dobre a do mesta sa prísťahovávali ďalšie početné skupiny krajanov. Pri tejto príležitosti navštívil cukrovar v mestečku San Pablo, kde pracovali na zlepšení technológii výroby cukru taktiež naši prísťahovalci. Najslávnejším bol hlavne inžinier R. Lehký.¹⁵⁹

Pred odchodom do Bolívie vo svojej knihe „*Z tajů Kordiller*“ ešte venuje celú kapitolu o Argentíne, popise jej možností a úskaliach. Z pätnástich rokov v Južnej Amerike

¹⁵⁷ Čech – Vyšata, František. *Z tajů Kordiller. Patnáct let v Jižní Americe*. Praha: nakladatelé Kvasnička a Hampl, 1927 str. 56

¹⁵⁸ Tamtiež str. 59

¹⁵⁹ Tamtiež str. 80

strávil desať rokov v tejto zemi, a tak jeho poradný hlas zaznieva z týchto stránok pre tých, čo sa do nej chystali vystáhnovať.

Podľa neho hlavnou motiváciou k vystáhovaniu pre našinca bola vízia zlepšenia vlastnej ekonomickej situácie. Mnohí očakávali, že sa to stane rýchlo. Kritizuje, že sa krajanovia na tak závažný krok nijako nepripravovali ani jazykové znalosti si nerozširovali. Krajanovia si o sebe priveľa namýšľali, že sú vzdelanými Európanmi a to bola hodnota, ktorá musela vyniesť kapitál. Realita podľa Vyšaty bola iná. V novej zemi bolo potreba začínať od gruntu a to dokonca aj v remesle, v ktorom sa človek pokladal za majstra.

Mravy a spôsoby života v Argentíne boli často dokonca v pravom opaku než v Európe. (Presný opak tvrdení Misslerových brožúrok). To, že krajanovia nakoniec hľadajú podporu a prácu na miestach, kde už pracujú krajanovia Vyšata síce hodnotí ako pozitívne, ale iba do určitej miery. Podľa neho príčinou tohto javu je iba to, že sa nikto neučí pred odchodom španielčinu a tak hľadá pomoc tam, kde sa dohovoria. Výsledok je taký, že mnohí z krajanov, aj po rokoch práce v Argentíne, nevedia španielsky jazyk. Vyšata to nazval „špatnou taktikou bojovníka“. ¹⁶⁰ „*Utkvělá myšlenka na zbohatnutí pronásleduje jej neustále, ale málokterý nastoupí jedině možnou cestu k jeho dosažení, cestu dlouholetého strádání, neochvějně vytrvalosti a přímo mučednické trpělivosti. A Argentina naučí již člověka – Evropana – pracovat. Kdyby mnohý z vystěhovalců doma pracoval s takovou intenzivností a pílí, jako zde musí pracovati, tak by ho byl již ve své staré vlasti úspěch neminul a došel by tam jistě dříve vytouženého blahobytu, nežli zde, v bezohledné cizině.*“¹⁶¹ Tieto riadky človeka, ktorí v Prahe žobral a hrával po krčmách, je výrazom toho, ako ho vystáhovalectvo zmenilo.

Vyšata kritizuje zmäkčilosť niektorých krajanov, ktorí nevydržali prvotné problémy a utiekli z fariem do miest do fabriek, kde nakoniec dreli hroznú núdzu. Iní zase investovali peniaze ukvapne do pozemkov, na ktorých sa nedalo nič pestovať a nenechali si poradiť. Na druhej strane chváli kolónie a krajanov v Chacu a v Santaigo del Estero a ich úspechy pri kolonizácii, aj keď tam musia bojovať s hmyzom a kobyilkami, ktoré napádajú ich úrodu.

Správy o Argentíne, ktoré prinášali do vlasti skrachovalí kolonizátori a vystáhovanci boli, podľa Vyšaty, príliš čierne. Novinové správy hodnotí ako čiastočne pravdivé a čiastočne vybájené.

¹⁶⁰ Tamtiež str. 84

¹⁶¹ Tamtiež str. 85

Vymenováva výhody, ktorá Argentína ponúka prisťahovalcom a popisuje novú modernizovanú budovu prisťahovaleckého hotela v hlavnom meste, ktorej služby vysoko hodnotí. Podáva informácie o krajine, prírodných podmienkach a možnostiach zamestnania.

Vyšata popisuje Argentínu ako zem iných mravov, zvykov a spôsobov života, kde je dokonalá voľnosť a sloboda. Životné podmienky sú podľa neho výhodnejšie než v Spojených štátoch. Odporúča ju pre poľnohospodárov, ale nie nevyučeným robotníkom, ktorí sa v mestách dostávajú do ťažkej pozície a sociálneho postavenia. Cení si vytrvalých kolonistov na panenskej pôde. V opozícii sú ale úteky poniektorých, ktorý utiekli aj z ľudnatých a zabehnutých kolónií. K nim patrili ľudia zo strednej Európy, a teda aj Česi a Slováci.¹⁶² Medzi vytrvalé a húževnaté národy patrili, podľa Vyšaty, Taliani, Juhoslovania a ľudia zo západnej Európy. Je otázkou, či toto hodnotenie Vyšata nepísal až s ohľadom na masovú emigráciu v dvadsiatych rokoch, keď sa do Argentíny dostali aj tie najnižšie sociálne vrstvy. V jeho rozprávaniach sa príbehy o úteku z ľudnatých kolónií nevyskytujú a pokiaľ áno, tak to boli skôr odôvodnené odchody zo samoty a tragické udalosti. Toto tvrdenie Vyšaty je v kontraste tvrdeniu B. Baďura. (viz kap. 4.1.)

Na záver upozorňuje, že nechce robiť Argentíne reklamu. Radil každému, aby zostal doma, v pokojnej a krásnej vlasti.¹⁶³ Tento záver je prekvapujúci, keďže jeho láska k tejto krajine sa prejavila ešte ďalšími cestami.

Z Argentíny sa cez Jujuy vybral do Bolívie, cez La Paz, Titicaca, Cuzca, Peru a Limy kde nasadol na loď Nikotis a 7. 12. 1925 sa vydal naspäť do Európy. Po nepokojnej plavbe Atlantikom sa F. Čech-Vyšata 12.1. 1926 cez Brémy dostáva znova na Hlavné nádraží v Prahe.¹⁶⁴

V tomto období vo vlasti vydal svoje trojdielne spomienky „Patnáct let v Jižní Americe“ v spolupráci s Ladislavom Padevětem. Prvý z nich „V žáru pamp“ popisuje jeho prvú cestu za oceán, jeho pobyt a cesty po Pampe Central. Druhý diel „Divokým rájem“ popisuje plavbu severným pobrežím Chile, pobytom v severnej Argentíne a Paraguaji, ktorú považuje za najkrajšiu zem Južnej Ameriky. Tretí diel „Z tajů Kordiller“ popisuje jeho plavbu južným pobrežím Chile, Ohňovú zem a cestu do Buenos Aires, Bolívie a Peru

¹⁶² Tamtiež str. 89

¹⁶³ Tamtiež str. 89

¹⁶⁴ Martínkovi, Jiří a Miroslav. *Kdo byl kdo. Naši cestovatelé a geografové*. Praha: Libri, 1998 str. 86

s obsiahlejšími staťami o histórii Inkov.¹⁶⁵ Ladislav Padevět musel urobiť jazykovú a literárnu korektúru jeho písomností, vzhľadom k vzdelaniu Vyšaty.

Jeho posledná cesta za oceán začala v septembri 1927, keď sa bez lúčenia vybral za oceán. Jeho vlasť nemala, ako píše, pre jeho skúsenosti a znalosti ani upotrebenia ale ani pochopenia.¹⁶⁶ Z Terstu cez Gibraltár a Kanárske ostrovy na lodi Saturnia sa preplavil do Rio de Janierrra a do prístavu Santos. Usadil sa na juhu Brazílie, v Curitibe, hlavnom meste štátu Parana. Tento štát celý precestoval až bol znova povolaný do Rio de Janeiro, kde pracoval v pivovare Brahma. Po čase znova putoval a na západ a dostal sa cez vodopády Iguazú do Posadas a Paraguaj a Asunción. Keď tam bol tak v decembri 1928 vypukol konflikt medzi Bolíviou a Paraguajom o Gran Chaco. Počiatkom roku 1929 sa márne pokúšal preraziť do oblasti Chaca a tak sa vydal do západnej Brazílie, kde sa dostal do mesta Corumba a tam znova zarábal na ďalšiu cestu v miestnom pivovare. V polovici roku 1928 sa vybrala skrz štát Mato Grosso železnicou do štátu a mesta Sao Paulo, aby pokračoval na juh do štátov Santa Catalina a Rio Grande do Sul. Usadil sa na ďalšie roky v Porto Alegre, kde sa okrem práce v pivovare venoval práci v krajských spolkoch.

V júni 1932 opustil toto mesto a vydal sa do oblasti Amazonky v blízkosti mesta Manaus podnikal dobrodružné plavby a výpravy. Do mesta Rio Branco sa ma nakoniec nepodarilo doraziť a tak sa vrátil do mesta Betlém. Z tohto mesta sa vydal v júni 1937 do vlasti.

Z tejto poslednej cesty vydal dielo „Středem Jižní Ameriky“, ktorý líči najviac Brazíliu a jej hospodárske a politické zázemie. Veľa stránok jeho spomienok zostali v rukopise.¹⁶⁷

Cestopisné a dobrodružné články písal Vyšata do viedenských *Robotníckych listov*, kam posielal články po I. svetovej vojne, v nich popisoval Južnú Ameriku z jeho prvých dvoch ciest. Neskôr uverejňoval svoje články v *Turistickom obzore*. V rokoch 1926-29 písal taktiež informačné články pre časopis *Československá emigrácia*, vydávaný Masarykovou akadémiou práce, kde bol Vyšata v roku 1927 zamestnaný.. Taktiež publikoval aj v iných lokálnych novinách napr. *Prachatické noviny*, *Světozor* a pod. Vyšata písal aj verše, ktoré mu zrejme prinášali úľavu v jeho citovom napätí.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Kuský. *Čeští cestovatelé...* str. 305

¹⁶⁶ Čech – Vyšata, František. *Středem Jižní Ameriky (Dojmy z cest)*, Praha: Československá grafická Unie a.s., 1936 str. 8

¹⁶⁷ Martínkovi. *Kdo byl kdo...* str. 85-87

¹⁶⁸ Kuský. *Čeští cestovatelé...* str. 307

Po svojom návrate sa oženil na inzerát a hospodáril na Chotěborsku. Prednášal o jeho živote v Južnej Amerike a písal cestopis „*Středem Jižní Ameriky*“ a „*Paměti*“, kde popisoval aj svoje detstvo. Chystal sa na ďalšiu cestu, ale jeho žalúdok, ktorý onemocnel v Brazílii, bol postihnutý rakovinou a krátko po operácii 3. októbra 1942 zomiera.

Vyšata podáva obsiahly pohľad na vyst'ahovalectvo našich vyst'ahovalcov v Argentíne. Jeho začiatky sa podobajú vyst'ahovaniu jednotlivcov pred I. svetovou vojnou a jeho osud sa skôr podobá človekovi, ktorý hľadal dobrodružstvo a poznávanie cudzích, panenských miest a zvyklostí. Svedectvo o krajanoch v prvom období štyroch rokov sa sústreďuje na rodiny vzdelaných robotníkov a inžinierov, alebo jednotlivcov, ktorí sa buď uchytli v priemysle alebo v poľnohospodárstve.

Jeho odporúčanie pre vyst'ahovalcov do Argentíny už sú vyslovené po desiatich rokoch jeho pobytu v tejto zemi. Preto sa v ňom nachádza veľa skúseností a pravdivosti histórie a to ako úspešných krajanov a cena ich úspechu, tak aj stroskotancov. Vyšata kritizuje, že najviac reemigrantov v rámci Argentíny, je zo strednej Európy.

Popis formovania krajanových spolkov je v jeho diele dosť komplexný, pretože od začiatku s vyhľadával krajanov a viedol s nimi rozhovory v krčmách, ktoré sa neskôr preniesli do aktívnej spolkovej práce. Zo začiatku sa jednalo o priateľstvá, kde sa spoločne zdieľala predchádzajúca kultúra, jedlo, zvyky, ako aj spoločné problémy, ktoré sa v komunite niesli ľahšie. Prvá svetová vojna bola medzníkom a silne zasiahla do orientácie spolkov, v ktorých sa Vyšata začal ešte aktívnejšie angažovať. Zrejme hlavným impulzom k tým zmenám, o ktorých píše Vyšata, bolo prepúšťanie krajanov z práce u dôvodov vlastníctva rakúskeho pasu. Krajanovia podporovali vznik Československej republiky. Vyšata vo svojom pôsobení a cestovaní po krajanových centrách stretával aj menej zapálených krajanov. Rozbroje, ktoré panovali medzi nimi boli pre neho bolestivou záležitosťou a všímal si ju na všetkých miestach. Ako naznačuje Vyšata problémy sa viacej začali ukazovať hlavne v období hromadného prisťahovalectva, ale panovali už aj predtým.

Nereálne očakávanie našich prisťahovalcov vo vlastné schopnosti a rýchle zbohatnutie ich často viedli k laxnému prístupu k akejkolvek príprave na zmenu, ktorú Argentína v sebe skrývala. Zrejme na to mali vplyv aj propaganda lodných spoločností, ktorých kritike sa aj on venuje. Vyšata na svojich cestách stretol ľudí, ktorí na tieto krásne sľuby „naleteli“ a ich stret s realitou bol šokom. Hlavným motívom pre vyst'ahovanie u týchto jednotlivcov alebo rodín nebola ani tak ekonomická kríza, ako „sny“ o bohatstve. Najdôležitejšou vlastnosťou pre úspech v tejto zemi podľa neho je vytrvalosť v úmornej a ťažkej práci.

Vyšata sa taktiež rád družil s krajanmi. Z týchto stretnutí je cítiť túžbu po zdieľaní ťažkostí ale aj radosti v cudzej zemi. Vzájomné pochopenie údelu a boja v cudzom prostredí, to pochopí iba ten, kto už raz niečo také zažil.

5.2. Vladislav Forejt Alan

„Neznám ji z oken velkých hotelů a pacifických expresů, žil jsem jejím životem v chicagských továrnách, na texaských pláních i v argentinských pampách. Takový život nebyl vždycky rovný jako dobrá silnice,... Nemohu tvrdit, že je Amerika taková, jak vám o ní budu vyprávět. Znáám ji je z druhé statným očima člověka a prázdnou kapsou a s rukama připravenýma k jakékoliv práci.“

(*Amerikou s prázdnou kapsou, str. 5*)

Bol to cestovateľ, novinár a automobilový pretekár, ktorý v dvadsiatych a tridsiatych rokoch štyri krát navštívil Ameriku, a to ako severnú tak južnú časť. Z týchto ciest publikoval tri knihy, ktoré reflektujú jeho skúsenosť s týmto kontinentom. Jedná sa o zbierku jeho reportáží „Amerikou s prázdnou kapsou“ a „Od Kordiller k Mississippi“ a jeden pokus o román „Pampa Florida“. Ten je výsledkom jeho pobytu medzi krajanmi v provincii Chaco v blízkosti Presidencia Roque Sáenz Peña. Jeho náklonnosť a zvláštny vzťah k Argentíne je zjavný ako v týchto dielach, tak aj v ďalších zamysleniach, ako napr. „Bagdád volá Chicago“¹⁶⁹ v ktorom popisuje svoju cestu na Blízky východ a porovnáva podmienky života tejto časti sveta s Amerikou. Jeho články boli publikované hlavne v Národných listech. Často sú doplnené fotkami a svedectvami ľudí. Hlavne jeho druhá cesta bola na zákazku tohto denníka.

Narodil sa ako druhý najmladší z ôsmich detí v Oseku u Rokycian 8. mája 1897. Hneď nato sa rodina presťahovala do Prahy, kde získali do prenájmu od pražského arcibiskupstva hospodárstvo na Malej strane. Ešte pred I. svetovou vojnou sa ale znova sťahovali na Smíchovskú Nikolajku, kde Vladislav strávil detstvo. Navštevoval obchodnú akadémiu v Karlíne, ktorú z dôvodov vypuknutia prvej svetovej vojny ukončil maturitou o rok skôr a ako 17 ročný narukoval a bojoval na rôznych frontoch. Na konci vojny sa ešte zúčastnil bojov na Slovensku na obranu novej vznikajúcej republiky proti maďarskej nadvláde. Keď sa v roku 1919 konečne dostal znova do Prahy, jeho rodičia už nežili. On nemohol nájsť prácu, tak sa nechal uniesť túžbou po „modrých dálkách“.¹⁷⁰ S ďalšími kamarátmi sa rozhodli odcestovať do Spojených štátov, kde žil jeho príbuzný strýc Josef Liška. Vybrali

¹⁶⁹ Forejt Alan, Vladislav. *Pampa Florida*. vyd. II. Praha: Alanovo nakladatelství, 1947, str.277; *Amerikou s prázdnou kapsou*. Praha: nakladatelství Vladimír Orel, 1946, str. 189; *Od Kordiller k Mississippi. Potulky českých novinářů- skautů po Americe*. Praha: Šolc a Šimáček, spol.s.r.o., 1930. str. 270 (ilustrace A.Kreutz); *Bagdád volá Chicago*. II vyd. Praha: Alanovo nakladatelství, 1947. str. 213

¹⁷⁰ Brantlová, Michaela. „Dílo Alana Forejta“. Diplomová práce. FFUK Středisko iberó-amerických studií, Praha 2008. str. 8

sa do Terstu. Tento prvý pokus sa ale nevydaril, pretože nemali dostatočné finančné prostriedky. Zámerom bolo dostať sa do Ameriky ako plavčíci, chceli sa nechať na lodi zamestnať. Nakoniec nemali dosť peňazí ani na zaplatenie zápisného v námorníckej organizácii. Tak tento prvý pokus skončil návratom do Prahy, kde Forejt rok pracoval a šetril peniaze na cestu.

Jeho túžbu po vycestovaní definoval takto: „*Chtěl jsem z vlastní zkušenosti poznati život a poměry v zemi velkých možností a nesmírného přírodního bohatství, v Jižní Americe.*“¹⁷¹ Tak sa na jeseň 1921 vydal na cestu, tento krát vlakom do Hamburgu a lístkom do podpalubia na parník „Almanzora“, ktorý mal namierené do Buenos Aires. Cesta v podpalubí bola pre neho šokom a to hlavne otrasné hygienické podmienky. V tejto najnižšej triede, kde sa tiesnilo takmer osemsto cestujúcich, bola tam veľká skupina Čechov a Slovákov. Títo neskrývali svoje nádeje na rýchle zbohatnutie, ktoré na nich malo čakať v Amerike. Túto cestu neskôr dramaticky spracoval a vyšla pod názvom „Za štěstím“.¹⁷² Postava „Táta Rozum“ kritizuje biednu Európu a plánuje si, že v Amerike v priebehu dvoch rokov na prácu ani nesiahne a bude si užívať tam zarobený kapitál. Druhá postava, „Andrej zo Slovenska“ sa chce priženiť do rodiny bohatého plantážnika. Nakoniec ochutnajú lodnú stravu, ktorá im očividne nechutí, vidia život v prístavoch na latinskoamerickom kontinente a pristanú v Buenos Aires, kde „Táta Rozum“ je prvý, ktorý si kupuje lístok naspäť a vracia sa do vlasti, sklamaný prostredím a chudobou, ktorú vidí. „Andrej“ nemôže nájsť žiadnu prácu a hlavným dôvodom je to, že nevie ani slovo španielsky. Nikto si ho nevšíma, je bez finančných prostriedkov. Príbeh končí tým, že sa nechá najat' na prácu pri výstavbe železníc niekde vo vnútrozemí.

Prvý kontakt s Buenos Aires a s hľadaním zamestnania natoľko sklamalo niektorých zo spolucestujúcich, že hneď kúpili spätný lístok a vrátili sa do Európy.¹⁷³ Forejt pri hľadaní svojho prvého zamestnania v hlavnom meste Argentíny spomína masy nezamestnaných ľudí na uliciach.

Ani on nezabudol spomenúť hotel Habsburg krajana Křikavi, kde nachádzali útočisko všetci znalí aj neznalí pomerov. Tam prebiehalo poradenstvo o možnostiach zamestnania, upozornenie pred „nebezpečnými a riskantnými podnikmi“ a hlavne slušné ubytovanie.

¹⁷¹ Forejt. „*Od Kordiller...*“ str. 5

¹⁷² Tamtiež str. 11

¹⁷³ Forejt tento záver cesty často uvádza vo svojich článkoch, aj v „Pampa Florida“

V priebehu prvých rokov pracoval na rôznych miestach a v rôznych zemiach Latinskej Ameriky. Výber týchto ciest prebiehal neplánovane, zdá sa že náhodne, podľa toho, kde našiel prácu a kam ho jeho tulácke srdce zavialo.

V Argentíne pracoval v pampách pri žni obilia. Takto popisuje život na farmách Južnej Ameriky: *„Na Jihoamerické estancias je život trochu odlišný od nášeho venkova. Je lehčí a voľnejší, bez ťžkej práce s hroudou a domácím dobytkem. Velká estancia mívá i několik set čtverečných kilometrů pastvin a třeba i 80 000 kusů koní a hovězího dobytka. Proto také trochu masa a jiného jídla neznamená tam zhola nic. Dobytek se volně pase v pampách a haurové mají na starosti jen jeho opatrování. Majitel estancias nežije obyčejně v pampě, ale ve velkém městě a o hospodářství se stará mayordomus (správce).“*¹⁷⁴ Pampu popisuje ako miesto, kde je nedostatok žien a ak tam nejaké sú, tak ich postavenie je v skutku postavenie otrokýň v silnej závislosti na mužovi.¹⁷⁵

Jeho život dobrodruha na cestách dokresľuje rôznymi príhodami z pámp a džungle, kde sa učil prežiť a loviť zver.

Jeho stretávanie sa s krajanmi často nesie v sebe silný motív nostalgie za vlasťou, za krajinou a prírodou v Čechách, za zvykmi, ktoré opustili. Udržiavať tieto spomienky napomáha blízkosť suseda z „madre patria“. Pri spoločných stretnutiach a oslavách si tieto hodnoty pripomínajú. Tieto články vyznievajú veľmi smutne a clivo napriek tomu, že sa nejednalo iba o krajanov v biednych podmienkach.¹⁷⁶ Novinárskym spôsobom spracoval údel tých, ktorí sa cítia byť bez domova. Argentína ešte nie je ich domovom a krajina pôvodu už nie je domov. Túto realitu si vo Forejtových článkoch krajanania dobre uvedomujú. Ako keby až vzdialenosť hodnotám, v ktorých vyrastali, týmto ľudom prinieslo vedomie dôležitosti a krásy vlastnej kultúry.

Jednou z týchto postáv, ktorej venoval celý článok, je pán učiteľ Pulkrábek, ktorý aktívne pracoval v Českom národnom združení v Buenos Aires. Forejt ho popisuje ako „tátu stařečka“, ktorý sa veľmi angažoval na tom, aby sa Česi v novom svete držali pokope.¹⁷⁷ Ako prvý založil v meste české divadlo, národný český dom a školu.

Krátky článok venuje aj krajanovi tulákovi. „Pepíček lynčera“ cestuje tu a tam. Keď sa dlho neukazuje na svojich „bežných zastávkach“, kde ho už ľudia poznajú, tak ho

¹⁷⁴ Forejt. „Amerikou s...“ str. 23

¹⁷⁵ Forejt. „Od Kordiller...“ Kap. „V zemi, kde není žen“ str. 18-21

¹⁷⁶ Tamtiež str. 14 -23

¹⁷⁷ Tamtiež str. 108

dávajú so strachom hľadať. Tento, podľa Forejta, najznámejší český „lynčeraček“, sa volal Pepíček Šťastný z Roudnice. Stretli sa v Presidencia Sáenz Peña.¹⁷⁸

Forejt sa cez Kordillery vybral do Chile, neskôr pobýval niekoľko mesiacov v Bolívii, Perú, Paname, na Kube a v Mexiku. V druhej polovici roku 1923 sa dostal do Spojených štátov. V Chicagu sa zamestnal vo Westerns Electric Company a študoval na miestnej večernej univerzite prírodných vied, kde získal titul bakalára.¹⁷⁹ Tuto začal spolupracovať externe s lokálnymi denníkmi. V roku 1925 sa vrátil do Prahy a prijal návrh riaditeľa Národných listov Františka Sisa. Začal pracovať ako novinár v tomto denníku, ktorý venoval značnú pozornosť vystaňovaleckej problematike.¹⁸⁰

Jeho druhú cestu do Latinskej Ameriky z časti financoval tento denník. V roku 1928 sa vybral znova do tohto kúta sveta aj so svojim priateľom a maliarom Janom Kreutzom. Do redakcie posielal texty, ktoré boli publikované v Národných listoch a v roku 1930 vyšli zozbierané v knihe „Od Kordiller k Mississippi“ a doplnené Kreutzovými kresbami. O dôvodu tejto cesty napísal: „...*odhodlal jsem se podniknouti jako redaktor N.L. novou cestu do Jižní Ameriky, abych tu rozšířil své vědomosti, procouval pro svůj list a abych hledal nové cesty pro naše vystěhovalce a nové možnosti pro náš obchod a průmysl.*“¹⁸¹

Znova navštívil mnohé krajiny Južnej Ameriky (Argentínu, Chile, Brazíliu, Peru). Tento krát sa už viacej sústredil na príbehy Čechov a Slovákov, ktorých na cestách stretával. Ale najviac ho zaujal život krajanov v Chacu. Tomuto miestu venoval neskôr svoj pokus o román „Pampa Florida“. „...*jsem odplul s přítelem J. A. Krueutzem do Buenos Aires, odkud jsme se vydal do neznámého téměř Gran Chaca, kde se v pralesích a pampách zrodila nelepší a největší československá kolonie v Jižní Americe vůbec.*“¹⁸² V čase jeho návštevy tam žilo približne päťsto rodín pôvodcom z Čiech, ktorí sa venovali hlavne pestovaniu bavlny. Vznik toho mesta, na začiatku vojenskej pevnosti, na hranici medzi kolonizovaným prostredím a indiánskym územím, popisuje taktiež v článku pod názvom „Poslední stanice Presidencia Roque Sáenz Peña 1928.“¹⁸³ „*My Češi začínáme obyčejně těžce nejčastěji bez groše. A proto musíme tam, kde ještě lze začínat s prázdnýma rukama. Máme žhavou touhu aspoň po kousíčku vlastní půdy a nalezneme-li ji, dovedeme si jí vážít. Pionýři za hranicí civilisace nebývají příslušníci bohatých národů, první brázdu*

¹⁷⁸ Tamtiež str. 143

¹⁷⁹ Brantlová str. 9

¹⁸⁰ Tamtiež str.9

¹⁸¹ Forejt. „Od Kordiller ... str. 5

¹⁸² Tamtiež str.5

¹⁸³ Tamtiež str. 139

do panenskej zeme vyoráva obyčajne náš človek. A dovede, panečku, urobiť niečo, na čo sa pak jezdí z daleka dívať.“¹⁸⁴ V článku „Bílá horečka“¹⁸⁵ popisuje nárast cien bavlny a zbohatnutie niektorých rodín krajanov. Pokus o založenie školy stroskotal vďaka tomu, že deti, v čase zberu bavlny, museli pracovať a zapojovať sa do hospodárenia rodiny. Okrem námahy, ktorú museli vynaložiť, aby dosiahli týchto úspechov, museli čeliť aj prírode. Iné klimatické prostredie im spôsobovalo zdravotné problémy. Trpeli očnými a žalúdočnými problémami. Museli bojovať s kobyľkami, mravcami, alebo suchom, ktoré ohrozovali ich úrodu. Počet Čechov prevyšoval počty ostatných prisťahovalcov. V tomto kúte Argentíny nebol problém dohovoriť sa česky. Svedectvo jedného z prvých kolonistov hovorí o tom, že bez problémov zabrali 100 ha pozemku.

V článku „, Jak naši v Americe začínají“¹⁸⁶ uvádza príbeh Jana Moučka z Nekvasova u Nepomuku: „, Pomaličku, skrovňounce, ale šlo to. Jeden soused dal pět slepic, jiný prasátko, pluh a voly jsem si půjčil, a orali jsme pod bavlnu. Později jsem na úvěr dostal pár koní s vozem za 1200 pesos. Takovou měli Čechoslováci v městečku důvěru. Až do doby sklizně dostali na úvěr všechno, čeho potřebovali, třeba že neměli na jmění ani za haléř. Důvěru však nikdo nezklamal, každický dluh se čestně zaplatil.“¹⁸⁷

Forejt sa tu zdržal niekoľko mesiacov a sa snažil obhospodarovať časť pozemku.

Závery jeho skúsenosti zverejnil v článku pod názvom „, Zkušenosti z Jižní Ameriky“¹⁸⁸ ako určitý druh odporúčaní pre ľudí, ktorí mali záujem emigrovať. Jeho odporúčania sa veľmi podobajú tým, ktoré uvádza Vyšata. Forejt radí naučiť sa aspoň pár slov španielsky predtým, než sa človek vyberie na cestu. Neodporúča zostať v Buenos Aires, kde hrozí nezamestnanosť v konkurencii s vyučenými robotníkmi z iných častí Európy. Vo vnútrozemí vidí Forejt viacej možností zamestnania. Uvádza mená krajanov, ktorí v Buenos Aires sú ochotní poradiť, p. M. Suchan, ing. Knaibl a R. Petřek. Najlepším časom pre príchod do tejto krajiny podľa Forejta je október, november, kedy začínajú jarne práce na poliach. Pri zbere bavlny je možnosť sa zamestnať v mesiacoch marec a apríl.

Forejt, na rozdiel od Vyšaty, chváli tendenciu Čechov usadzovania „svoj k svojmu“. Podľa neho je to veľká pomoc v cudzom prostredí a taktiež udržuje kultúrne tradície a zásady.

¹⁸⁴ Forejt. „, Amerikou s ... str. 41

¹⁸⁵ Tamtiež str. 159-169

¹⁸⁶ Tamtiež str. 174

¹⁸⁷ Tamtiež str. 174

¹⁸⁸ Tamtiež str. 267-270

Najdôležitejšou vlastnosťou, ktorej vysoko hodnotí a pripomína aj na iných miestach, je vytrvalosť a pracovitosť, ochota venovať práci väčšie úsilie, ako vo vlasti: „*Každý musí byť pripraven na to, že chce-li se kdekoli v Americe uplatniť, musí více a namáhavěji pracovat než doma. Určitá pracovní doba je neznáma, pracuje se od svítání do tmy, a to i při nejprimitivnějším způsobu života. Není zde pohodlí a všelikých moderních vymožeností, žije se jednoduše, spartánsky. Kdo však chce a umí pracovat, i zde najde existenci a možná že později i kapitálek.*“¹⁸⁹ Kto by si myslel, že niekoho v Argentíne zaujímali nejaké vysvedčenia z Európy, bol by na omyle.

Pro-emigračná politika Argentíny je podľa neho vynikajúca. Prezident H. Yrogoyen je veľkým priateľom prisťahovalcov slovanského pôvodu a to v prvom rade Čechoslovákov.

O hospodárstve Argentíny tvrdí, že je to výborné príležitosti pre poľnohospodárov, schopných obchodníkov a malých súkromníkov. Nezamestnanosť v mestách je veľká hrozba. Pracovití prisťahovalci by si mal hľadať prácu „en el campo“ v období zberu úrody. Tam je šanca zarobiť peniaze.

V závere kapitoly odporúča plavebnú spoločnosť Royal Mail Line, konkrétne parník Alcantara, ktorý ponúka svojim cestujúcim rýchlu a pohodlnú prepravu cez Atlantik, ktorá trvá iba 18 dní.

Pestovanie bavlny ale nebolo výnosným podnikom pre každého. Z Forejtových článkov sa dozvedáme smutnejšie životné osudy. Aj keď kolonisti pred problémami neutiekli, napriek vynaloženej námahe, nedočkali sa úspechu. Ako napr. páni Janda a Kysela, ktorých „rančo“ bolo zapadnuté v poslednom kúte kolónie. Do Chaca ich zaviala „biela horúčka“. Suchá, húsenice a ďalšie problémy nedovolili zažiť úspech prvých kolonistov. Po troch rokoch snahy a tvrdej práce žili vo veľkej biede. V čase návštevy Forejta sa rozhodovali odísť z tohto miesta taktiež, ako ich susedia z Rumunska.¹⁹⁰

Na cestách v divočine stretol dvoch malých chlapcov, ponechaných samotných v ranču v divočine. Ich otec, pôvodom z Čiech, ich po smrti matky často nechával samotných a odchádzal za prácou alebo na lov aj na niekoľko dní.

Z týchto článkov srší smútok a strach zo samoty v ďalekom opustenom kraji. Podľa riadkov všetkých štyroch cestovateľov sa s podobnými osudmi stretli všetci.

V auguste 1930 cestoval Forejt znova do Ameriky, tento krát vo funkcii vysťahovaleckého komisára Ministerstva sociálnych vecí. Spreádzal asi 40 člennú

¹⁸⁹ Forejt. „*Amerikou s ...* str. 137

¹⁹⁰ Forejt. „*Od Kordiller ...* str. 186-189

skupinu Čechov a Slovákov na ich ceste do Bahia, Rio de Janeiro, Santos, Monte Video a Buenos Aires.

Cestou dohodol časti skupiny zamestnanie v Brazílii v cukrovare v Pernambuco, pretože na palube lode stretol ruských inžinierov, ktorí tam pracovali. Vyštudovali v Prahe a mali za manželky Češky.

Jeho cesta s tou skupinkou pre neho bola veľkým prekvapením a sklamaním. V skupinke sa veková hranica pohyboval od 16. do 60. rokov, čo do počtu viedli dievčatá. Všetci mali kúpený lístok do tretej triedy. Cestovanie v podpalubí už bolo zrušené.

Pre Forejta bolo veľkým sklamaním, že nikto z nich nebo dostatočne pripravený na túto životnú zmenu. Ani na lodi sa nechceli priučiť španielčine, ba niektorí dúfali, že sa plavia do anglosaského prostredia a že ich v Brazílii budú vyplácať v dolároch.

„Proč máš, Marie, peníze Spojených států, když jedeš do Argentiny? – Šak jedu do Ameriky, ne? - pohazuje splihlou ondulací.

- Nu, ano, leč i v Amerikách je maličký rozdíl. Pochop, že nejdeš do Severní Ameriky, ale do Jižní. Nahoře platí dolary, dole pesos, millreis, sol a jak se všechny jmenují. – Marie ukusuje tvrdý salám a bolestivě přemýšlí. – A kam to tedy jedeme, když ne do Ameriky? – Jedeme do Ameriky, ale do Brazílie a Argentiny, nikoliv do Spojených států. – Tak to je jedno - rozhodla Marie a šla rázně ke kantině.¹⁹¹ Zdá sa, že to bola skupinka ľudí z tých nižších sociálnych vrstiev. Napriek tomu znova sa opakovala skúsenosť z predchádzajúcej Forejtovej cesty, už prvá skúsenosť s americkými prístavmi znechutila pár z nich a rozhodli sa vrátiť.

Keď mu skončili povinnosti so skupinkou v Buenos Aires, tak sa vybral do Paraguaj, kde navštívi českú kolóniu Fram. O tunajších osadníkoch sa vyjadril ako o vynikajúcich poľnohospodárov a remeselníkov. Na krátku dobu sa tu pokúšal usadiť a pomáhať na farme. Venoval sa aj lovu divokých husí a obdivoval prírodu. Tento kút ho natoľko uchvátil, že ho nazval pozemským rajom. Vo svojej knihe „Amerikou s prázdnu kapsou“ venoval týmto miestam niekoľko článkov. Taktiež sa tohto miesta okrajovo dotýka v románe „Pampa Florida“.

V rokoch 1932 – 1933 uskutočnil svoju štvrtú cestu na americký kontinent, ale tento krát do Severnej Ameriky na jej východné pobrežie.

¹⁹¹ Forejt. „Amerikou s ... str. 142

Forejtov pohľad na rozdiely v živote ľudí na starom kontinente a v novom prostredí, ale hlavne jeho obdiv ku kolonizácii hraničným priestorom, sa odzrkadľuje v jeho pokuse o román „Pampa Florida“, ktorý vyšiel prvýkrát v roku 1943. Aj keď táto práca nemá nejaké umelecké alebo literárne hodnoty, Forejt v ňom používa znalosť prostredia Chaca a osudy rodín a jednotlivcov v tomto prostredí, ktoré využíva pre svoje postavy. Román je zasadený do obdobia začiatkov kolonizácie tejto oblasti našimi krajanmi až do obdobia takzvaného „masového vystaňovalectva“ na začiatku 20-tych rokov.¹⁹²

Hlavný hrdina, Václav Bouček, pochádza z Prahy zo Smíchova, má štyridsať rokov vo svojej vlasti sa živil ako účtovník. Do Argentíny sa vybral na pozvanie svojho známeho krajan Daníčka, ktorý hospodáril v Chacu. Forejt popisuje jeho cestu, jeho prvé kroky v Argentíne ako aj celý proces, ktorým musel prejsť, od nových zvykov, ktoré ho šokovali k ľahostajnosti, neúspechu a bolesti, až ku kladným hodnotám, ktoré si začal sám vážiť.

V úvode si Forejt ústami Boučka kladie otázky, na ktoré sa v celom príbehu snaží odpovedať: *„Co je rozumnější? Jižní maňana nebo evropské tempo-tempo? Měj radost z každého dne nebo pamatuj na smrt? Co on tu vlastně hledá, co chce? Bloudí z nerozumu nebo ho žene pravěká, atavistická touha po volném životě, oproštěném od přemíry ohlušující kultury? Proč opustit zajištěnou existenci pod pensí a proč ji chce vyměnit za jednoduchý život v bambusovém rančíku na pokraji džungle? Žene ho snaha po bohatství nebo hledá kus volné půdy, na níž by chtěl začít pastýřsky život nebo primitivní živobyti biblického rolníka? Bylo by lépe zůstat u vyrovnaných kolon čísel a počítačích stroje nebo nalezne sám sebe v plantáži zářivé bavlny a ve smírném klidu setmělé pampy? Může moderní člověk ve čtyřiceti letech opustit rázem všechno, v čem až dosud žil a začít naprosto odlišný, nový život, aniž žalostně ztroskotá?“*¹⁹³

Boučkova cesta začína na palube parníku, ktorý mieri do Buenos Aires, kde sa zoznamuje s inžinierom Stepanenom, ktorý je pôvodom Rus, vyštudovaný v Prahe a pracujúci v Brazílii. Ten mu dáva vstupné informácie o živote v Južnej Amerike. Stepanenko ho vystríhavá hlavne pred alkoholom, ktorému mnohí z krajanov v tomto prostredí podľahlo a nakoniec aj stroskotalo.

V Buenos Aires sa stretáva Bouček s krajanom Vaňatkom, ktorý hľadal motýle v brazílskych pralesoch. Ich krídla požíval k výrobe rôznych predmetov a darčiekov, ktoré potom speňažoval potulným predajom. Boučka „oslovila“ jeho podivná čeština, ktorou

¹⁹² Forejt. *Pampa Florida...* str. 270

¹⁹³ Tamtiež str. 22

volal na zákazníkov: „*Kdyby tu snad byl nějaký pajsáno, tak at' se přihlásí... pro ně je zvlášť vybrané zboží a velká sleva.*“¹⁹⁴ Čeština sa vplyvom prostredia menila a boli zamiešavané do nej španielske výrazy.

Prvé ponaučenia, ktorých sa Boučkovi dostávali, smerovali ku gestám, ktoré španielske prostredie používalo ako napr. „ojo“ – t.j. „pozor“.¹⁹⁵ Veľa z prvotných upozornení naznačujú, že Forejt si dal za úlohu zábavnou formou informovať vyst'ahovalcov o iných zvykoch a dať „prvú lekcii“ inkulturácie. Z jeho predchádzajúcich skúseností ho zrejme viedli k tomu, keďže stretal našincov, ktorí sa na nič nové a prekvapujúce v zahraničí nepripravovali.

Bouček sa potom vydal vlakom do Presidencia Roque Sáens Peña. V Presidencii, pri čakaní na Daníčka, sa Bouček stretáva s ďalšími krajanmi. V známom hotely Slávia jeden z nich zahľadá na jeho dlane a spoznáva, že Bouček nie je roľník. Typuje si, že Bouček vydrží sedem dní v Chacu a potom sa navráti do vlasti.

Za niekoľko dní po tom, čo ho Daníček odviezol na čakru pod názvom „Pampa Florida“, začal Bouček samostatne hospodáriť.

Osud Daníčka je podobný mnohým, ktorých Forejt na svojich cestách stretával. A písal vo svojich článkoch. Daníček vymenil ostravské bane za juhoamerické slnko. Začínal zamestnaný pri zbere kukurice, ale nič si tam nezarobil, iba ničil zdravie fyzicky náročnou prácou. Neskôr odišiel pracovať do provincie Salta na stavbu železničnej trati, ale s ušetrenými peniazmi utiekol ich šéf, ktorého síce aj s winchestrovkou naháňali, ale nedohonili. Daníček žartuje, že takéto špásy si musí každý „grigo“ v Amerike užiť, ako vstupné školenie. Potom pracoval v Comodoro Rivadavia na petrolejových poliach, kde skoro uhorel. Neskôr pásol ovce pod Andami, a po pol roku, keď už mal oviec dosť, tak odišiel do Bahía Blanca a Porto Alegre, kde sa zamestnal v pivovare. Tu sa mu páčilo a to hlavne preto, že si mohol užívať pitia piva do sýtosti. V období „bielej horúčky“ sa rozhodol odísť do Chaca. Na tomto mieste Forejt popisuje začiatky založenia kolónie, problémy s kobyľkami, ale aj slávne obdobie rastu cien na svetových trhoch a vysoké zárobky krajanov.

Bouček sa na pampe udomáčaňuje a postupne sa zoznamuje so všetkými obyvateľmi a susedmi z Pampy Galpón, Pampy Grande atd. Forejt vykreslil v knihe rôzne ľudské charaktery a ich osudy. Najbližším Boučkovým susedom bol Polcar, ktorý ale nežil so ženou zo svojej vlasti, ale s mladou Lucindou z Paraguaje vo voľnom zväzku. Polcar to

¹⁹⁴ Tamtiež str. 18

¹⁹⁵ Tamtiež str. 20

vysvetlil, že tak to v pampe chodí, dnes je u neho a zajtra možno bude u iného. Nakoniec sa Lucinda presťahoval k Boučkovi.

K Polcarovi na čakru dorazila manželka Kristýna z Čiech. Na základe tejto postavy Forejt vykreslil rozdiel medzi Európou a Južnou Amerikou, medzi mestským spôsobom života a hodnotami, ktoré sa uznávali tam, a medzi životom v pampách a v jednoduchom spôsobe života. Kristýna svojím spôsobom obliekania nakoniec dosť rozčerila hladiny vôd týchto pionierov v buši, z ktorých väčšina žila bez ženy či priateľky. Nakoniec nebola schopná prijať jednoduchosť a hodnoty tohto nového života a vrátila sa do Čiech.

Manželia Valerovci boli ďalšími susedmi. Paní Gabriela sa o čakru starala takmer sama. Jej manžel Anton jej veľmi nepomáhal, stal sa závislým na alkohole. Do Argentíny utiekol z dôvodov pytláčenia, keď bol pristihnutý pri čine a bol na neho vydaný zatykač. Po domove sa mu natoľko cnelo, že sa dal na alkohol, nič ho v tomto kúte nebavilo. Tento príbeh končí ale smutne, Anton Valera nakoniec umiera na problémy spojené s touto jeho závislosťou.

Kolonisti v Chacu pili buď červené víno vyrábané zo stromu quebracho, pálenku z cukrovej trstiny nazývanú „caña“, alebo pivo Quilmes. Alkohol mal zahnať clivoty po domove v Európe. V poslednej kapitole farmár Daniček predpovedá, že nasledujúce generácie už nebudú potrebovať siahnuť po pohárik, pretože si privyknú, pre Čecha, nezvyčajným životným podmienkam.¹⁹⁶

Na „Pampu Floridu“ dorazila ešte jedna žena z Čiech, teda z moravských Bílovic a bola to svokra vdovca Bartolomeja Ulmana, ktorý tam žil so slaboduchým synom Tomášom. Anna Dajčová priniesla so sebou nádyh starej kultúry, poriadku a hodnôt, ktoré sa na kolónii trocha vytrácali a niektoré z nich bolo nemožné pestovať naďalej. Bolo to spôsobené aj neprítomnosťou žien a napríklad veľkou vzdialenosťou k najbližšiemu kostolu. Ale vyburcovala ich k založeniu školy, kde by sa mal udržiavať jazyk a kultúru vlasti. Prvým učiteľom sa stal Bouček. Idylické spolužitie s kmeňom indiánov Forejt dokreslil ešte aj na postave malého indiánskeho chlapca, ktorý začal chodiť do tejto školy.¹⁹⁷

Forejt v tomto románe rozvinul tému výpravy k tajomnému jazeru. Bouček na popud Vaňatky sa s ďalšími kolonistami vydáva k Volavčiemu jazeru, kde sa mali nachádzať husi so vzácnym perím, predajom ktorého by sa dalo získať pekné imanie. Bouček sa vydáva smutnú cestu, na ktorej jeden spoločník, Michal Petrs, nakoniec podľahne nákaze žltej

¹⁹⁶ Tamtiež str. 272

¹⁹⁷ Tamtiež str. 129

zimnice. Na túto chorobu dokonca umierajú aj opice v džungli, ktorou prechádzali a padajú zo stromov ako prezreté ovocie. K jazero sa nedostali a museli sa vrátiť. Iba dobrodruh Vaňatko sa vrátil hľadať Volavčie jazero, ale už sa nikdy nevrátil.¹⁹⁸

Neistota kolonistov pri pestovaní bavlny bola veľká. Ceny sa každým rokom menili. Keď ceny stúpali, prichádzali do Chaca mnohí zbohatnúť, ale keď klesali alebo keď bola úroda nízka, zničená dažďami alebo kobyolkami, tak ľudia utekali z kolónií. „*Prvním rokem naoral Ribeira na pět set hektarů, zasel téměř čtyři ata a sklídl půl tuny z hektaru. Na jaře druhého roku přišly kobylinky a na podzim táhl teninký zástup dobyvatelů zpět. V pralesích a stepích na Pampě Grande uvízly červeně a zeleně lakované sedací pluhy, v ocelových kořenech mohutných stromů vypustily duši polámané traktory, papoušci usedali znovu do rozložitých korun quebracha, opicím povolily úzkostí stažené zadečky a dobromyslní tapíři ulehli na kulatý bok a spokojeně si oddychli. Rančíka rozházela vichřice, galony podemlely deště, pět set hektarů brázd zmizelo ve vysoké indiánské trávě a Riberovi zůstala drahá zkušenost a oči pro pláč. – To není jen tak – kývali uvážlivě staří mazáci – s Chacem se musí opatrně a pomalu. Lehké šimrání si dá ještě líbit, ale když někdo přijde a neurvale mu vjede do srsti, zavrčí a zvedne tlapu k úderu.*“¹⁹⁹ Podľa Forejta, iba Česi vydržali a neutiekli.

Bouček prichádza do styku aj s indiánmi z kmeňa Mataco. Šaman Boučkovi zachraňuje život po tom, čo bol štipnutý hadom štrkáčom. Od toho sa odvíja idylický popis šamana, ako človeka s veľkou múdrosťou.

Na konci príbehu sa objavujú noví imigranti. Do Chaca prichádzajú vo veľkom, ale pozemky, ktoré sú voľné, sú už príliš vzdialené od mesta. Mnohí odchádzajú do Paraguaj, kde nie sú takéto vzdialenosti od civilizácie.

Daníčka znova pochyť tulácka krv a on odchádza na cestu po Južnej Amerike. A staručký Peters čaká neustále na svojho syna, či sa vráti z výpravy od tajomného jazera...

Hlavný hrdina Bouček rekapituluje svoj život. Rozhodnutie odísť z veľkomesta a začať nový život v inej zemi bolo skvelým rozhodnutím. Okrem toho, že sa naučil hospodáriť a vydržal aj prvé neúspechy, ktoré ho ako človeka zocelili, tak si polepšil aj ekonomicky. Ale čo najviac Forejt ústami Boučka vyzdvihuje je hodnota slobody a možnosť byť si sám sebe pánom: „*Kolon Bouček přeorává dalších třicet hektarů, staví nové, vzdušné rančo se zastíněnými verandami a za soumraku usedá u ohně s Lucindou po boku. Hledí do mihavých plamínek, vzpomíná na minulé léta a srovnává. A zdá se mu, že už by se nechtěl*

¹⁹⁸ Tamtiež str. 248

¹⁹⁹ Tamtiež str. 110

*vracet do nervosních ulic, do uctivosti před výplatní obálkou a do služební pokory.*²⁰⁰

V Európe starý mládenec, v Argentíne si našiel partnerku, Lucindu. Jej láska, skromnosť a ochota k obetiam sú vo veľkom kontraste k chovaniu Kristýny, obraze európskej ženy, chtivej iba parády a vysokého sociálneho postavenia. Hodnotu inštitúcie manželstva Forejt taktiež podrobuje kritike; Bouček si žije šťastne vo voľnom zväzku s Lucindou. Tento bod je tak trocha v protiklade jeho článkov, v ktorých kritizuje kreolské ženy a ich prístup k manželstvu. Taktiež predchádzajúce štúdie poukazujú na to, že krajanovia preferovali manželstvá s krajkami, pretože tie zachovávali nimi ctené hodnoty.

Krutosť prostredia a konfrontácia s ním núti kolonistov, aby si vzájomne ako pomáhali a držali pospolu. Stratené hodnoty, ktoré sa v tomto prostredí, tak vypätom každodenným bojom o prežitie, ožívali. Európa na tieto hodnoty už zabudla. Forejt tieto obrazy dokresľuje kontrastmi svetla a tmy (aj v prípade osudu Daníčka, ktorý z tmy bane utiekol na juhoamerické slnko; Lucinda a Kristýna a pod.). Forejt v týchto riadkoch podporuje vysťahovalectvo a objavuje v ňom kúzllo znovuobjavenia osobného šťastia, slobody a života bez pretvácky. Nie je to ale paušálne ponímanie, iba silní to môžu dokázať.

Záverečné riadky očakávania Petersa poukazuje aj na to, že nie iba ľudia slabí, ktorí nevydržia výzvy nového prostredia, ale aj ľudia bojujúci v novom prostredí zakúšajú tragické životné príbehy, ktoré v civilizovanej Európe nie sú bežné.

Zaujímavé bude porovnanie ponímania týchto hodnôt u ďalšej autorky, Boženy Čvačarovej, ktorá videla zachovanie kolónie a ľudských hodnôt práve v zachovaní si zvykov z Európy.

Forejt neskrýva ťažký osud krajanov v rôznych kútoch Latinskej Ameriky a to ako vo vnútrozemí tak v mestách, ale vidí aj úspešných krajanov, ktorým vysťahovanie skutočne prinieslo zlepšenie sociálneho postavenia. Pre neho samotného boli najpríťažlivejšie miesta uprostred divokej prírody, ich premena v poľnohospodársky výnosné územie. Jeho články nesú v sebe silný znak obdivu k panenskej prírode, kde on rád vyhľadával dobrodružstvo. Forejt nedáva ucelený pohľad na emigráciu, ale sú to skôr kúsky, z ktorých je možné zložiť určitú časť mozaiky. Snaha informovať o realite v Argentíne sa mu nedá uprieť. Aj keď v niektorých článkoch ale aj v románe prevyšuje jeho pohľad a reflexia nad daným problémom. Viditeľná je jeho starostlivosť o ľudí, ktorí sa rozhodnú pre emigráciu a hlavne

²⁰⁰ Tamtiež str. 276

ich prípravu na tak dôležitú životnú zmenu. To sa odzrkadľuje v prvých kapitolách „Pampy Floridy“.

5. 3. Božena Čvančarová

„Od prvopočátku jsme měli na mysli Boha, vlast a národ, kterým jsme přinesly tyto skromné oběti našeho mládí – a kterým jsme ji cele zasvětili.“

(„Na tvrdém úhoru“, B. Čvančarová, str. 8)

O tejto autorke sa z faktografických údajov nedá veľa zistiť. Hlavné informácie sú čerpané z jej útleho diela „Na tvrdém úhoru“²⁰¹, kde sa dozvedáme o jej živote v Argentíne medzi rokmi 1927 až 1930. Je to svedectvo o založení prvej československej školy v Berisso pri meste La Plata, ktorú založila spoločne so svojou kamarátkou Miroslavou Štěpkovou.

Jej malý denník, ktorý venovala svojim rodičom, sa snažil šíriť povedomie o existencii a potrebách komunity českých vysťahovalcov v tomto regióne: *„Popis vzniku a začátky První československé školy v Berisso má informovat všechny instituce, které se o ni zajímaly a přinést celkový obraz představ všem šlechetným dárcům, kteří jí později přispěli ku pomoci. Konečně i ministerstvu školství a zahraničí může býti dokladem o tom, že jejich podpora, poskytovaná od druhého roku jejího trvání byla věnována účelům potřebným.“*²⁰²

O svojej motivácii k založeniu tejto školy a ku všetkým obetiam s týmto spojené uvádza, že mali na mysli iba Boha, vlasť a národ. Z celého diela je cítiť, že bola silne veriacou a že morálne hodnoty spojené s jej vierou nezmenil ani jej pobyt v Argentíne.

Čvančarová odcestovala do Argentíny z Nemeckého prístavu Hamburg spoločne so skupinou ďalších vysťahovalcov. Späťne popisuje svoje pocity strachu a obáv z budúcnosti. Príčinu vysťahovalectva obecné hľadá v osobných zlyhaniach a krízach, problémov rodín, alebo nasadením „červíka do hlavy“ z listov od príbuzných z Ameriky. Podľa nej to boli plané sľuby o tom, že v Amerike je všetko lepšie a ľahšie k dosiahnutiu:

*„Ale když jednoho dne nasadil mu někdo červa do hlavy, který mu upíjel mozku, bylo zle. Hned neměl dost jídla, nevystačovalo mu na šaty, děti měli málo buchet, nemohl si vypít skleničku kořalky s klidnou myslí, že nebude mít dost zítra na zaplacení daní – a pak již vše šlo těžce.“*²⁰³

²⁰¹ Čvančarová, Božena. *Na tvrdém úhoru*. Praha: nákladem vlastním. Knihotiskárna J. Kuta, Praha XII., Korunní 30, 1930 str. 102

²⁰² Tamtiež. „úvod“

²⁰³ Tamtiež str. 11

Cesta parníkom viedla z Hamburgu cez Kanárske ostrovy; Pernambuco, Rio de Janeiro, Santos v Brazílii; Montevideo v Uruguaj a konečne loď „Monte Sramiento“ pristála v Buenos Aires. Procedúra „úředních formalit a prohlídek“ pre ňu znamenala, že ostala ešte tri dni na lodi, pretože nebola plnoletá. Pokiaľ sa nejaká osoba alebo organizácia nezaručila, tak emigračná komisia takéto dievčatá nepúšťala ani na palubný mostík. Za Čvančarovú sa zaručila kresťanská organizácia Y.W.C.A. – Odborné hnutie kresťanských žien a dievčiek²⁰⁴, ktorá im poskytla aj ubytovanie v prvých dňoch pobytu v Buenos Aires.

V úvode svojej knihy popisuje obecné nástrahy, ktoré čakali na každého vystaľovalca pri vylodení v Buenos Aires. Varuje pre agentmi, ktorí si z emigrácie urobili výnosný podnik plný podvodov.

Prvé dni sa všetci vystaľovalci mali možnosť ubytovať v emigračnom hoteli, ktorého prvých päť dní pobytu poskytuje argentínska vláda úplne zdarma. Mali nárok na jednoduchú stravu a nocľah v spoločných spálňach, kam sa vojde až 200 ľudí. Človek, ktorý nepozná toto prostredie rýchlo môže prísť o všetky svoje úspory, ktoré si so sebou priniesol. Pristáľovalec si hľadá prácu najprv v obore, ktorý je mu známy. Keď nič nenájde, a zároveň mu dôjdu aj úspory, ktoré si so sebou priniesol, tak berie akékoľvek zamestnanie. Taktiež hľadá pomoc u usadených krajanov, ktorých nájde po práci v krčme, ako zapíjajú žiaľ a snažia sa zabudnúť na starosti nového života. Otec rodiny takto často prepadne alkoholu a niektorí si siahnu na život sebevraždou. Rodina ostáva sama a celá ťarcha starostlivosti o prežitie ostáva na matke. Ženy boli lacnou pracovnou silou a tak si mohli, podľa autorky, skôr nájsť zamestnanie. V tomto bode sa Čvančarovej uvažovanie odlišuje od skúseností Vyšaty a Forejta, ktorí u krajanov v Buenos Aires získali povzbudenie a vzácne informácie. Skúsenosť s hotelom Hamburg ona nemala, a jej úvod zrejme vychádza z rozprávání známych krajanov.

Ďalšou hrozbou je aj „pomocná ruka“ argentínskej vlády k vystaľovalcom. V imigračnom hoteli je kancelária, kde sa odohrávajú náborové práce vo vnútrozemí. Tuto operujú agenti, ktorí príliš nič nevysvetľujú. Zmluvy sa uzatvárali hlavne na prácu na „estancii“ na pomoc pri žni, alebo do hôr do kameňolomu na stavu nových tratí alebo do pralesov na rúbanie pralesov a zúrodňovanie pôdy. Táto práca sa ale často obrátila v otročinu bez nároku na odpočinok, pod neustálym poháňaním dozorcov, spaním v kôľňach na zemi. Odmenou bola málo výživná a skromná strava. Pracovalo sa aj v najhorúcejších slnečných páľavách, na ktoré nebol zvyknutý stredoeurópsky človek.

²⁰⁴ Tamtiež str. 94

Často tieto problémy nútili ľudí utekať ešte pred ukončením žne, aj bez výplaty za vykonanú prácu, znova do miest.

Práca na výstavbe železnice alebo kultivácii pralesa vo vnútrozemí taktiež prinášala veľké problémy v podobe hmyzu, ktorí je pre našinca neznámi. Práca pri zúrodňovaní pôdy v provincii Chaco bola veľmi náročná. Pôda v prvých rokoch po vykálaní nebola úrodná, ako v Európe a bolo potreba vložiť finančné prostriedky na jej zúrodnenie. Kolonisti údajne často zostávali zadlžení, alebo sa vracali sa do miest.

V mestách ale na nich čakala ďalšia bieda. V továrňach na spracovanie mäsa ich zamestnali za veľmi nízky plat. Záujemcov o prácu bolo viac, ako voľných pracovných miest. Zamestnávateľ vyhľadával hlavne ženy, ktoré dostávali aj nižší plat, ako muži ale museli pracovať skoro v rovnakom tempe, ako muži. Čvančarová tieto podmienky nazýva „otročným“ a všetci takto zamestnaní túžili po návrate do vlasti: „*Uvnitř, za vysokými zdmi, v šíleném tempu pracovním, za lomozu obrovských strojů a přísných a nemilosrdných pobídek dozorců otročí ti, kteří hledají v Argentině štěstí, peníze a lepší budoucnost. V ubohých příbytcích za nočního klidu tiše trpí tisíce emigrantů, kteří touží navrátiti se jednou zase zpět do staré vlasti, již byli dříve opovrhovali.*“²⁰⁵ Podľa nej sa týmto spôsobom vystaňovalec stával otrokom a strácal dušu: „*Všichni tito ubožáci potřebují pomoc, nejvíce však podpory mravní... sami si neuvědomují, že mají duši, neboť na nějaké přemýšlení nemají vůbec času; jsou li zaměstnaní.*“²⁰⁶ Prácu vo „frigorificu“ si skúsila na vlastne koži.

Po tom, čo úspešne absolvovala kurz španielčiny, začala pracovať v aristokratickej rodine v centre Buenos Aires na ulici Florida a Recoleta ako učiteľka francúzštiny. Vďaka tomu sa dozvedáme niečo zo života rodín „*alta sociedad*“ („*vysokej spoločnosti*“). Čvančarová kriticky hľadá na ich spôsob života. Píše o prepychu a hýrení ale aj rozkoloch a nezhodách v rodinách. Deti z týchto rodín nemali iné starosti, iba zábavu a utrácanie peňazí a úplný nedostatok akejkoľvek zmyslupnej činnosti. „*Jugar, comer, dormir*“ („*Hrať, jesť, spať*“) bolo heslom týchto rodín; hrať karty, vsádzať peniaze na konské dostihy a automobilové preteky, jesť najlepšie a najvybranejšie jedlá pripravované japonskými kuchármi, usporiadať bankety a prespávať celé dopoludnie.

V týchto rodinách pracovali jeden školský rok. Autorka uvádza, že im svedomie nedalo, takto žiť. Nejednalo sa o to, žeby žili tým istým spôsobom života, ale užívali si niektoré výhody týchto rodín ako napr. jedlo od japonských kuchárov, prepychové

²⁰⁵ Tamtiež str. 32

²⁰⁶ Tamtiež str. 32

ubytovanie a prázdniny v La Plate na pobreží mora, kam tieto rodiny chodievali tráviť prázdniny. Ale ako pohnútkou odísť z tohto zamestnania sa nakoniec ukázal príhoda s jednou upratovačkou pôvodom zo Slovenska. Táto mala konflikt v tejto rodine a podľa Čvančarovej, bola nespravodlivo upodozrievaná a prepustená zo služby. Ako protest proti prepusteniu tejto služobnej sa rozhodli aj učiteľky francúzštiny odísť z tejto práce. Slovenka mala príbuzných v mestečku Berisso, kam sa po vyhodení z práce sťahovala a spoločne s ňou aj dve kamarátky, Čvančarová a Štěpková.

V Berisso sa ubytovali v domčeku spomínaných dvoch sestier zo Slovenska a zamestnali sa vo „frigorificu“ ako mnohí ďalší prisťahovalci: „*První den práce s lidmi různého stáří, pohlaví a národnosti plynul velmi pomalu. Bylo těžko srozuměti se s Armenci, Turky, Italy, Poláky a jinými, kteří tu byli zaměstnání... U Těžkých strojů, kde ještě donedávna pracovali muži, zaměstnány jsou nyní vesměs ženy, protože ženy jsou najímány za nižší mzdu. A tak se často stává, že žena pracuje v továrně, kdežto muž obstarává domácnost.*“²⁰⁷

V Berisso boli dva závody a to „ARMOUR“ a „SWIFT“, ktoré denne spracovávali okolo 17 000 kusov dobytká. Ženy pracovali väčšinou na „picade“ – miestnosť, kde sa mäso už triedilo a krájalo na konzerváciu. Každá mala hodinový úkol – nakrájať tri vozíky mäsa. Zárobok bol v porovnaní s drinou, ktorú mali za sebou, malý. Väčšina týchto ľudí sa vysťahovala v období po I. svetovej vojne: „*Hlavní důvod pro vystěhování těchto lidí možno hledati ve falešné propagandě a v onom stále dobrém zvuku Ameriky, o které ještě dosud vládne přesvědčení, že tam jsou peníze bez práce... Večer, při besedě, na kterou nás pozvali, rozvázaly se jejich jazyky a vyprávěli nám strastiplné začátky v Americe. Mnozí z nich museli jít na těžkou práci do vnitra, jiní na hory, jiní do lesů. Někteří stávali dny, týdny ba měsíce u vrat továren, než byli přijati a pak bíděně placeni... Mnozí z nich mají sice dnes i svůj malý dřevěný, plechem pobitý domek, ale vydobytý skutečně pernou prací.*“²⁰⁸

Mladé dievčatá, nezvyknuté na tvrdú prácu, po týždni zamestnanie opustili a rozhodli sa založiť školu, „...*pro morální záchranu těchto zubožených lidí, našich krajanů, kteří ztráceli víru sami nad sebou.*“²⁰⁹ „*Nehodlaly jsme omeziti svou činnost pouze na děti, ale chtěly jsme i před očima dospělých vykouliti znovu ideu našeho drahého dlouho trpícího národa a povzbiditi tím již skoro odnárodněné vystěhovalce, dřímající zde*

²⁰⁷ Tamtiež str. 44-45

²⁰⁸ Tamtiež str. 47

²⁰⁹ Tamtiež str. 47

v tupé neuvědomělosti. Nežádaly jsme za to zisků soukromých, ale chtěly jsme jen prospěti strádajícím bratrům.“²¹⁰

Skromné začiatky školy boli v podnájme za 90 pesos mesačne v drevenom a plechom obitom domčeku na Calle Nápoles 4072. Zariadenie nakupovali z vlastných úspor a taktiež si časť vlastnoručne zhotovili. Slávnostné otvorenie školy sa uskutočnilo 11. 3. 1928 a bol prítomný aj konzul z Buenos Aires . Vyučovanie začalo 12. 3. a dorazilo dvadsaťdeväť detí. Predtým prebiehali návštevy v rodinách a presvedčanie, aby rodičia zapísali deti do školy. „ *Získati si přízeň dítek-dívochů, bylo velmi nesnadnou věcí.*“²¹¹ O pomôcky na vyučovanie požiadala svojich rodičov a jednu učiteľku z Prahy. Pomoc prišla v hojnom počte kníh a zošitov a deti si mohli domov odniesť šlabikáre a ďalšie knihy. Počet detí postupne stúpal až na 45.

O výchove detí v rodinách našich vystaňovalcov Čvančarová píše:

„V rodině byla jejich výchova ubohá. Většina otců a matek zdržovala se po celou dlouhou dobu dne mimo domov. Musili hájiti svůj chléb a pro výchovu času nezbývalo. Děti od neútlejšího mládí měli býti soběstačnými... Berišské děti, jedno jako druhé postrádaly domácí výchovu a hřejivé lásky mateřské. Vnucovanou soběstačností ztratily úctu k rodičům.“²¹²

Nasadenie mladých učiteliek bolo skutočne úctyhodné, aj keď často chceli utiecť z tejto neľahkej úlohy. Zamerali sa na celkovú výchovu detí. Učili ako teoretické predmety a poznatky o Československu tak využívala všetky prostriedky, aby ich vychoval ako ľudí. Deti brávali do prírody, do ZOO v LA Plate ale aj do prírodovedeckého múzea, kde mohli vidieť krásne oblečenie indiánov a v zoo nepoznané zvieratá.

Zaviedli spoločné slávenie československých štátnych sviatkov s programom plným národných piesní a básní v rodných jazykoch. Chodili tam ako deti zo slovenských tak českých rodín. Dokonca keď škola fungoval aj v mesiaci, keď boli v Argentíne už prázdniny a táto škola fungovala ďalej, chodili sa do nej pozrieť aj deti z rodín iných národností. Deti trávili nakoniec väčšinu času v škole, pretože rodičia boli celé dni v práci. S kúzlom popisuje prežívanie Vianoc. Deti takto uvažovali o Ježiškovi: “ *Malé hlavičky zas mudrovaly o tom, může-li přijíti Ježíšek z daleké domoviny až k nim přes moře*

²¹⁰ Tamtiež str. 53

²¹¹ Tamtiež str. 55

²¹² Tamtiež str. 68-69

*a neprijde-li zlý vítr nebo boře a divoké vlny, které by převrátily loď, chovající ve svých útrokách bohatství darů pro vánoční nadílku.*²¹³

Jej práce postupne prinášala pozitívne výsledky: „ *Děti nelibovaly si již tolik ve hrách na lupiče, zloděje, vrahy, opilce, divochy a zlé dravce, ale oblíbily si hry jemnější, dětem odpovídající, kterým jsem je v hodinách tělocviku učila. Ku povzbuzení dětského citu k nevinným hrám opatřila jsme jim podle možnosti též hračky. Hochům stavebnice, kostky, vozíčky a panáčky, děvčátkům panenky, postýlky, kuchyňky, nádobíčko, zvířata a jiné.*“²¹⁴ Děti sa učia napodobovaním a tak ich hry sú zrkadlom toho, ako vyzerala spoločnosť v tomto meste.

Školský rok končil v novembri. Škola po prvom roku fungovania zostala bez prostriedkov. Čvančarová teda napísala žiadosť o dotáciu na Ministerstvo školstva a Ministerstvo zahraničných vecí do Prahy: „ *Výdaje školy za první rok byly 3416 pesos, tj. asi 34.000kč, které kryty byly částečně úsporami, částečně pravidelnými podporami přítelkyně Š.*“²¹⁵ Odpoveď z oboch ministerstiev bola kladná a tak dostali dotáciu 209 pesos na mesiac. Mohli si teda dovoliť lepší podnájom v ulici Hamburgo.

V ďalšom roku sa škola mohla znova sťahovať do väčšej budovy na Calle Montevide 743. V tomto období už Čvančarová premýšľala o návrate do vlasti a tak požiadala o náhradu. V apríli roku 1930 dorazil kazateľ p. Čermák z Lipovej na Morave spoločne so svojou manželkou. Dva mesiace ich uvádzala do rodín a sama potom odplávala 3. júla 1930 na lodi „Sierra Ventana“.

Spomienky Čvančarovej boli vydané hneď v roku 1930. Zrejme tým chcela poďakovať za dotácie a pomoc všetkým dobrodincom, ako uvádza v úvode knihy, ale taktiež upozorniť verejnosť na potrebu podporiť tieto aktivity krajanov za Atlantikom. Na druhej strane sú značne poznačené jej silnou veriacou dušou a tak hodnotenie morálneho života krajanov je častým motívom na jej stránkach. Nedá sa jej ale uprieť nadšenie, s ktorým zo svojich vlastných finančných prostriedkov, ktoré si počas prvého roku zarobila v Buenos Aires, venovala založeniu tejto inštitúcie.

Ďalším zaujímavým bodom je aj to, že ona, ako jediná zo skupiny cestovateľov, mala skúsenosť s prácou v najbohatšej vrstve obyvateľstva Argentíny, a tak sa o tom z jej denníka dozvedáme zaujímavé informácie.

²¹³ Tamtiež str. 93

²¹⁴ Tamtiež str. 71

²¹⁵ Tamtiež str. 86

Život krajanov v Berisso z jej pera nezaznieva príliš nadšene, ale nakoniec význam školy a výchovy detí prevažuje a optimizmus sa na konci knihy dostavuje. Čvančarová s radosťou spomína na svoje dielo, prácu a ľudí, ktorých tam zanechala.

Rovnako ako Čech – Vyšata a Forejt aj ona popisuje ťažký údel prisťahovalcov a optimistické predstavy o tom, že v Amerike sa dá rýchlo a jednosucho zbohatnúť. Kritizuje lodné spoločnosti a ich klamnú reklamu.

Na rozdiel od Forejta, ona vidí záchranu krajanov v zachovaní si kultúrnych a morálnych hodnôt z vlasti. A týmto smerom sa uberá jej výchova a spoločné slávenie ako národných sviatkov tak aj cirkevných. Hodnoty nového sveta, do ktorého sa prisťahovali z nich urobili iba otrokov a stratili ľudskú dôstojnosť. Poukazuje na to, že prisťahovalci zabudli na vieru v Boha a uchýli sa k viere v seba a v blahobyť.

5.4. Anna Kodýtková

„Tropická příroda hýří životem i smrtí. V tropických krajinách se rodí všeho mnoho a rychle, ale všechno také rychle stárne a má své nepřátele. Nejvíce však tu trpí člověk. Proti němu jsou všichni.“

(„21 let v Argentině“²¹⁶ Kodýtková, A. str. 97)

Autorka týchto slov žila v Argentíne nepretržite celých 21 rokov. Svedectvo tejto ženy je ale odlišné od ostatných cestovateľov. Jej memoáre boli publikované u nás v roku 1951, kde už vládol komunistický režim, ktorý uzavrel hranice do krajín mimo komunistický blok. Kodýtková bola komunistkou a tento fakt sa v celom texte prejavuje.

V roku 1928 pracovala ako mladá komunistka v Poslaneckom klube komunistov, kam bol doručený list z Českej asociácie v Argentíne. Uvádza, že tento rozhodol o jej vycestovaní do tejto krajiny. Bližšie vysvetlenie o jej motivácii nepodáva. Pred odchodom navštívila Alberta V. Friča v jeho vile plnej zbierok z Južnej Ameriky, keďže nenašla dostatok informácií o tejto krajine na Ministerstve sociálnych vecí v sekcii pre Emigráciu.²¹⁷

Z Prahy odchádzala začiatkom júla 1928 zo stanice „Masarykovo nádraží“ z ktorého v tej dobe odchádzala väčšina vysťahovalcov na americký kontinent. V Brémach nasadla na loď „Sierra Morena“ spoločnosti Lloyd a spoločne s ďalšími emigrantmi. Prvý kontakt s americkým kontinentom zažila v Brazílii v Rio de Janeiro. V Santos veľká časť vysťahovalcov opustila loď. Autorka popisuje s prekvapením mechy plné kávy, ktoré videla pri nakladaní na vývoz z tejto krajiny. S krátkou prestávkou v Montevideo prirazila k brehom Argentíny 31. júla 1928. Spoločne ešte s malou skupinkou ďalších prisťahovalcov navštívila agentúru Ferdinada Misslera v Buenos Aires a vďaka tejto návšteve si našla na prvé dni ubytovanie v rodine, ktorá bola viazaná na túto agentúru.

Prvé postrehy v novej krajine týkajúce sa osudov prisťahovalcov boli veľmi negatívne a až príliš podobné tým, o ktorých píše Čvančarová. Je otázkou, či táto pasáž v nebola doplnená práve zo svedectva tejto ženy, ktorá svoje memoáre vydala skôr ako Kodýtková.²¹⁸

Autorka sa považovala za umelkyňu. Jej prvé pozorovania sa týkali zovňajška ľudí, ktorých stretávala na ulici. Ich oblečenie hodnotí ako vkusné s pekné.

²¹⁶ Kodýtková, Anna. *21 let v Argentině*. vyd. I. Praha: Práce, 1951 str. 213

²¹⁷ Tamtiež str. 15

²¹⁸ Tamtiež str. 32

Aby sa nejako uživila, začala si hľadať prácu na pôde módy. Ponúkala svoje výrobky (maľované látky, šatky a šály) obchodníkom alebo firmám pracujúcim v tomto obore. Pohybovala sa hlavne v prostredí prisťahovalcov. Nakoniec sa zamestnala v malej dielničke, ktorú vlastnil Čech. Po krátkom čase ale aj jeho postihla kríza a on sa rozhodol radšej odísť do vnútrozemia do provincie Misiones začať hospodáriť a kultivovať pozemok. Kodýtková odchádza s ním v novembri 1929 do Posadas, hlavného mesta Misiones. Odtiaľ pokračovali v menšej lodičke po rieke Parana do osady Eldorado v hornej časti tejto provincie.

Plní nadšenia z panenskej prírody postavili si dom na brehu potoka a začali čistiť terén. *“ Na první pohled jsem se zamilovala do tohoto romantického místa. Bude nám zajisté zapotřebí překonat mnoho těžkostí, než se přizpůsobíme této divočině, bude třeba mnoho lásky a sebezapírání, odřeknutí se všeho pohodlí i slušného jídla, ale tyto oběti budou jistě vynahrazeny.”*²¹⁹ Táto práca bola naozaj pionierska drina, kde sa odzrkadlili neznalosti špecifik miestnej prírody a spôsobov kultivácie. Nakoniec v Misiones žila päť rokov. Ich nadšenie bolo veľké, pretože problémy pri kultivácii pralesa sa zdali byť nekonečné. Museli čeliť neznámemu hmyzu, hadom, záplavám, suchu. Keď sa konečne aj niečo podarilo vypestovať, tak narazili na podvody pri predaji vypestovaných komodít. Neustály tlak ťažkostí a situácií, ktoré mali silný vplyv na človeka sa prejavovali aj na fyzickom vzhľade kolonistov. Kodýtková uvádza, že väčšina v tejto oblasti pochádzala zo strednej Európy (Rusi, Ukrajinci, Slováci a Poliaci).

Jej kniha a pohľad na situáciu je poznačená marxistickou ideológiou a slovníkom. Napríklad pri popise indiánov z kmeňa Guaraní, ktorí im boli dobrými radcami, keď ešte vedeli tak málo o prírode a pôde, na ktorej sa rozhodli usadiť: *„Dělníci, zkušení, civilizovaní Indiáni, byli nám dobrými rádci. Učili nás znát stromy, rozeznávat užitné nebo škodlivé rostliny, jmenovat zvířata a ptáky, rozpoznávat jedovaté hady, kterých se sami báli více než jaguár neboli tygra, jak se mu v Jižní Americe všeobecně říká.”*²²⁰ Indiánom, tým „civilizovaným dělníkům“, a ich životu venuje celú kapitolu.

Smutne končí návšteva rodičov jej spoločníka Stanislava. Rodičia žili v Čechách a veľmi túžili vidieť hospodárstvo svojho syna v pralesi. Márne ich od návštevy odhovárali a tak zavítali na čakru a s prekvapením uvideli výsledky ich ročnej driny: *„ Uzřeli naše argentinské „hospodářství“, dvě dřevěné chaty, kurník a na dvou hektarech půdy jen pařezy a kusy přepálených stromů. To byl výsledek naší roční práce, ale to oni*

²¹⁹ Tamtiež str. 47

²²⁰ Tamtiež str. 50

necháпали.“²²¹Táto návšteva skončila nakoniec smrťou matky Stanislava; rodičia dorazili v období dažďov, keď všetci ochoreli horúčkami a zimnicou.

Ich neutešenú ekonomickú situáciu Kodýtková zachraňovala úspešným podomovým predajom galantérie. Na pozemku neskôr pestovali tabak „Kentucky“, ktorý prinášal vyšší finančný prínos než cigaretový tabak „Chileno“.

Hospodárska kríza ich však našla aj pralese. Kukurica prestala ísť na odbyt. Jediným produktom, ktorý sa aj v tomto období dal predáť, bol tabak, aj keď jeho cena bola nízka. Motivácia k životu v tomto ťažkom prostredí sa ešte viacej znížila. *„Kolik kolonistů bylo zklamáno po poznání života v kolonii? Mnoho. Všichni přijeli s velkou nadějí něčeho se dopracovat. Většina jich přímo z Evropy, hledat štěstí, blahobyt, kterého doma neměli. Byli hladoví po půdě, neboť neměli ani kousek, ...“*²²²

Život a kultivácia pozemku neprinášal stabilizáciu a Kodýtková žila neustále v tlaku neúspechov. Problémy vyvrcholili v roku 1934. Pri jednej návšteve zubára v meste Posadas využila príležitosť a vrátila sa do Buenos Aires: *„V Posádas laciný pension mi poskytl ubytování. Když jsme se poprvé podívala do zrcadla, zhrozila jsem se. Žlutá, hubená, opálená, byla jsem stínem někdejšího svého já.... V kolonii jsme si byli všichni podobni. Připadala jsem si jako přesazena z jiného světa. A tu jsem se pevně rozhodla: nevrátím se.“*²²³

V hlavnom meste nakoniec prežila ďalšie roky svojho života v Argentíne. Nevydala sa za krajana, ako bolo u našich vysťahovalcov zvykom, ale za Argentínca, ktorý nemal zlé sociálne postavenie. Veľa informácií sa o jej živote s týmto mužom v tomto období nedozvedáme, sú dosť nejasné a zhrnuté do pár viet. Manžel pracoval ako administratívny pracovník; dom a záhrada, ktoré po jeho smrti Kodýtkovej zostali svedčí o tom, že patril prinajmenšom k strednej sociálnej vrstve. Pre vydavateľa v roku 1951 to možno bola nebezpečná téma nehodná zverejnenia. Zato autorka nezabúda znova a znova opisovať utrpenie s byrokraciou, ktorú si musela prejsť po manželovej smrti ohľadne dedičstva. Ako vdova sa živila predajom ovocia zo stromov v záhrade a prenajímaním časti domu. Neskôr si otvorila malý obchod s názvom „Arco Iris“ a takto celkom úspešne podnikala. Neustále ale v sebe bojovala s nedôverou k okoliu a aj v podnikaní musela byť veľmi ostražitá, aby ju niekto nepodviedol a neoklamal.

²²¹ Tamtiež str. 69

²²² Tamtiež str. 102

²²³ Tamtiež str. 106

Jej život plynul hlavne v Buenos Aires a tak niekoľko stránok venuje svojim zamysleniam nad touto aglomeráciou: „Často jsem uvažovala, kolik asi toto město spotřebuje elektrického proudu a kolik žárovek. Ale víc mě zajímal, jak v této vřavě a chaosu moderní noci mohou lidé spát a odpočívat. Přesnými záznamy aparátů bylo zjištěno, že ve středu města ani jedna vteřina není bez hluku. A podle toho také vypadají tváře městských lidí. Jsou bledé, unavené, nervosní.“²²⁴

Jej kritika sa obracia na obdobie druhej svetovej vojny a na viditeľné znaky Argentínskej „neutrality“. V uliciach a na zábavách sa prechádzali pyšní vojaci a dôstojníci Nemeckej armády.

Jej ľavicové presvedčenie sa ukázalo aj v aktívnej účasti na aktivitách Argentínskej komunistickej strany a tak niekoľko riadkov venuje aj založeniu tejto strany v Argentíne. Pozastavuje sa aj u politiky Peróna, ktorá „ľudovým masám“ iba nasľubovala zmeny vyhlásením päťročného plánu, ale v žiadnom prípade tento nemal nič spoločného so sovietskym päťročným plánom.²²⁵ Podľa jej slov, československá kolónia v Buenos Aires bola početnou frakciou pri Komunistickej strane Argentíny.

O poľských prisťahovalcoch nepíše nič pozitívneho, pretože v rámci triedneho boja kazili boj „compañeros“ v Argentíne.

V známej českej reštaurácii „U Tichých“ takto uvažovala nad skupinou prisťahovalcov: „Na těchto emigrantech bylo již vidět, jak se jim asi v cizině vede... Snad se v duchu utěšovali, že se jim povede líp, až si najdou práci, kdy to však bude a jaká to bude práce? My, co jsme prožili tolik let v Argentině, nedělali jsme si žádné iluze. Bude to sotva něco příliš slušného. Přesto však budou pomlouvat a nadávat na svou vlast, zatím co právě v ní mohli slušně lidsky bydlet, jíst a pracovat bez starostí zajištění zítřku... Na dálku viděli cizí zemi, krásnou, bohatou a pohostinnou. Učaroval mu snad jednotlivý případ, kdy se kdosi shodou šťastných okolností v Americe dopracoval úspěchu. Ale ty doby, kdy i chudý mohl v Americe zbohatnout, jsou dávno ztraceny. Amerika nepotřebuje ani tak dobrých pracovníků, jako vykořisťovaných otroků a stávkokazů, těch, kteří budou pracovat za všech okolností a bez reptání, neboť domorodí dělníci se již hlasitě boří proti otročině...“²²⁶ V týchto slovách sa tak trocha zhodujú jej názory a názory Čvančarovej, ktorá o práci v továrňach podáva rovnaké svedectvo otrockého postavenia zamestnancov.

²²⁴ Tamtiež str. 146

²²⁵ Tamtiež str. 169

²²⁶ Tamtiež str. 203

Zdá sa, že rady Vyšaty a Forejta o odchode do vnútrozemia, za voľnými pozemkami, taktiež naznačovali tieto problémy veľkých miest.

V závere knihy popisuje svoje pohnútky k návratu do Československa v roku 1948. Autorka uvádza, že už od roku 1944 sa chcela vrátiť do vlasti hneď po tom, čo Sovietsky zväz vyhrával vojnu. V jeho víťazstvo verila počas celého obdoba vojny. Jej posledné kapitoly sú plné kritiky ekonomickej a politickej situácie v Argentíne a už nemajú takú výpovednú hodnotu o živote v tejto zemi. Skôr informuje o vzťahu komunistického režimu v Československu k vyst'ahovalectvu.

Riadky Kodýtkovej aj keď poznačené, rovnako ako u Čvančarovej, jej ideologickým presvedčením, prinášajú vierohodné informácie a živote v Argentíne. Hlavne prvé roky kultivácie pralesa v Misiones ukazujú na to, čo už konštatovali predchádzajúci cestovatelia. Vyst'ahovalci z centrálnej Európy sa často púšťali do kultivácie panenskej prírody v odľahlých častiach krajiny, často to boli veľmi riskantné podniky. Hlavným problémom bola neznalosť prírodných a klimatických podmienok, ktoré boli tak odlišné od európskych. S tým bolo spojená neskúsenosť s prácou pri obhospodarovaní pôdy.

Kodýtkova nemal túto skúsenosť ani vo vlasti.

O krajanoch v hlavnom meste sa dozvedáme nevel'ké množstvo informácií, skôr útržkovitého charakteru. Po tom, čo sa vydala za Argentínca, jej riadky boli venované popise života chudobných kreolských obyvateľov alebo indiánov. Malo to znova ideologický náboj. Na druhej strane sa dozvedáme aj veľa o odlišnostiach v kultúre, stolovaní, obliekaní a hodnotách. Misslerova propaganda tvrdila, že sa niet čomu prispôsobovať, že všetky zvyky sú identické s Európou.

Rovnako ako Forejt Alan, aj ona necháva odkaz svojim čitateľom a ten je veľmi rázne „nie“ vyst'ahovalectvu. Bezpochyby v roku vydania knihy nebolo možné napísať iné slová.

Záver

Počet vystaňovalcov z našich krajín do Argentíny v prvých troch dekádach storočia nebol zanedbateľný. Pre vlády Rakúsko - Uhorska a aj Československa tento fenomén bol problematický. Napriek tomu sa vystaňovalctvo dotklo mnohých rodín v centrálnej Európe a to hlavne v období ekonomických problémov na starom kontinente. Prispievali k tomu ako listy príbuzných, ktorí sa vystaňovali ešte na konci 19. storočia. Prioritným cieľom boli Spojené štáty, na začiatku 20-tych rokov aj južná časť amerického kontinentu.

Argentínu veľmi propagovali v našich krajinách členovia lodných spoločností. Najznámejší a z nich F. Missler v prvých rokoch 20. storočia mal vplyv na vystaňovalctvo do tejto krajiny, aj keď jeho propaganda bola značne zavádzajúca. Svedčí o tom skúsenosť s Argentínou ako F. Klindery, ktorý túto krajinu „skúmal“ iba pár mesiacov, ale hlavne F. Čecha-Vyšaty, V. Forejta Alana, Boženy Čvančarovej a Anny Kodýtkovej, ktorí tam niekoľko rokov žili.

Naši vystaňovalci väčšinou vychádzali z prístavov v Brémach, Hamburgu alebo Terstu. Vo študovaných prameňoch je možné pozorovať pokroky v lodnej doprave. Forejt na svojej prvej ceste cestoval v hrozných podmienkach podpalubia, ďalšie cesty už boli lepšie a podpalubie bolo zrušené. Dokonca vo svojich odporúčaní hovorí o parníkoch, ktoré zvládli cestu cez Atlantik za 18 dní a služby na palube boli na veľmi slušnej úrovni.

Prisťahovalecký hotel v Buenos Aires bol taktiež v prvých rokoch storočia „domom hrôzy“, ako o tom písal Čech-Vyšata pri svojej prvej ceste. On sám ho ale nakoniec odporúča ako výborné útočisko na prvé dni v Argentíne. Hotel prešiel v rokoch pred I. svetovou vojnou rekonštrukciou. Zrejme každý z krajanov ale poznal pomoc a pohostinnosť v hotely Hamburg, ktorý patril krajanovi H. Křikavovi. Tuto sa stretávali mnohí prichádzajúci a to ako z Európy tak aj Argentíny a iných častí Ameriky. Naši vystaňovalci často hľadali prácu v Argentíne u ďalších už usadených krajanov.

V prameňoch cestovateľov a memoároch, ktoré skúmala táto práca, sa dá vypožorovať, že pred I. svetovou vojnou odchádzali za prácou hlavne vyučený odborníci a inžinieri, ktorí si nachádzali vynikajúce postavenie v strojárenských podnikoch, na ropných poliach, v pivovaroch a pod. Neskôr u nich prácu hľadali aj nekvalifikovaní robotníci. Príslušnosť k národu bola, podľa svedectiev všetkých cestovateľov, vstupenkou k rýchlemu získaniu práce.

Mnohí z našich vystaľovalcov odchádzali do Argentíny s remeslom v ruke, ale nakoniec v nových podmienkach sa s ním neuplatnili napr. ani Kodýtková. F. Čech-Vyšata hovorí o vysokej konkurencii medzi robotníkmi v mestách. Preto sa často mnohí našinci obrátili do vnútrozemia, kde sa nakoniec venovali kultivácii pozemkov, aj keď túto prácu vo svojej vlasti nerobili. Okrem B. Čvančarovej si tento údel vyskúšali ostatní traja cestovatelia. Taktiež vo svojich memoároch a článkoch píšú o mnohých krajanoch, ktorí sa rozhodli pre kultiváciu nesídlených časti Argentíny. Vďaka tomu vznikli početné alebo známe krajské centrá. Najznámejšie z nich v Presidencii Sáenz Peña, ktoré sa preslávilo pestovaním bavlny.

Spolková činnosť sa odštartovala v Buenos Aires, najväčší rozmach a spojenectvo medzi krajanmi znamenala v období vojenského konfliktu v Európe a spoločne s ostatnými spolkami vo svete podporovala vznik Československa. Zaujímavé príspevky k tomu podáva F. Čech-Vyšata, ktorý sám bol aktívnym členom Českého národného združení a vyhľadával krajanov po celom kontinente. Z jeho svedectiev je vidieť, že nie všetci krajanovia boli nadšenými vlastencami a nie všetci sa s hrdosťou hlásili k svojej národnosti. Vyšata spomína mnohé nezhody, ktoré panovali aj medzi samotnými členmi v spolkoch. Napriek tomu sa spolky vyvíjali od jednostrannej zábavnej činnosti, k politickej aktivite počas vojny až ku kultúrnemu akcentu po vzniku Československa. Zakladanie škôl bolo spontánnym aktom jednotlivcov, ktorí vnímali potreby krajských rodín, ktoré sa čo do počtu rozrastali (napr. v roku 1928 p. Pulkrábek v Buenos Aires a B. Čvančarová v Berisso). Boli to mestské školy, kde deti boli často odkázané sami na seba. Zakladanie škôl v poľnohospodárskych strediskách, podľa svedectva Forejta, bolo zložitejšie, pretože tieto sa museli zúčastňovať prác na kultivácii komodít a škola bola až na druhom mieste. Pristáľovalci v tzv. „veľkej vlne“ 20. rokov už neprichádzali s rodinami, ale skôr samostatne, s cieľom zarobiť peniaze a vrátiť sa domov. Medzi nimi bolo menej kvalifikovaných robotníkov a ľudia bez finančných prostriedkov. Tieto rozdiely potom boli znateľné na spolkovom živote, ktorý sa rozdelil na starých a nových pristáľovalcov. Každá skupina mala iné ciele a potreba a často nastávali nepríjemné rozbroje medzi nimi o ktorých píše aj Vyšata.

Medzi jednotlivými autormi memoárov je zjavný rozdiel v ich motivácii k vystáľovaniu a očakávaniam od pobytu a života v Argentíne. U Forejta sa nedá prehľadnúť v prvom rade srdce mladého dobrodruha cestovateľa. Zárobok nebol na prvom mieste, na cestách skôr hľadal poznanie a dobrodružstvo, neskôr materiál pre svoje články. Počnúc jeho druhou cestou mal doma zabezpečené zázemie ako zamestnanec Národných

listov. Toto postavenie je iné ako u Čecha- Vyšaty, Čvančarovej a Kodýtkovej, ktorí si museli zarábať na živobytie v Argentíne. Vyst'ahovalectvo nebolo ani v období Československa pozitívnym aspektom. Z jeho článkov najviacej vychádza túžba a nostalgia po domovine a dôraz na tvrdosť prostredia, s ktorým sa prist'ahovalec musí vyrovnávať. Často sa u neho stretávame s popisom životných tragédií jednotlivcov a vyzdvihovanie tvrdosti práce, potreba vytrvalosti, iba tak je zabezpečený úspech.

Vo svojom románe „Pampa Florida“ sa dotýka všetkých týchto tém. Na druhej strane vyzdvihuje hodnoty, ktoré sa objavujú medzi novými osadníkmi, a viacej sa venuje popisu problémov a ich, viac či menej, úspešnému riešeniu. V porovnaní s článkami tento román pôsobí dosť odľahčene a optimistickejšie. Napr. reemigráciu krajanov v rámci Argentíny popisuje s humorom. Idylický záver románu nakoniec prináša správu, že aj úradník z Prahy zvládol ťažkosti reality prostredia a zmenou získal oveľa viac, ako mohol mať vo svojej vlasti. Okrem hmotných statkov získal hlavne slobodu „byť si vlastným pánom“ a našiel vo svojom staromládeneckom veku aj partnerku. Morálne hodnoty starého kontinentu, ako manželstvo alebo zachovanie náboženských zvykov, Forejt kladie až na druhé a teda podradnejšie miesto, ako sa tomu dávalo s starej vlasti. V listoch niektorých krajanov sa dozvedáme, že tieto Forejtove úvahy, neboli pre krajanov potešujúce. Komunity sa cítili byť nepravdivo osočované.²²⁷ Zrejme sa jednalo skôr o Forejtove pohľady na tieto hodnoty, ako pohľady našich vyst'ahovalcov, ktorí si vysoko cenili manželstvo s krajskou ženou.

Vplyv vnútroštátnej politiky na zverejnenom obsahu sa odzrkadľuje u Kodýtkovej. Jej kniha bola vydaná na začiatku 50-tych rokov a dočkala sa aj druhého vydania. Kapitalizmus bol hlavným nepriateľom a to sa v jej textoch, a to hlavne v závere knihy, odzrkadľuje. Napriek tomu nestratila výpovednú hodnotu vierohodnosti informácii. Jej zameranie sa na robotníkov nám prináša cenné informácie práve o ich živote a to hlavne v Buenos Aires. Päťročná práca na zúrodnení pozemku v provincii Misiones a život so susedmi pôvodom z Východnej a Strednej Európy ale aj s indiánmi, je jedinečnou skúsenosťou. Taktiež sa dozvedáme, že boj s prírodou, chorobami, zvieratami, nedostatkom skúseností a poznatkov z prostredia, môžu vydržať iba tí najsilnejší a aj tak nemajú zaručený úspech. Napriek tomu je veľkou škodou, že sa nám neposkytla širší pohľad do je života vo vyššej sociálnej vrstve, s ktorou mala osobnú skúsenosť manželstvom s Argentíncom. Ten, podľa imania, o ktoré mala po ňom zdediť, nepatril

²²⁷ Dubovický. „Krajská kolonie... str. 169

medzi nízko postavených v tomto štáte. Je zrejme, že tieto fakty neboli zaujímavé pre komunistický režim v Československu.

Neorganizovanosť kolonizácie a to ako zo strany Rakúsko - Uhorska, tak Československa ako aj Argentíny, prinášala časté zmeny a migráciu za pracovnými príležitosťami. Migrovalo sa po celom kontinente a to ako jednotlivci, tak aj celé rodiny. To sa odzrkadľuje aj v živote F. Čeha- Vyšaty a V. Forejta Alana, ale aj ďalších krajanov o ktorých sa z ich riadkov dozvedáme. Napriek tomu v niektorých prameňoch sa uvádza, že Česi a Slováci boli považovaní za jednu z najstabilnejších etnických skupín a za výborných poľnohospodárov. Vyšata taktiež vysoko hodnotí vytrvalých kolonistov, ale podľa neho prvými, ktorí utečú aj z živej a ľudnatej kolónie, sú ľudia zo strednej Európy, kam patria aj Česi a Slováci.²²⁸ Medzi vytrvalé a húževnaté národy podľa neho patrili Taliani, Juhoslovania a ľudia zo západnej Európy.

Podľa niektorých štúdií, uvedených v tejto práci, kolonizácia krajanov bola rodinného charakteru. Vyšata aj Forejt si všímajú postavenia ženy u kreolov a porovnávajú ju s našimi ženami. Tieto boli žiadané a vysoko vážené, vytvárali domov. Široká rodina a potomstvo bolo dôležitou súčasťou fungujúceho hospodárstva. Krajania nedôverovali ženám iných národností a ženili sa medzi sebou. Široká rodina bola dôležitá práve v poľnohospodárskych kolóniách. V Buenos Aires a v mestách, v preplnených robotníckych štvrtiach, sa často rodiny museli vyrovnávať s ťažkými sociálnymi problémami. O tom svedčí aj Čvančarová a jej práca s deťmi v Berisso, ktoré vyrastali v takomto prostredí odkázané sami na seba. Taktiež práca v miestnom „frigoríficu“ dáva za pravdu Vyšatovi a Forejtovi, ktorí radili záujemcom o vysťahovalectvo, aby sa v mestách nezdržovali. Otroková práca v týchto fabrikách, ktorú popisujú Čvančarová a Kodýtková, bola skutočne veľmi tvrdou skúsenosťou s kolonizáciou a neprinášala hodnotu „slobody“ o ktorej písali Forejt a Vyšata.

Rozbor týchto memoárov a cestopisov prináša hodnotné informácie o živote našich vysťahovalcov v prvých troch dekádach 20. storočia v Argentíne. Cestopisy Vyšaty a Forejta prinášajú ešte aj informácie o živote v iných krajinách Južnej Ameriky. Analýza ukázala celkom ucelený obraz reality života Českej a Slovenskej emigrácie v tejto krajine. Tieto memoáre a cestopisy sú bezpochyby hodné povšimnutia a plné informácií a rozširujú materiál štúdia problematiky vysťahovalectva.

²²⁸ Tamtiež str. 89

Bibliografia

Dobové práce použité ako prameň:

Čech-Vyšata, František. *V žáru pamp. Patnáct let v Jižní Americe*. Praha: nakladatelé Kvasnička a Hampl, 1927, s. 217

Čech-Vyšata, František. *Divokým rájem. Patnáct let v Jižní Americe*. Praha: nakladatelé Kvasnička a Hampl, 1927, s. 223

Čech-Vyšata, František. *Z tajů Kordiller. Patnáct let v Jižní Americe*. Praha: nakladatelé Kvasnička a Hampl, 1927, s. 249

Čech-Vyšata, František. *Středem Jižní Ameriky (Dojmy z cest)*, Praha: Československá grafická Unie a.s, 1936, s. 260

Čvančarová, Boža. *Na tvrdém úhoru*. Praha: nákladem vlastním. Knihtiskárna J.Kuta, Praha XII., Korunní 30, 1930. s.102

Forejt Alan, Vladislav. *Pampa Florida*. vyd. II. Praha: Alanovo nakladatelství, 1947, s.277

Forejt Alan, Vladislav. *Amerikou s prázdnou kapsou*. Praha: nakladatelství Vladimír Orel, 1946, s. 189

Forejt Alan, Vladislav. *Od Kordiller k Mississippi. Potulky českých novinářů- skautů po Americe*. Praha: Šolc a Šimáček, spol.s.r.o., 1930, s. 270 (ilustrace A.Kreutz)

Forejt Alan, Vladislav. *Bagdád volá Chicago*. II vyd. Praha: Alanovo nakladatelství, 1947, s. 213

Klindera, Ferdinand. *Český rolník napříč Argentinou. Příběhy Rakouské výpravy do Patagonie*. Praha: "Svépomoc", vydavatelské a tiskařské družstvo zemědělců v království Českém, 1912, s. 553.

Kodýtková, Anna. *21 let v Argentině*. vyd. I. Praha: Práce, 1951, s.213

Monografia:

Brantlová, Michaela. „*Dílo Alana Forejta*“. Diplomová práce. FFUK Středisko ibero-amerických studií, Praha 2008

Chalupa, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*., Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999

Dubovický Ivan. *Češi v Americe. Czech in America*, Praha: Pražská edice, 2003

Klíma, Stanislav. *Čechové a Slováci za hranicemi*. Praha: J. Otto,1925

Kunský, Josef. *Čeští cestovatelé*. Druhý díl. Praha: Orbis, 1961

Kybal, Vlastimil. *Po československých stopách v Latinské Americe*. Olomouc 2003

Martínkovi, Jiří a Miroslav. *Kdo byl kdo. Naši cestovatelé a geografové*. Praha: Libri, 1998

Mišek, Rudolf. *Československé vystěhovalectví do Argentiny (od roku 1922 do poč. 30.let)*. Diplomová práce, Praha, FF UK, 1965

Opatrný, Josef. *Amerika v proměnách staletí*. Praha, Libri 1998

Polišenský, Josef. *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky I. Obecné problémy dějin českého vystěhovalectví do Ameriky, 1848-1914*. Praha: Karolinum, 1992

Polišenský, Josef. *Úvod do studia dějin vystěhovalectví do Ameriky II. Češi a Amerika*, Praha: Karolinum, 1996

Štěrba, Francisco Carlos. *Češi a Slováci v Latinské Americe*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2008

Šatava, Leoš: *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE PHILOSOPHICA ET HISTORIA MONOGRAPHIA CXI – 1985.1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1989

Štúdiá v časopisoch, zborníkoch atď.:

Baďura, Bohumil. *K historii prvních spolků českých a slovenských vystěhovalců v Argentině*. In. *Sborník k problematice dějin imperialismu* 11, Praha 1981: 279-332

Barteček, Ivo: *Vystěhovalectví do Latinské Ameriky*. In: *Češi v cizině* 9, Praha: 1996, s. 172

Fabián, F.: *Zdatnost Čechoslováků v Argentině*. *Hospodář* 5. 6. 1931, Omany, Nebraska. Uloženo v SÚA Praha, fond ČÚZ, karton 33. in *Češi v cizině* 4, Praha 1989

Devoto, Fernando. *La llave del cristal: El estado argentino y la inmigracion centroeuropea entre dos postguerras (1919-1949)*, in. *Ibero-americana pragensia-sepplementum* 8/2000 sts. 9-35

Dubovický, Ivan: *Právo a vystěhovalectví*. In: *Češi v cizině*, 7, Praha 1993, s. 75-81.

Dubovický Ivan. *Kolonizační pokusy v Argentině a meziválečná Československá republika*. In *Češi v cizině* 3., Ústav pro etnologii a folkloristiku ČSAV, Praha 1988. str. 193-236

Dubovický, Ivan. *Formování českého a slovenského etnika v Argentině*. In *Češi v cizině* 4, Praha 1989 str. 131

Dubovický Ivan, *Krajanská kolonie Presidencia Roque Sáenz Peña (Příspěvek k počátkům československého vystěhovalectví do Argentiny)*, in. *Češi v cizině 2*, Praha: 1987, s. 139-181

Dubovický, Ivan. *La política emigratoria de Bohemia an relación con Argentina, 1848-1938*. Praha:Ibero-americana Pragensia , XXIII, 1989 str. 111-128

Lema, Miguel. *Por qué América necesitaba de inmigrantes Europeas*. In Ibero-americana Pragensia – suplementum 10/2000 str. 9-19

Missler, Ferdinand: *Spolehlivý rádce pro cestovatele do Ameriky*, Bremen. In. Opatrný Josef: *Ferdinand Missler y la propaganda pro-emigratoria*. Ibero-americana Pragensia-suplementum 10/2002 str. 180

Opatrný, Josef. *Emigracion checa a Argentina en los textos de viajeros y novelas en las primeras décadas del siglo XX: El caso de Vladislav Forejt Alana*, in. Ibero-americana Pragensia - suplementum 17/2006. Emigración centroeuropea a América LatinaIV. Emigración en testimonios y novelas. Praha: Karolinum, 2006. str. 33-53

Opatrný, Josef. *Propaganda y contrapropaganda en los asuntos migratorios. Informaciones para los emigrantes en los textos de Ferdinand Missler, Ferdinand Klindera, František Čech-Vyšata y Anna Kodýtková*. In. Ibero-americana Pragensia - suplementum 13/2004, str. 33-53

Opatrný, Josef. *Proyecto de una colonia agrícola checa en Argentina: El viaje de Ferdinand Klinera*. Praha: Ibero-americana Pragensia, XXVIII, 1994 str.133-149

Polišenský Josef. *Prameny a problémy dějin českého a slovenského vystěhovalectví do Latinské Ameriky*, in: *Češi v cizině I*, Praha 1986: 17-22;

Tam za mořem je Amerika. (Dopisy a vzpomínky Českých vystěhovalců do Ameriky v 19. století). Praha: Československý spisovatel. 1986

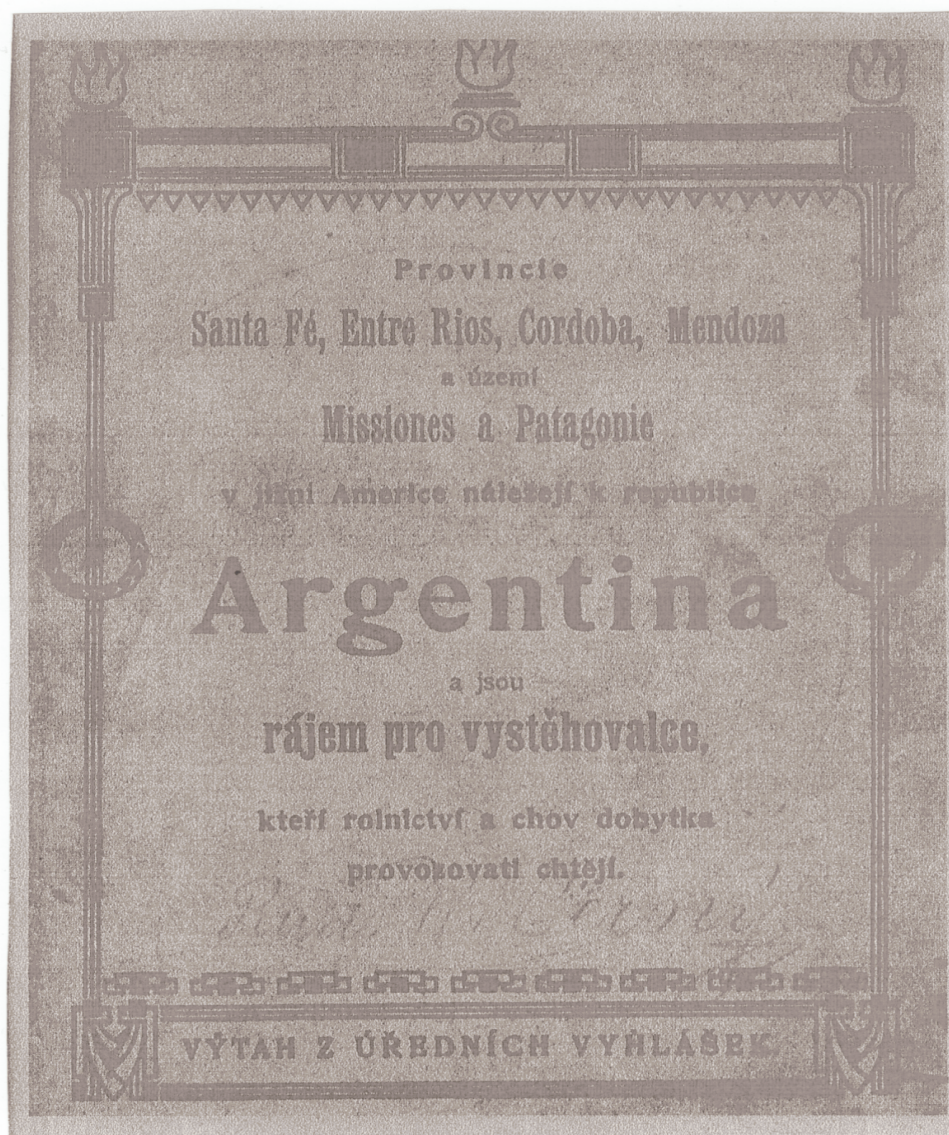
Vera de Flasch, María Cristína; Manachino de Pérez Roldán, Isabel. *La inmigración centroeuropea a la Argentina. Cordoba en los años veinte*. In Ibero-americana Pragensia- suplementum 10/2002 str. 161-183

Malý encyklopedický slovník, 1. vyd.Praha: Academia, 1972

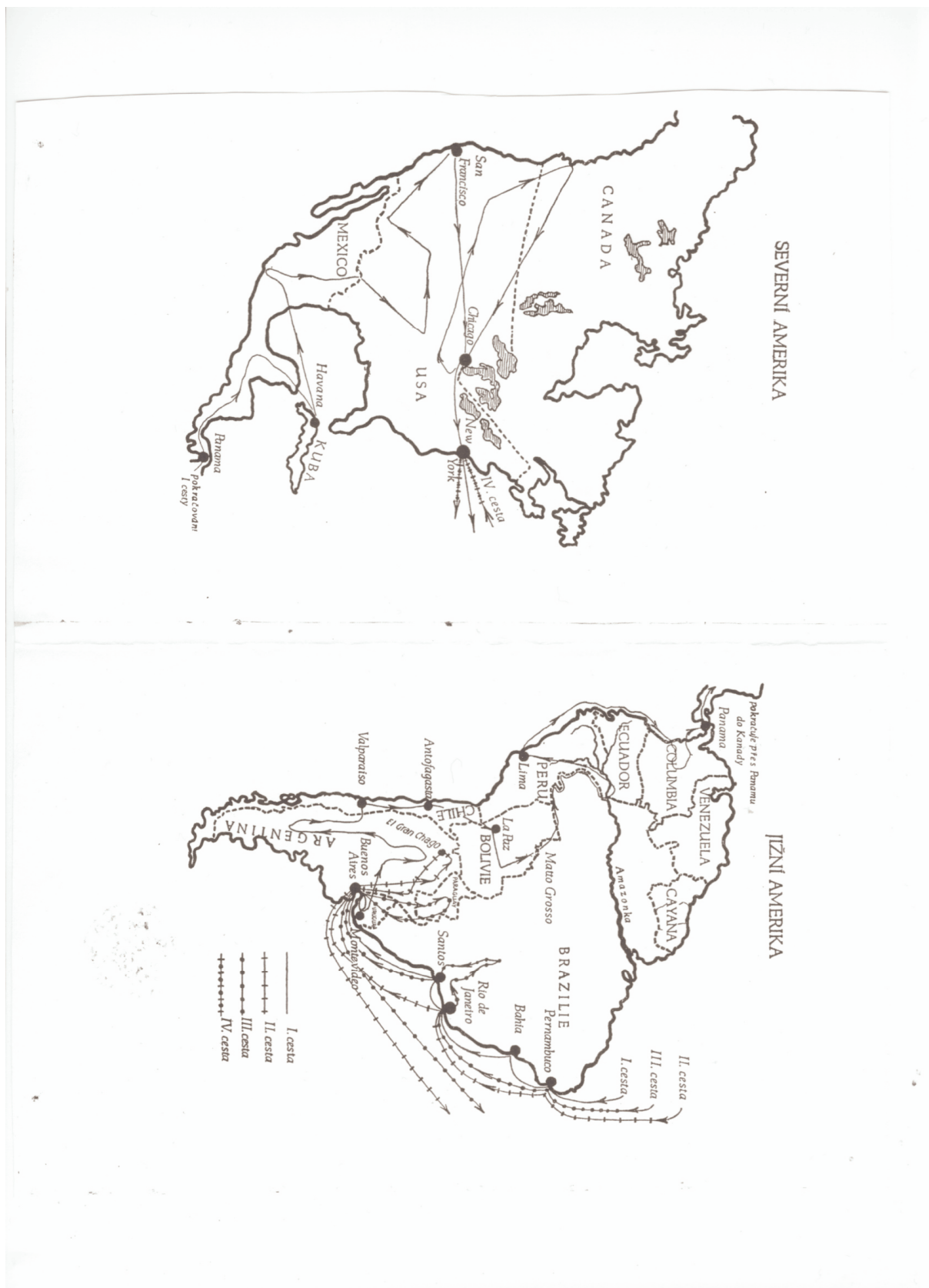
Ilustrovaný encyklopedický slovník. D.2., J-Pri, 1 vyd.Praha: Academia, 1981

Internetové zdroje:

„Slovník pojmov“ <http://utecenci.alfaomega.sk/> URL:
http://utecenci.alfaomega.sk/index.php?Itemid=43&id=27&option=com_content&task=view [17.10.2009]

Príloha č. 1 Obal Misslerovho letáčka, ktorý propagoval Argentínu ako „raj vysťahovalcov“

Príloha č. 2: Cesty V. Forejta Alana

České Národní
Sdružení

Alianza Nacional
de
Paises Checos

Centros Directivos:

LONDRES
PARIS
PETROGRAD
MOSCÚ
KIJEV
CHICAGO
NEW YORK
CLEVELAND
OMAHA
SAN FRANCISCO
OKLAHOMA CITY
CEDAR RAPIDS
ST. LUIS
KANADA
SYDNEY
JOHANNESBURG
SAO PAULO
BUENOS AIRES

BUENOS AIRES

Byli jsem před Rakouskem
budeme i po něm.

PALACKÝ.

KRAJANĚ!

Po celá ta dlouhá století utrpení našeho národa podě
jhem habsburským vzpomínka zašlých dob naší národní
svobody a naděje na lepší budoucnost žila v srdcích čes-
kého lidu; který věděl, že přijítí, musí okamžik, kdy
poroba československého lidu skončí. A když na počátku
této války první zvuk polnic válečných zahlaholil po vlas-
tech našich, porozumělo srdce každého Čecha, že onen
okamžik nastal a že třeba pracovatí ze všech sil na
uskutečnění našeho národního ideálu.

A zatím co české pluky, nechtíce bojovatí ve prospěch
utiskovatele svého národa a ku škodě svojí vlasti, bez boje
přechazeli k příteli "nepříteli", zatím co tisíce českých
patriotů úpělo v zářích a umíralo na popravní, zatím co
český lid strádal hladem ve své domovině, emigrant český,
jenž vládou habsburskou donucen byl hledatí si v cizině
kousek onoho štěstí, jehož mu v jeho vlasti popráti si
nedovoleno, pochopil plně svojí čestnou povinnost a pos-
lušen hlasu svého srdce vztyčil praporek československé
svobody. Státisíce českých emigrantů zorganizovali se v
tisíce národních spolků, které soustředěny v

České Národní Sdružení

pracují slovem i skutkem ku osvobození naší drahé vlasti.
Po celém světě vidíte onu horečnou činnost českých emi-
grantů.